શ્રી

[illegible]

[illegible] સાર સંગ્રહ

[illegible]

[illegible]

॥ શ્રી શાંતિનાથાય નમઃ ॥

વાંચન સાર સંગ્રહ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ફકીરચંદ ખીમચંદ તરફથી ભેટ.

સુરત.

આવૃત્તિ પહેલી. પ્રત ૫૦૦.

વીર સંવત ૨૪૫૪. વિક્રમ સંવત ૧૯૮૪.

કિમ્મત-પઠનૂ પાઠનૂ અને મનનૂ.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,

ફકીરચંદ ખીમચંદ.

વહાચૌટા ખબુતરખાના—સુરત.

છાપનાર–નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ નીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું:–શ્રી "શંકર" પ્રીન્ટીંગ પ્રેસ.

ચૌટાના પુલ ઉપર ટાંકી પાસે–સુરત.

સમર્પણ.

પરમ પૂજ્ય ગુરૂ મહારાજ

પ્રવર્ત્તક શ્રી કાંતિવિજયજી મહારાજના

કર કમળમાં

પૂજ્ય ગુરૂ મહારાજશ્રી

પ્રાચીન જ્ઞાન ભંડારોના ગ્રંથોના તથા પ્રાચીન સાહિત્યનો સંગ્રહ અને ઉદ્ધાર કરવાના પવિત્રોત્તમ કાર્યમાં અનન્ય ફાળો અર્પનાર, અહોનિશ શાસન સેવામાં લીન રહેનાર, તથા મને ધર્મ-સ્નેહ પૂર્વક ધર્મ શિક્ષણ આપી ધર્મ પથે ચડાવનાર એ સૌ ઉપકારો ચીર સ્મરણીય રહે એ ભાવનાથી આ નાનકડો સંગ્રહ આપના કર કમળમાં સમર્પણ.

પ્રકાશક

આપનો સદા ગુણાનુરાગી સેવક

ફકીરચંદ ખીમચંદ

વાંચન પરિચય જો વધે, પછી મનન કરાય;
ધર્મ પ્રત્યે પ્રેમ તો, દિનદિન વધતો જાય.

પરિચય પામો પ્રેમથી, કરો હૃદય-વિકાસ;
વાંચી ઉર ઉજળાં કરો, પ્રગટે ધર્મ-પ્રકાશ.

ધરમ કરે તે જગમાં તરશે, પાપી ઝટ મરશે;
કાળાં ધોળાં કરે જે પ્રાણી, વિણુ મોતે મરશે.

પુણ્ય કરંતા પ્રાણી જગમાં, શીવ સંપત વરશે;
આકીન રાખે એક જગતમાં, ભવસિંધુ તરશે.

ફોગટ ફાંફાં મારે મૂરખજન, જનમી જગ મરનાર;
સત્ય ટેક ખાતર જે ખમશે, આફત અપરંપાર.

નાહક આકીન છોડે નીચનર, એક દીન તું ખરશે;
જીનવર નામનું ધ્યાન ધરે તો, ભવ ભાતું ભરશે.

નિવેદન.

પ્રિય વાંચક વર્ગ,

આવી એક પરચુરણ સંગ્રહ કરેલી બાબતો વિષે પ્રસ્તાવના યા નિવેદન લખવાની આવશ્યકતા હોઇ શકે નહીં, છતાં શા કારણે આ નાનકડો સંગ્રહ પુસ્તક દ્વારા બહાર પાડવામાં આવ્યો છે તે હકીકત સહજ બહાર મુકવી ઉચિત ધારી છે.

આનંદની વાત છે કે આપણા જૈન આગમોનો ખજાનો. અખૂટ અને અતૂટ છે. અને તે ગ્રંથો આપણા પુજ્ય ગણધર મહારાજોના હાથે ગુંથાયલા અને ચૌદ પૂર્વના જ્ઞાન-વાળા એવા મહાન્ પૂર્વાચાર્યોને હસ્તે લખાયલા એટલે તેમાં કોઇ રીતની ન્યુનતા હોય શકેજ નહીં. ન્યુનતા હોય તો આપણીજ સમજવી, કે જેમાં રહેલા ગુહ્ય રહસ્યો સમજવા પુરતું આપણને જ્ઞાન નથી; કોઇ કોઇ બાબતો એવી સુક્ષ્મ બારીકીઓથી ભરપુર હોય છે કે જ્યાં સાધારણ સમજવાલા મનુષ્યોની તો અકક્લે કામ કરી શકે નહીં. અરે ! કલ્પનામાં પણ ઉતરી શકે નહીં. ને જ્યાં સાધારણ બુદ્ધિ કામ ન આવે તેવી બારીક બાબતો શ્રદ્ધા ગમ્યજ માનવી પડે. કારણ કેવલ જ્ઞાની ભગવાનોએ પોતાના અતુલ્ય જ્ઞાનબળ

વડે જેવું જોયું તેવુંજ કહ્યું છે. તેમાં શંકાને સ્થાનજ ન હોય. શાબબ કે જેઓ ભૂત ભવિષ્ય અને વર્ત્તમાનકાળના પદાર્થોને તાદ્રશ્ય જોઈ શકે તેની આગળ આપણી બુધ્ધિ કેટલી ? કયાં મેરૂ ને કયાં સરસવ ! મારા વાંચક મિત્રોને મારી નમ્ર ભલામણ છે કે એ ભગવાનોએ આપણા હિતને માંટેજ સર્વે વસ્તુઓની યથાસ્થિત પ્રરૂપણા કરી છે. એટલે તેવી બાબતોમાં શ્રધ્ધાજ રાખવી યોગ્ય ગણાય.

આવા મહાન્ ગ્રંથો સંસ્કૃત અને પાકૃત ભાષાઓમાં હોવાથી એ ભાષાઓથી પરિચિત મહાત્માઓ શીવાય મારા જેવા અપઠિતને તો તેના રહસ્યની ગંધ પણ કયાંથી હોય ! પરંતુ ચાલુ જમાનામાં જ્યારથી આવા સાહિત્યની મહત્તા સમજી તેનો ઉદ્ધાર અને પ્રચાર એ એક કર્ત્તવ્ય મનાવા લાગ્યું છે ત્યારથી સમાજમાં સાહિત્યકો અને સાહિત્ય પ્રેમીઓ વધતા જાય છે. પરિણામે જૈન સમાજમાં સાહિત્ય યુગ શરૂ થયો કહી શકાય.

જૈન સાહિત્યનો પ્રચાર વધ્યો છે તે એટલા ઉપરથી કહી શકાય કે આજકાલ મહાન્ ગ્રંથોના ભાષાંતરો થવા લાગ્યાં છે. આપણા પરમ ઉપકારી એવા તીર્થંકર ભગવાનોનાં ચરિત્રો સરળ ગુજરાતી ભાષામાં છપાય છે, તેમજ નોવેલોના રૂપમાં કોઈ કોઈ મહાત્માઓના જીવનચરિત્રો પણ બહાર પડે છે,

દાખલા તરીકે દેવચંદ લાલભાઈ ટ્રસ્ટ ફંડ, આગમોદય સમિતી, આત્માનંદ સભા, જૈન ધર્મ પ્રસારક સભા, જૈન સસ્તી વાંચનમાળા આદી એવી અન્ય સંસ્થાઓ આજકાલ જન સાહિત્યનાં સમાજને ઉપયોગી અનેક ગ્રંથો બહાર પાડે છે, અને જ્ઞાનમાં વૃધ્ધિ થવાનું મુખ્ય સાધન જે ઉપયોગી પુસ્તકો હોય તેનો પ્રચાર વધારવો જન સમુહમાં વાંચનનો શોખ વધારવો કે જેથી દીન પર દીન ધર્મ પ્રેમમાં વધારો થાય એવો તેમનો મુખ્ય હેતુ છે.

જો વાંચન પરિચય હોય તો તેમાંથી કાંઇ ને કાંઇ સમજવાનું, વિચારવાનું, આદારવાનું, અને મનન કરવાનું જરૂર મળી આવે છે. ક્રિયા માર્ગની સાથે જ્ઞાન માર્ગ સાધવાથી યથાર્થ ફલની પ્રાપ્તિ થાય છે.

આ પુસ્તક કાંઇ મારી મનકલ્પનાથી લખાયું નથી. પણ યત્‌કિંચિત્ વાંચન પરિચય હોવાથી પુસ્તકોદ્વારા, અગર છાપાદ્વારા તેમજ માસિકોદ્વારા મારા વાંચવામાં, સાંભળવામાં જે આવેલું તેમાંથી જે કાંઇ મને ઠીક લાગ્યું તેની નોંધ કરતો ગયો, પરિણામે મારી પાસે એક નાનકડો સંગ્રહ થયો.

મારા જુદે જુદે ઠેકાણેથી વાંચેલાનો આ થોડોક સંગ્રહ મારી ખાત્રી છે કે વાંચકવર્ગને વધારે નહીં તો યત્‌કિંચિત્ પણ જરૂર ઉપયોગી નીવડશે. થોડો યા ઘણો

ફાયદો અવશ્ય થશે, નુકશાન તો નહીંજ થાય. તેમજ કોઈ ગૃહસ્થ નવરાસને વખતે આ સંગ્રહમાંથી કોઇ કોઇ બાબતો ધ્યાનપૂર્વક વાંચશે અને મનન કરશે તો જરૂર પ્રભુના ગુણગાન થશે, તેમજ સઝાય ધ્યાન પણ થશે અને પાને ૨૦૩-૨૦૯-૨૨૫-૨૩૧-૨૩૨ની બાબતોનો પોતાના આત્મા સાથે મુકાબલો થાય તો જરૂર કર્મની નિર્જરા પણ થવા સંભવ છે.

આ સંગ્રહ કોઇ રીતે રખડી ન જાય એ ભાવનાથી સમાજં સમક્ષ મુકવાની પ્રેરણાએ કરીને આ સંગ્રહ બહાર પાડવાનું સાહસ ખેડયું છે.

આ સંગ્રહમાં મુકેલા સ્તવનો, સઝાયો, સ્તુતિઓ વગેરેમાં નવીન જેવું કાંઇ નથી. નાના બાળકોને પણ કંઠાગ્ર હોય છે. દુહાઓ જુદે જુદે ઠેકાણેથી ભેગાં કરેલાં છે, તેમજ બીજી પરચુરણ બાબતો ઘણા વખતથી ભેગી થયલી એટલે તે કયાંથી અને શા આધારે લીધેલી તેના નામ લખી શકાય તેમ નથી. આથી આ સ્થળે તે સૌ લેખકોનો હું ઋણી છું ને તેમનો ઉપકાર માનવાનું ભુલતો નથી.

હું કોઇ લેખકની ગણતરીમાં નથી તેમજ મારામાં તેવી કોઇ વિદ્વતા નથી, કે હું કોઇ ગ્રંથ લખી શકું. આ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે મારા વાંચવામાં, સાંભળવામાં આવેલું

ને તેમાંથી મને જે ઠીક લાગ્યું તેનો છુટક છુટક ઉતારો માત્ર છે. તેથી તેમાં મતિદોષથી અથવા પ્રમાદથી કાંઇ અશુધ્ધતા થઇ હોય તેમજ કોઇ અસંગત બાબત લખાઇ ગઇ હોય તો તેનું હું ત્રિવિધે કરી મિછામિ દુકકડં દઉં છું.

આ સંગ્રહમાં લેખીત તેમજ છાપા દોષ રહી જવા પામ્યો હોય તો મારા વાંચક મિત્રોની ક્ષમા ચાહી તે સુધારીને વાંચવા મારી નમ્ર વિનંતી છે.

છેવટમાં જે ભાવનાએ આ સંગ્રહ છંપાયો. છે તે ભાવના મારા વાંચક મિત્રો બર લાવે એમ ઇચ્છિ વિરમું છું.

પ્રકાશકઃ—

ફકીરચંદ ખીમચંદ.

અનુક્રમણિકા.

સ્તવનો

સ્તુતિઓ

સજઝાયો

આત્મોપદેશ

આ જગતમાં દ્રવ્ય માત્રની સ્થિતિ ત્રણ છે. ઉત્પન્ન થવું, સ્થિર રહેવું, અને નાશ પામવું. એ નિયમ જીવ દ્રવ્યને પણ લાગુ પડે છે. દરેક પદાર્થમાં દ્રવ્ય અને પર્યાય એ ઉભય ધર્મ સાથે રહે છે. દ્રવ્ય નિત્ય છે અને પર્યાય અનિત્ય છે. જીવ જે જે ભવો કરે છે તેમાં આત્મ દ્રવ્ય કાયમ છે. એક ભવ પૂરો કરી બીજો ભવ ધારણ કરવો એ જીવ પર્યાયની ફેર બદલી છે. એ પ્રમાણે જગતમાં જીવો ઉત્પન્ન થાય છે, નાશ પામે છે, અને જગત ધ્રુવપણે કાયમ રહે છે. એ નિયમ અનાદિ અનંત કાળથી ચાલતો આવ્યો છે ને એજ પ્રમાણે કાયમ રહેશે ને તેમાં ફેરફાર થવાનો નથી.

હે જીવ! જયારે તુંજ તારા શુભાશુભ કર્મોનો ભોકતા છે એવી ખાત્રી થાય તો પછી આ મનુષ્યભવ પામીને તેમાં વળી કેવળી પ્રણિત જૈનધર્મ જેવો ઉત્તમોત્તમ ધર્મને પણ પામ્યો, સારા ક્ષેત્રમાં ઉત્પન્ન થઈ દેવગુરૂની જોગવાઈ પણ મળી, વિશેષમાં શરીરની નિરોગતા પામ્યો, અને સાથે સાથે ઇંદ્રિયોની પણ પૂર્ણતા મળી, તો હે મનુષ્ય! આ દુષપ્રાપ્ય વસ્તુઓ પૂર્વ ભવના શુભ કર્મોને લઇનેજ તને

મળી છે; તો પછી આ તારો અમુલ્ય વખત પ્રમાદમાં ગુમાવવો ન જોઇએ. આપણા મહાવીર પરમાત્માએ ગૌતમ સ્વામી જેવા ગણધરને પણ કહ્યું છે કે "હે ગૌતમ! "મા પમ્માય." અર્થાત હે ગૌતમ ! તું જરીપણ પ્રમાદ કરીશ નહીં. કારણ જીવ પ્રમાદને વશ થવાથી તે પોતાનું આત્મ કલ્યાણ કરી શકતો નથી. ચૌદ પૂર્વના જાણ એવા મહાત્માઓ પણ પ્રમાદને લીધે કર્મને વશ થતાં નિગોદમાં ઉત્પન્ન થયા છે. આયુષ્ય અસ્થિર છે. સંપદા તે વિપદાથી ભરપૂર છે. સંયોગ તે વિયોગવાળો છે. લક્ષ્મી વીજળીની માફક ચપળ છે. સંસારનું સુખ સ્વપ્ન સરખું છે. ચારે બાજુથી વિપદાઓ આવી પડે છે. મરણ ચક્ર માથે ભમી રહ્યું છે. પાણીના પરપોટા માફક પ્રાણીઓ ઉત્પન્ન થાય છે અને વિલય પામે છે. શરીર જરાએ (વૃદ્ધાવસ્થાએ) જર્જરીત થાય છે. ધર્મ શીવાય કોઈ રક્ષણ કરનાર નથી. ઇંદ્ર ચંદ્રાદિ દેવો પણ મરણને વશ થાય છે. તો હે મનુષ્ય ! તું આમ ક્યાં સુધી ઘોર નિંદ્રામાં ઘેરાયલો રહીશ ! આટલો નિશ્ચિંત શા કારણથી થઇ બેઠો છે ? જાગ–ઉઠ. અને પરમ શાંતિના માર્ગમાં પ્રયત્ન કર. ગમે તેનું શરણ લીધા શીવાય તારો છૂટકો નથી. આ અમુલ્ય આયુષ્યનો એક સમય પણ નિરર્થક ગુમાવવો ન જોઇએ. આ સંપૂર્ણ સામગ્રી સાથનો માનવ દેહ ફરી ફરી મળવો મુશ્કેલ છે.

હે મનુષ્ય ! તારે તો તારી યથાશકિત પ્રમાણે તપ નિયમનું પાલણુ કરી અહોનીશ દેવગુરૂની ભક્તિમાં રાચ્યા માચ્યા રહેવું એજ તારો ધર્મ છે. તેમજ તું સંસારી જીવ હોવાથી અને ગ્રહસ્થાશ્રમમાં રહેલો હોવાથી તારે તો નિતિથીજ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કરી તેનો યથાશક્તિ પ્રમાણે સદ્‌વ્યય કરવો એજ તારો ધર્મ છે. સાર્વજનિક પરોપકારના કાર્યમાં મશગુલ રહેવું એજ તારો ધર્મ છે. કોઈ પણ વેર વિરોધ કે કજીઆ ટંટાના બીજો રોપાયાં હોય તો દૂર કરવા ઉત્કંઠિત થવું એજ તારો ધર્મ છે. જીવ માત્ર વેર વિરોધ તેમજ કલેશ કરવાથી બહૂલ સંસારી થાય છે. જીવ માત્ર ઉપર દયા કરવી, ક્ષમા ચાહવી ને સર્વની સાથે મીલનસાર રહેવું એજ તારો ધર્મ છે. કહ્યું છે કે–"સવ્વેજીવા કમ્મવસ, ચઉદહરાજ ભમંત, તે મે સવ્વ ખમાવિઆ, મુજ્જવિતેહખમંત." હે જીવ ! આ સુત્રમાં કહ્યા પ્રમાણે આ ચૌદરાજ લોકમાં ભમતા સર્વ જીવો પ્રત્યે ખરા અંતઃકરણથી ક્ષમાપના થાય તો જરૂર કોઈ જીવ સાથે વેર વિરોધ રહેવા પામેજ નહીં, અને વેર વિરોધ મટી જાય તો જરૂર કર્મ બંધનો ઢીલા થયે સંસારમાં ભમવું પણ ઓછું થાય. તેથી હે મનુષ્ય ! તું તારૂં આત્મ કલ્યાણ ચાહતો હોય તો દેવ, નારકી, તિર્યંચ, અને મનુષ્યરૂપી ચાર ગતિમાંથી ફક્ત મનુષ્ય ગતિજ તારે માટે ઉપયોગી છે.

બીજી કોઇ ગતિમાંથી મોક્ષરૂપી આત્મ કલ્યાણ થઇ શકતુંજ નથી. કારણ કે નારકીના જીવોને તેમજ દેવતાઓને પણ પોતાનું આયુષ્ય પૂર્ણ કરીને મનુષ્ય જન્મ લેવો પડે છે. કેમકે નારકી મરી નારકી થાય નહીં ને દેવતા મરીને દેવતા થાય નહીં, એવોજ નિયમ છે. કારણ જીવે જે અશુભ કર્મો બાંધ્યા હોય તેના વિપાક ભોગવવાને જીવ નરકગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે, કે જ્યાં એક સમય માત્ર પણ શાતા હોતી નથી; દુઃખ દુઃખને દુઃખજ હોય છે. તેમજ દેવતામાં પણ જીવે શુભ કર્મોના દળીયાં બાંધ્યાં હોય તેના સુખ ભોગવવામાંજ ઘણુંખરૂં આયુષ્ય પૂર્ણ થાય છે. તેમજ દેવતાને અવિરતીપણું હોવાથી વ્રત પચખ્ખાણ ઉદયમાં આવતાં નથી, માટે હે જીવ! તારે જે કાંઇ કરવાનું હોય તે આ મનુષ્ય ભવમાંજ બની શકે છે.

કહ્યું છે કે–"જે કરવું તે આજે કીજે, કાલેશી વાતો." એટલે જીવ તને ખબર નથી કે આ ક્ષણભંગુર દેહમાંથી તું એકાએક ક્યારે છૂટો થઇ જનાર છે. આ ફાની દુનીઆનો જીવ માત્રે ત્યાગ કરેલ છે, ને તારે પણ આ દુનીઆ છોડવીજ એવું નિર્માણ છે. તિર્થંકર જેવાઓ પણ આ દુનીઆ છોડી ગયા છે, તો તું કોણ માત્ર છે. જો તું અહંકાર–અભિમાન કરતો હોય તો તે ફોકટ છે. રાવણ સરીખાનો અભિમાન રહ્યો નથી; બાહુબળીજી જેવાને પણ સહેજ

અભિમાન આવવાથી કેવળજ્ઞાન દૂર રહ્યું હતું. તો હે જીવ! તેં તો અનંતા ભવો કર્યા છે ને હજી તું કંઇક ભવો કરશે. તેથી જો તું હાલથીજ ચેતશે નહીં તો તારો નિસ્તાર કયારે થશે? નિસ્તાર તો ત્યારેજ થાય કે આ સંસાર પરથી મોહ મટી વૈરાગ્ય ઉત્પન્ન થાય ને અધ્યાત્મ પ્રગટે.

એટલી ઉંચી સ્થિતિપર પોહોંચવાની તારી શકિત હાલ ન હોય તો આટલું તો વિચારવું ઘટે કે "હે જીવ તું કોણ છે, તારૂં કોણ છે, તું કયાંથી આવ્યો, ને કયાં જવાનો છે, તારી સાથે શું આવનાર છે, ને પાછળ શું મુકી જવાનો છે?' જો આ ચીજો એકાંતમાં દીર્ઘદ્રષ્ટિથી વિચારવામાં આવે તો જરૂર માલમ પડશે કે તું એકસમર્થ આત્મા છે. આ જગતમાં તારૂં કોઇ સગું નથી, તું કોઈનો સગો નથી, તું કયાંથી આવ્યો તે ખબર નથી, તેમજ કઇ ગતિમાં જનાર છે તે પણ ખબર નથી. તારી સાથે તો તારા શુભાશુભ કર્મોના ફળ શીવાય બીજી કોઇ વસ્તુ સાથે આવનાર નથી. અહીં કરેલી ભલાઇ બુરાઇની વાસના શીવાય તારી પાછળ બીજુું કંઇ રહેનાર નથી. જો આટલોજ વિચાર કરવામાં આવે તો તારે માટે કયો માર્ગ શ્રેય છે તે તુરત માલમ પડી શકે. પણ પૂર્વ ભવોમાં કરેલા અશુભ કર્મોના બંધનોને લઇને જે જ્ઞાન અવરાયેલું હોય તે આવરણ દૂર થાય નહીં ત્યાંસુધી તે સત્તામાં રહેલું હોવાથી તેનો ઉદય થતો નથી,

ને જ્યાંસુધી તે આવરણ દૂર થઇ ઉદયમાં આવે નહીં ત્યાં સુધી ભોગવાય પણ નહીં. માટે સુજ્ઞજનોએ એવાં નઠારાં આવરણો દૂર કરવા પ્રયત્નશીલ થવું એજ આત્માને નિસ્તારને રસ્તે મુકવા બરોબર છે.

દરેક જીવને હર્ષ અને શોચનો અનુભવ થાય છે. સંજોગો અનુકુળ થતાં હર્ષ ઉત્પન્ન થાય છે, ને તેનો વિયોગ થતાં દિલગીરિ થાય છે; અને હર્ષ અને શોચ એજ દુઃખનાં કારણો છે. ધન્ય છે! એવા પુરૂષોને કે જેને એ બેમાંનું કશું હોતું નથી; અને હરહંમેશ આત્મધ્યાનમાં તલાલીન રહે છે.

હે મનુષ્ય! તું વિચારી જો કે તારી ચર્મચક્ષુ આગળ તું કોઇને સુખી જુએ છે તો કોઇને દુઃખી જુએ છે. કોઇને સમૃદ્ધિવાન જુએ છે તો કોઇને ધનહીન જુએ છે કે જે ભીખ માંગે છે છતાં એક ટંક પણ પુરૂં ખાવા મળતું નથી. કોઇ એવા સુકોમળ હોય છે કે જે સૂર્યનો તાપ પણ સહન કરી શકતા નથી તો કોઇને ઉઘાડા, વસ્ત્ર વગર ધૂળમાં આળોટતા જુએ છે. કોઇ નિરોગી હોય છે તો કોઇને રાતદીન રોગથી ટળવળતા જુએ છે. કોઇ લાંબુ આયુષ્ય ભોગવે છે તો કોઇ જન્મતાંજ મરણ પામે છે. આમ થવાનું કારણ શું? કારણ માત્ર એજ કે જીવમાત્ર પોતપોતાના પૂર્વ સંચિત કર્મોને લઇ જૂદી જૂદી ગતિમાં

ને જૂદી જૂદી સ્થિતિમાં ઉત્પન્ન થઈ કર્મોના ફળ ભોગવે છે; ને ભવ સ્થિતિ પૂર્ણ થતાં પંખીના મેળા માફક આ ફાની દુનિયાનો ત્યાગ કરી ચાલ્યો જાય છે. આનુપૂર્વિ એક એવી શકિત છે કે જે જીવને પોત પોતાના કરેલા શુભાશુભ કર્મો પ્રમાણે તેવી ગતિ અને તેવી સ્થિતિમાં લઇ જઇ મુકી દે છે કે ત્યાં જીવ ઉત્પન્ન થઇ પોતાના કરેલાં કર્મોના ફળો ભોગવે છે. કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે. સર્વે જીવ કર્મને વશ છે. અને તે કર્મને વશ થઇ ચૌદરાજ લોકમાં ભ્રમણ કરે છે. એમાં કોઇનું કાંઈ ચાલતું નથી. યમરાજાના તેડાને કોઈ રોકી શકતું નથી.

જો આ પ્રમાણે જવું એ નિર્માણજ છે તો પછી મનુષ્ય જન્મ પામી પ્રભુ ભકિત કરી, જનસમાજમાં શાંત વાતાવરણ ફેલાવી, પરોપકારના કામો કરી, ધર્મપ્રેમી બની, પાછળ સારી વાસના મુકી જવી એજ હીતકારી છે. કુડ કપટ કરી, પોતાના છોકરા કુટુંબી માટે ગમે તેટલું ધન મુકી જશે પણ તેમાંનું તારી સાથે કાંઈજ આવનાર નથી; વાલની વીંટી હશે તે પણ કાઢી લેશે, ને પાછળના મોજ મઝા ઉડાવશે, ને કર્મોના ફળ તો હે જીવ તારે એકલાએજ ભોગવવાના છે.

આવા સંયોગ વિયોગ તો હે જીવ ! તેં અનંતિવાર અનુભવ્યાં છે. તો પછી ઇષ્ટ વસ્તુના વિયોગથી દુઃખી થવું

ઠીક ન ગણાય. ધન્ય છે! એવા ધીર પુરૂષોને કે જેઓ આવી વખતે ધીરજ રાખે છે. હું સમજું છું, જાણું છું કે આમ કરવાથી આર્ત્તધ્યાન થાય છે ને કર્મ બંધન વધે છે; ને એજ આર્ત્તધ્યાન તને દુર્ગતિએ લઇ જશે; પરંતુ મારા જેવાને તો જાણતાં છતાં પણ ધીરજ રહેતી નથી, કારણ હજી મારે સંસાર ઘણો બાકી છે એમ સંભવે છે. આમ થવાથી "પર ઉપદેશે પાંડિત્યમ્" જેવું થાય છે. પરંતુ એવા ધીર પુરૂષોનું અનુમોદન કરી સંતોષ માનું છું ને ચાહું છું કે એવી ધીરજ પરમાત્મા મને તેમજ સૌને આપે.

હે જીવ! તારે એટલુંજ જાણીને સંતોષ પકડવાનો છે કે તિર્થંકર જેવાને પણ કર્મ છોડયાં નથી તો પછી તું શું ગણતરીમાં છે. ચાહે તો શાતાએ ભોગવ કે અશાતાએ ભોગવ, પણ ઉદય આવેલાં કર્મો તો ભોગવ્યા વિના તારો છૂટકો નથી.

આ જીવ આ અપાર અનાદિ અનંત કાળ સુધી ચારે ગતિ રૂપ સંસારમાં કેવી રીતે અને શા કારણે પરિભ્રમણ કરે છે, તેના જવાબમાં જાણવાનું કે-સર્વ જીવોની મૂળ સ્થિતિ એવી છે કે તે અનાદિ નિગોદ સુક્ષ્મ વનસ્પતિ-કાયમાં અનાદિના રહે છે; તેમાં એક અંગુલને અસંખ્યાતમે ભાગે શરીર હોય, બસો છપ્પન આવલિકા (૧૬૭૭૭૨૧૬ આવલિ=૨ ઘડી એટલે ૪૮ મિનિટ) નું આયુષ્ય હોય, એટલે તંદુરસ્ત માણસના એક શ્વાસોશ્વાસમાં સત્તર ભવ

ઝાઝેરાં કરે; એવી રીતે આયુષ્ય વેદતાં અનાદિ નિગોદમાં જન્મ મરણ કરતો રહે છે. એવી રીતે સંસારી જીવોને નિગોદમાં ભટકતાં અનંતાનંત પુદ્‌ગલ પરાવર્ત વિતી ગયાં; ત્યાં રહેતાં કોઈ નિયત કારણના પરિપાકથી, આત્માની તારતમ્યતાથી, જેવા પરિણામ થાય તેવા પરિણામ તુલ્ય જીવ હલુકર્મિ થાય છે; તે લઘુ કર્મિપણાને લીધે સુક્ષ્મ નિગોદમાંથી બાદર નિગોદમાં આવે છે. ત્યાં કોઈક રીતે બીજા જીવોને દ્રષ્ટિગોચર પણ આવે એહવો થાય. બાદર શરીર છે, અને તેથી છેદન ભેદનના યોગે જો અકામ નિર્જરા થાય તો બેઇન્દ્રિમાં આવે. ત્યાં પ્રાણ, પર્યાપ્તિ, ઇન્દ્રિય અને શરીરની વૃદ્ધિ થાય. અહીં પણ જો શુભાશુભ કર્મની તારતમ્યતા થાય તો અકામ નિર્જરાથી ઉંચો તેઇન્દ્રિયમાં આવે, અને ત્યાં જો અધિકરણના યોગે હિંસાદિક દોષની બહુલતા થાય તો પાછો એકેંન્દ્રિયમાં પણ જાય. ત્યાં અનંતકાળ રહી ફરીથી અકામ નિર્જરાયે કરી, બેઇન્દ્રિય, તેઇન્દ્રિય, ચૌરેંન્દ્રિયમાં આવે. જેમજેમ ઇન્દ્રિય, પ્રાણ પર્યાપ્તિ વધે તેમતેમ અધિકરણ વધે; ત્યાં જો હિંસાદિક કારણોની વૃદ્ધિ થાય તો પાછો પડી એકેંન્દ્રિયમાં આવી જાય; અને જો સામાન્યપણે રહે તો પોતાનીજ કાયમાં રહે; અને જો છેદન ભેદનરૂપ અકામ નિર્જરા થાય તો તેથી ઉંચો પણ આવે. અને એ પ્રમાણે ફરતાં ફરતાં વિકલેંદ્રિયમાં અકામ નિર્જરા થાય તો પ્રાયે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય થાય. તિર્યંચ

પંચેંદ્રિયના બે ભેદ છે; ગર્ભજ અને સમુર્છિમ્. સમુર્છિમને મન નહોય; તો પણ તેમાં શરીર, પ્રાણ, પર્યાપ્તિ, અને આયુ વગેરે અધિકરણની વૃદ્ધિ થાય; અને જો હિંસાદિક અધિકરણની વૃદ્ધિ કરે તો પહેલી નરકે જાય, અથવા પાછો એકેંદ્રિયમાં જાય. જો નરકે જાય તો ઘણા કાળ સુધી ક્ષેત્ર વેદના તથા પરમાધામીકૃત તથા પરસ્પરકૃત તિવ્ર દુઃખ ભોગવવું પડે. કદાચ સમુર્છિમ્ પંચેંદ્રિયમાં જાય તો છેદન, ભેદન, સીત, તાપાદિ મહાદુઃખથી અકામ નિર્જરાને લઇને ગર્ભજ મનુષ્ય થાય અથવા ગર્ભજ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય થાય, ને તે વખતે પ્રબળ અધિકરણી હોવાથી પાંચે આશ્રવ (ઇંદ્રિય, કષાય, અવ્રત, યોગ અને ક્રિયા) એ પૂર્ણ સેવે. પ્રાણ અને પર્યાપ્તિ પૂરી હોય, તેથી સ્વક્રિય, પરક્રિયના વિકલ્પ જાળમાં પડે, ને તેથી ઉત્કૃષ્ટ કર્મ સ્થીતી બાંધે. આર્ત્ત રૌદ્ર ધ્યાનથી કર્મ સ્થિતિ દીર્ઘ કરે. ઇહાં કોઇ જીવ હિંસાદિક કારણને લીધે સાતે નરકોને વિષે જાય, ત્યાં અનંતો કાળ રહે, ત્યાં છેદન ભેદન, તાડન, તર્જના, સહન કરતો તિવ્ર સંકલેશ ન કરે તો અકામ નિર્જરા કરી કોઇક જીવ દેવગતિ પણ પામે, અથવા કોઇ મનુષ્ય થાય; તેમાં જો દેવ થયો ને વિષયાશક્તિમાં રાચી માચીને તીવ્ર સંકલેશ ન કરે તો મરીને પ્રાયે તિર્યંચ પંચેંદ્રિય થાય, ત્યાં હિંસાદિક સેવન કરીને નરકે જાય; અથવા પાછો એકેંદ્રિયાદિકમાં પણ જાય.

ત્યાં પાછો અનંતો કાળ રહે. આ પ્રમાણે જીવ જેવાં જેવાં કર્મના બંધ પાડે તદ્દનુસાર નારકી તિર્યંચના ભવો કરી આ સંસાર અટવીમાં અનંતો કાળ ભમ્યા કરે છે.

કદાચ જ્ઞાનવિના સરળ પ્રકૃતિએ કરી કષાયની મંદતાથી મનુષ્ય પણ થાય. પણ ત્યાં જો મિથ્યાત્વ, અવિરતિ, કષાય અને યોગની પ્રબળતા થાય તો કર્મ સ્થિતિ વધારે બાંધે, એમાં મોહનિય કર્મ સર્વ કર્મોનો ઉત્પાદક છે. તેમાં મિથ્યાત્વ મોહનિય એકવાર બાંધે તો ઉત્કૃષ્ટ સિતેર કોડાકોડી સાગરોપમ સુધી વિપાક ભોગવે. તિવ્ર મોહના ઉદયથી જીવને અજીવ જાણે, અજીવને જીવ જાણે, ધર્મને અધર્મ જાણે, અધર્મને ધર્મ જાણે, સાધુને અસાધુ જાણે, અસાધુને સાધુ જાણે, એવી રીતે કર્મને વશ થઇ અનંતા પુદ્ગલ પરાવતન્ સુધીના જન્મ મરણ કર્યા કરે, તેમ કરતાં કોઇવાર દુર્લભ મનુષ્ય ભવની સામગ્રી મળે છતે મિથ્યાત્વની પ્રબળતાએ સમકિત ન પામે તો કેવલ ભવો પૂરા કરે.

માટે હે જીવ ! તું અજ્ઞાન અવસ્થામાં અનંતકાળ ભમ્યો, હવે સમ્યગ્ જ્ઞાનમાં જાગ્રત થઇ, સત્સંગમાં રહી, સન્માર્ગે પડી, સ્વસ્થાને પહોંચવાં પ્રયત્ન કરવો તારે માટે હીતકર છે. આટલું આટલું દુઃખ અનુભવ્યા પછી, આવાં આવાં નારકીના છેદન ભેદનાદિક અસંખ્ય દુઃખો સહન

કર્યા પછી કોઇ મહા પુણ્યના યોગે આ મનુષ્ય દેહ મળ્યો, આવી ઉત્તમ સામગ્રીઓ પણ મળી ને હજી પણ તું ચેતીને સન્માર્ગે પહોશ નહીં તો તારે માટે ચોરાશી લક્ષના ફેરા તો તૈયારજ છે. તારા આત્મ કલ્યાણને માટે આ જૈન ધર્મનું શરણજ કામ આવશે. બાકી આ સંસાર તો અપાર દુઃખનો દરીઓજ છે. આ સંસારમાં સર્વે જાતના દુઃખના આપનાર મિથ્યા દર્શન, મિથ્યા જ્ઞાન, અને મિથ્યા ચારિત્ર છે. ત્યારે તે દુઃખોનું નિવારણ કરનાર સમ્યગ્ દર્શન, સમ્યગ્ જ્ઞાન, અને સમ્યગ્ ચારિત્ર છે. દર્શનનું મિથ્યાપણું ટળી જતાં શનૈઃશનૈઃ જ્ઞાન અને ચારિત્રનું મિથ્યાપણું વિલય થઇ જાય છે. અને સમ્યગ્ દર્શન જે મોક્ષરૂપી ફળને ઉત્પન્ન કરનાર છે તેના એક સમય માત્રનો સ્પર્શ પણ વધારેમાં વધારે અર્ધ પુદ્ગલ પરાવર્તન્ કાળમાં મોક્ષમાં લઇ જાય છે.

જ્યારે સંસારી જીવ અનાદિ મિથ્યાત્વને સમાવીને રાગદ્વેષરૂપ ગાંઠને ભેદે છે ત્યારે આત્મા વિશુદ્ધ બની સમક્તિ પામે છે. કદાચ આવેલું સમકિત વમી પણ જાય, તોપણ સમકિત પામ્યા પછી તે જીવને સંસાર ભ્રમણનો કાળ મર્યાદિત થાય છે. અર્ધપુદ્ગલ પરાવર્તનકાળમાં નિયમાસિદ્ધિ પ્રાપ્ત કરે છે. જે જીવને સમકિત પામ્યાં પહેલાં પૂર્વ આયુષ્યનો બંધ પડેલો ન હોય તો તે સમક્તિથી પતિત થતો નથી. તેને નિશ્ચે વૈમાનિક દેવગતિનોજ બંધ પડે છે.

જો અનુતાનુબંધીની ચોકડી અને દર્શન મોહનિય કર્મની ત્રણ પ્રકૃતિઓ ઉપશમે તો ઉપશમ સમકિત પ્રાપ્ત થાય છે. ને તે ભવભ્રમણમાં વધારેમાં વધારે પાંચવાર પ્રાપ્ત થાય છે. જો ક્ષયોપશમ થયો હોય તો ક્ષયોપશમ સમકિત પ્રાપ્ત થાય છે. જે અસંખ્યાતિવાર આવે ને જાય. પણ જો તેનો ક્ષય થયો હોય તો ક્ષાયિક સમકિત થાય છે; જે એકજવાર પ્રાપ્ત થાય, ને તે પાછું જતું નથી. કહ્યું છે કે–

દંસણ ભટ્ઠો ભટ્ઠો, દંસણ ભટ્ઠસ્સ નત્થિ નિવ્વાણં;
સિઝંતિ ચરણ રહિયા, દંસણ રહિઆ નસિઝંતિ.

હવે અલ્પ કષાય પણ દોષનું કારણ છે. કહ્યું છે કે:– "ક્રોધે ક્રોડ પૂરવતણું સંયમ ફળ જાય." અર્થાત એક ક્રોડ પૂરવ સુધી સંયમની પાલણા કરી હોય તે પણ અલ્પ ક્રોધ કરવાથી નિરર્થક થાય છે. તેમજ ચૌદ પૂરવધર પણ પરમાદના વશ થકી નિગોદમાં જાય છે. તો હે જીવ! જો તું અઢારે પાપસ્થાનકો સેવે અને સમયે સમયે વિના કારણે બેઠાં બેઠાં કર્મો બાંધે તો પછી તારી શી ગતિ થશે, એ તારે વિચારવાનું છે. મન તો માંકડારૂપ છે. એને સમયે સમયે જેવા જેવા સંયોગો મળે છે તે અનુસાર પલટાયા કરે છે. માટે એ મનને રોકવા તારે તો ધર્મધ્યાનમાં ઉદ્યમવંત થવું, અને અસત્ય વસ્તુથી તેમજ માયાકપટથી દૂરજ રહેવું. કદાચ

છળકપટ એક વખત સારૂં પણ લાગે; પણ આખરે તો તે દુઃખદાયીજ છે. અને ઉપર કહ્યા પ્રમાણે તેના પરિણામો પણ મહા ભયંકર છે.

કર્મ જેવું જગતમાં નિષ્પક્ષપાત બીજું કોઇ નથી. એ કોઇની પણ શરમ રાખ્યા વગર જીવને તેના કર્માનુસાર ફળ આપેજ છે. તેને કોઇની સરટીફીકેટ યાને પ્રમાણપત્રની જરૂર નથી.

જીવ ! તારે તો બને તેટલા આશ્રવો બંધ કરી સુકૃત કરવા તરફજ નજર રાખવી ઘટે. સુકૃત કરી પુણ્ય બાંધવાના અનેક રસ્તા છે. કોઈ સજ્જન જેને લક્ષ્મી મળી હોય તે સન્માર્ગે લક્ષ્મીનો વ્યય કરી પુણ્ય ઉપાર્જન કરે છે. જેવાં કે જીર્ણોધ્ધાર કરવામાં, ઉપાશ્રયો, ધર્મશાળાઓ, દાનશાળાઓ, પાઠશાળાઓ, વગેરે સ્થાનોમાં પોતાની લક્ષ્મી ખરચે છે; તો કોઇ જીવરક્ષા કરે છે; કોઇ સાધુ સાધ્વિની ભકિત કરે છે; કોઈ જ્ઞાનની ભક્તિ કરે છે; કોઇ પ્રભુપૂજા, તિર્થયાત્રા કરે છે; તો કોઇ સ્વામીભાઈની ભક્તિ કરે છે; તો કોઇ વૃત નિયમો અંગીકાર કરે છે; એમ અનેક રીતે જેને જેવી સુગમતા મળે, મનમાં રૂચી થાય, અને જેવો ભાવ ઉત્પન્ન થાય તેવે રસ્તે પુણ્ય ઉપાર્જન કરી શકે છે. એકલા પૈસાથીજ ધર્મ થાય એવું કાંઇ એકાંત નથી. કોઇ તનથી તેમ કોઇ મનથી

પણ ધર્મસાધન કરી શકે છે. તત્વ એજ છે કે જેવી ભાવના રાખે તેવો બંધ પડે છે.

ખરૂં સુખ મેળવવા બહાર પ્રયત્ન નહીં કરતાં પોતાનાજ આત્મસ્વભાવમાં આવવું અને અંતરમાં ઉછળતા વિષય, લોભ, તૃષ્ણા વગેરેના કલ્લોલોને શાંત કરી, પ્રભુભક્તિમાં લીન થઇ, સત્સંગથી જે ઉપદેશ મળે તે પ્રમાણે કર્મોની નિર્જરા કરવી, કે જેથી મોક્ષરૂપી લક્ષ્મીની સમીપ જલદી આવી શકાય.

માટે હે જીવ ! તારે સર્વ શકિતમાન, ત્રણલોકના નાથ એવા પરમકૃપાળુ તિર્થંકર પરમાત્મા પાસે સવિનય, શ્રધ્ધા પૂર્વક યાચના કરવી જોઈએ કે હે પ્રભુ ! જગતમાં તમારો મહિમા અદ્ભૂત છે. મારા જન્મમરણના ફેરા ટાળી અખંડ શાંતિવાળા સુખના આપનાર પણ તમેજ છો. હે પ્રગટ પ્રભાવવાળા તમને વંદન, પૂજન અને કિર્ત્તન કરવાથી પ્રાણીઓને જગતમાં શું શું નથી મળતું ? અરે એક પણ નમસ્કાર જો શ્રધ્ધા, ભકિત અને ભાવપૂર્વક તમને કરાય તો આલોકના ઇચ્છિત ઉપરાંત પરંપરાએ સંસારથી પાર ઉતારો છો. હે આદેય નામકર્મવાળા ! હે શાસનનાયક ! હે જગતવલ્લભ ! તમારૂં સ્વરૂપ સમજનારા પુરૂષોનેજ ધન્ય છે. તમારી શકિત સમજનારાજ તમારી ભકિત કરી શકે છે.

તમારા નામરૂપ મંત્રશક્તિથી પણ પ્રાણીઓનાં ઘોર પાપો નાશ પામે છે. જે જીવો તમારા નામનું વારંવાર સ્મરણ કરે છે તેજ જગતમાં ભાગ્યવંતા છે. તેમનાં સર્વે કષ્ટો નાશ પામે છે.

હે નરનાયક! દુર્લભ એવા તમારા સમ્યક્ત્વરત્નની તો વાતજ અદ્ભૂત છે. કારણ ચિંતામણીરત્ન અને કલ્પવૃક્ષ તો માત્ર આ લોકમાંજ સુખ આપનારા છે. પરલોક સંબંધી સુખ આપવાની એમનામાં શકિત નથી. ત્યારે સમ્યક્ત્વરત્નની પ્રાપ્તિથી તેઃ જીવો આલોકમાં સુખ ઉપરાંત પરલોકમાં ઇંદ્ર આદિ પદવીઓ અને પરંપરાએ તીર્થંકર પદ પ્રાપ્ત કરી મોક્ષપદ પણ પામે છે. મોટા ઇંદ્રો પણ આપના ગુણોની હારમાળા ગણવાને શકિતવાન્ નથી, તો પછી મારા સરખા અલ્પ બુદ્ધિવાળા મનુષ્ય પ્રાણીની તે શી ગુંજાસ? હે પરમાત્મા તમારાજ ધ્યાનની એકાગ્રતા યાચી વિરમું છું.

માંગલિક શ્લોકો

અર્હન્તો ભગવંત ઇન્દ્રમહિતાઃ સિધ્ધશ્ચ સિદ્ધિ સ્થિતાઃ
આચાર્યા જીનશાસનોન્નતિકરાઃ પુજ્યાઉપાધ્યાયકાઃ
શ્રી સિધ્ધાન્ત સુપાઠકા મુનિવરાઃ રત્નત્રયારાધકાઃ
પંચૈતે પરમેષ્ઠિનઃ પ્રતિદિનં, કુર્વન્તુ વો મંગલમ્

મંગલં ભગવાન્ વીરો, મંગલં ગૌતમઃ પ્રભુઃ
મંગલં સ્થૂલિભદ્રાધ્યા, જૈનો ધર્મોઽસ્તુ મંગલં.

પૂર્ણાનન્દમયં મહોદયમયં, કૈવલ્ય ચિદ્દગ્મયં;
રૂપાતીતમયં સ્વરૂપરમણં, સ્વાભાવિકી શ્રીમયં.
જ્ઞાનોદ્યોતમયં કૃપારસમયં, સ્યાદ્વાદ વિદ્યાલયં;
શ્રી સિદ્ધાચલ તીર્થરાજ મનિશં, વન્દેઽહમાદીશ્વરમ્.

ૐકારં બિન્દુ સંયુક્તં, નિત્યં ધ્યાયંતિ યોગિનઃ;
કામદં મોક્ષદં ચૈવ, ૐકારાય નમો નમઃ.

કિંકર્પૂરમયં સુધારસમયં, કિંચંદ્રરોચિર્મયં;
કિંલાવણ્યમયં, મહામણિમયં, કારૂણ્યકેલિમયમ્;
વિશ્વાનંદમયં મહોદયમયં, શોભામયં ચિન્મયમ્;
શુક્લ ધ્યાનમયં વપુર્જીનપતે, ર્ભુયાદ્ભવાલંબનમ્.

નમો દુર્વારરાગાદિ, વૈરિવાર નિવારિણે.
અર્હતે યોગિનાથાય, મહા વીરાયતાયિને.

પન્નગેચ સુરેંદ્રેચ, કૌશિકે પાદ સંસ્પૃશિ;
નિર્વિશેષ મન સ્કાય, શ્રી વીર સ્વામિને નમઃ

અજ્ઞાન તિમિરાંધાનામ્, જ્ઞાનાં જન શલાકયા;
નેત્ર મુન્મિલિતંયેન તસ્મૈ શ્રી ગુરૂવે નમઃ.

નમસ્કાર સમો મંત્ર, શત્રુંજય સમો ગિરિ.
વીતરાગ સમો દેવો, ન ભૂતો ન ભવિષ્યતિ.

ચિદાનંદૈકરૂપાય જિનાય પરમાત્મને,
પરમાત્મ પ્રકાશાય, નિત્યં સિદ્ધાત્મને નમઃ
અન્યથા શરણંનાસ્તિ, ત્વમેવશરણં મમ;
તસ્માત્ કારૂણ્ય ભાવેન, રક્ષ રક્ષ જીનેશ્વર.
પાતાલે યાનિ બિંબાનિ, યાનિ બિંબાની ભૂતલે;
સ્વર્ગેઽપિ યાનિ બિંબાનિ, તાનિ વંદે નિરંતરમ્.

સકળ કર્મવારી મોક્ષ માર્ગાધિકારી,
ત્રિભુવન ઉપકારી કેવળ જ્ઞાનધારી,
ભવિજીન નિત્ય સેવો દેવ એ ભક્તિભાવે,
એહિજ જીન ભજંતા સર્વ સંપત્તિ પાવે.

જીનવર પદસેવા સર્વ સંપત્તિ દાઇ,
નિશદિન સુખદાઇ કલ્પવલ્લિ સહાઇ,
નમિ વિનમિ લહીજે સર્વ વિદ્યા વડાઇ,
રિખભ જીન સેવા સાધતા તેહ પાઇ.

વીતરાગાષ્ટકમ્

તુભ્યં નમઃ સમયધર્મ્મ નિવેદકાય,
તુભ્યં નમ ત્રિભુવનેશ્વર શેખ રાય;
તુભ્યં નમઃ સુરનરામર સેવિતાય,
તુભ્યં નમો જીન જનાર્ચિત પંકજાય. ૧

તુભ્યં નમો વિલસિતે હરિચન્દનાય,
તુભ્યં નમો વર કુલામ્બર ભાસ્કરાય;
તુભ્યં નમઃ પ્રણુત દેવ નરાધિપાય,
તુભ્યં નમઃ પ્રવર રૂપ મનોહરાય. ૨

તુભ્યં નમો હરિણુ નાયક નાયકાય,
તુભ્યં નમો યતિ પતિ પ્રતિપાલકાય;
તુભ્યં નમો વિકજ નીરજ લોચનાય,
તુભ્યં નમઃ સ્તનિતનાદ વિરાજીતાય. ૩

તુભ્યં નમઃ કુશલ માર્ગ વિધાયકાય,
તુભ્યં નમો વિકટ કષ્ટ નિષેધકાય;

તુભ્યં નમો દુરિતરોગ ચિકિત્સકાય,
તુભ્યં નમસ્ત્રિ જગતો હૃદિ ભૂષણાય. ૪

તુભ્યં નમો દલિત મોહ તમોભરાય,
તુભ્યં નમઃ કનક સન્નિભ ભૂધનાય;
તુભ્યં નમોઽપ્યખિલ સદ્ગુણમન્દિરાય,
તુભ્યં નમો મુખકલાધિક ચન્દ્રકાય. ૫

તુભ્યં નમોઽતિશય રાજી વિભૂષિતાય,
તુભ્યં નમઃ કુમતિ તાપ સુભંજનાય;
તુભ્યં નમો સુખપયોધિવ હિત્રકાય,
તુભ્યં નમો વિગત કૈતવ મત્સરાય. ૬

તુભ્યં નમો વિદિતભવ્ય જનાશયાય,
તુભ્યં નમો નિખિલ સંશય વારકાય;
તુભ્યં નમઃ પ્રથિતકીર્તિ યશોઽન્વિતાય,
તુભ્યં નમો જીત હૃષીક મુનીશ્વરાય. ૭

તુભ્યં નમઃ પ્રમિત પુદ્ગલ નિર્મિતાય,
તુભ્યં નમઃ સકલવાંગ્મય પારગાય;
તુભ્યં નમો ભવિક ચાતક નીરદાય,
તુભ્યં નમશ્ચરણ વૈભવદાય કાય. ૮

તુભ્યં નમ ત્રિભુવનાર્તિહરાય નાથ,
તુભ્યં નમઃ ક્ષિતિ તલામલ ભૂષણાય;
તુભ્યં નમસ્ત્રિજગતઃ પરમેશ્વરાય,
તુભ્યં નમો જીન ભવોદધિ શોષણાય.

પ્રભાતીઉં

જાગ જાગ રયણ ગઈ, ભોર ભયો પ્યારે;
પંથકું પ્રપંચ કર, કરવશ યારે. જાગ જાગ–૧

તૃષ્ણામેં મીન મરે, ભોગમેં મતંગા;
શ્રવણમેં કુરંગ મરે, નયનમેં પતંગા. જાગ જાગ–૨

વાસનામેં ભ્રમર મરે, નાસા રસ લેતાં;
એક એક ઇંદ્રીસંગ, મરે જીવ કેતા. જાગ જાગ–૩

પંચકે પડયો તું ફંદ, કયું કર વશ આવે;
મારતું મન ઇચ્છાભૂત, જયું નિરંજન પાવે. જાગ જાગ–૪

આત્માને ઉપદેશ

જાગરે આતમા જાગરે આતમા,
મોહની ઉંઘમાં ચોર લુંટે;
વિત્તદારા અને વિષયની વાસના,
પાશથી શત્રુઓ ખૂબ કુટે. -૧

વૃત્તિ બાહીર વહે કર્મ આઠે ગ્રહે,
આત્મા ભ્રાંન્તિથી ભાન ભૂલ્યો;
ક્રોધને માનથી લોભ માયાથકી,
લક્ષ ચોરાશીમાં ખૂબ ઝુલ્યો. -૨

પામી માનવપણું પુણ્ય ઉત્કર્ષથી,
મુક્તિ સાધન અરે તેં વિસાર્યું;
ખૂબ અપકૃત્યથી પાપ ગાડું ભર્યું,
જાવું નરકમાં કેમ ધાર્યું -૩

શ્વાસ ઉચ્છ્વાસથી જીવ આયુઘટે,
ખબર નહીં કાલની કેમ થાશે;
કાલનું કૃત્યતે આ ક્ષણે કીજીએ,
ધર્મથી આ ભવાબ્ધિ તરાશે. -૪

કોટીધન આવશે નહીં કદી સાથમાં,
પાપને પુણ્ય સાથેજ આવે;
દાન કરજે સદા ધર્મ વાટે મુદા,
દાનથી આત્મા મોક્ષ પાવે. -૫
સ્મરણ કર દેવનું શરણજે દીનનું,
સાધુના દર્શને પુણ્ય થાવે;
સાધુ દર્શનથકી સાધુ વંદનથકી,
કોટી ભવનાં કર્યાં પાપ જાવે. -૬
સાધુના સંગથી આત્મા જાગતો,
તીર્થ જંગમ મુની ભવ્ય સેવો;
તીર્થ જંગમ મુની કલ્પવેલી અહો,
પુષ્કરાવર્તના મેઘ જેવો. -૭
સાખી હે સિદ્ધને ધર્મ વ્યવહારથી,
ભક્તિ ઉત્સાહથી યત્ન ધારો;
ધર્મ કરણી કરી ફોક થાવે નહીં,
ધર્મથી આવશે દુઃખ આરો. -૮
ઉંઘ ત્યાગી અહો દેહ દેવળ વિષે,
શુદ્ધ ચેતન પ્રભુને જગાડો;
બુદ્ધિસાગર સદા ભાવના મોગરી,
સ્મરણનો ઘંટ હેતે વગાડો. -૯

સાચુ શરણ.

ઝુલણા છંદ પ્રભાતીઉં.

ચેત નર ચેત તું સ્વાર્થમય સૃષ્ટિમાં,
શરણ છે "વીરનું" એક સાચું;
ના ભરોસો અરે કાયનો ઘડીતણો.
માટીના કુંભસમ સર્વ કાચું........ચેત. ૧

સંગ વાદળતણો નભવિષે નિરખતાં,
વિખરતાં વાર વ્હાલા વિચારો;
પૂર્વઋણાનુબંધે, મળ્યા સૌ સગાં.
સ્નેહી સંયોગ ક્ષણ માત્ર ધારો....ચેત. ૨

માન હે માનવી આઉખું અલ્પ છે,
ઉછળતા વારિધિના તરંગો;
લક્ષ્મી વૈભવ વિલાસો અધિકાર એ,
ઈન્દ્રના ચાપ સમ વિવિધ રંગો....ચેત. ૩

માત પિતા વળી સુત ભાઇ બેનડી,
તાણી બાંધો વદે ગૃહની નારી;

સ્નેહી સંબંધીઓ દૂર રહી કકળશે,
સાથમાં પાપ પુણ્યોની ભારી........ચેત. ૪

દેહ દુર્લભ અતિ મોઘો માનવતણો,
સાંપડયો પૂર્વ પુણ્ય પ્રભાવે;
આદરી કર્મ શુભ આત્મ કલ્યાણથી,
તરી જશે ભવોદધિ ગુરૂ પ્રતાપે....ચેત. ૫

જગત જંજાળમાં જીવ જકડાઈને,
અંતરંગ શત્રુ સપડાવે નિત્યે,
લક્ષ ચોરાશીના ફેરલા ફર નહીં,
સ્મરણ પ્રભાતમાં ‘વીર’ હૈડે........ચેત. ૬

આધિ વ્યાધિ ઉપાધિ હરી વિઘ્નની,
ઝળહળી આત્મ શક્તિ વધારી;
અંતકાળે ધરે નામ જે ભાવથી,
સુલભ છે મોક્ષ માર્ગાધિકારી........ચેત. ૭

(મેઘજી વેલજી ધરમશી)

રીખવદેવનું પ્રભાત સ્તવન

આજ તો બધાઈ રાજા, નાભીકે દરબાર રે;
મરૂ દેવીએ બેટો જાયો, રીખવ કુમાર રે—આજ. ૧

અયોધ્યામેં ઓચ્છવ હોવે, મુખ બોલે જેજેકારરે;
ઘનનનનનનન ઘંટા બાજે, દેવ કરે થૈ કાર રે—આજ. ૨

ઈંદ્રાણી સબ મંગળ ગાવે, લાવે મોતી માળરે;
ચંદન ચરચી પાયે લાગું, પ્રભુ જીવો ચીરંકાળરે—આજ. ૩

નાભી રાજા દાન દેવે, વરસે અખંડા ધાર રે;
ગામ નગર પુર પાટણ દેવે, દેવે મણી ભંડાર રે—આજ. ૪

હાથી દેવે સાથી દેવે, દેવે રથ તોખાર રે;
હીરચીર પીતાંબર દેવે, દેવે સવી સણગાર રે—આજ. ૫

તીન લોકમેં દીનકર પ્રગટયો, ઘેરઘેર મંગળ માળરે;
રૂપચંદ કહે નાથ નિરંજન, આદીશ્વર દયાળરે—આજ. ૬

શ્રી ગૌતમ સ્વામીનો છંદ

વીર જીનેશ્વર કેરો શિષ્ય, ગૌતમ નામ જપો નિશદીન;
જો કીજે ગૌતમનું ધ્યાન, તો ઘર વિલસે નવે નિધાન. ૧

ગૌતમ નામે ગિરિવર ચઢે, મનવંછિત હેલા સંપજે;
ગૌતમ નામે નાવે રોગ, ગૌતમ નામે સર્વ સંયોગ. ૨

જે વૈરિ વિરૂવા વંકડા, તસ નામે નાવે ઢુંકડા;
ભૂત પ્રેત નવિ મંડે પ્રાણ, તે ગૌતમના કરૂં વખાણ. ૩

ગૌતમ નામે નિર્મળ કાય, ગૌતમ નામે વાધે આય;
ગૌતમ જીન શાસન શણગાર, ગૌતમ નામે જયજયકાર. ૪

શાળ દાળ સુરહા ઘૃત ગોળ, મન વંછિત કાપડ તંબોળ;
ઘરે સુઘરણી નિર્મળ ચિત્ત, ગૌતમ નામે પુત્ર વિનિત. ૫

ગૌતમ ઉદયો અવિચળ ભાણ, ગૌતમ નામ જપો જગજાણ.
મ્હોટા મંદિર મેરૂ સમાન, ગૌતમ નામે સફળ વિહાણ; ૬

ઘર મયગલ ઘોડાની જોડ, વારૂ પહોંચે વંછિત કોડ;
મહિયલ માને મોટા રાય, જો તૂઠે ગૌતમના પાય. ૭

ગૌતમ પ્રણમ્યા પાતક ટળે, ઉત્તમ નરની સંગત મળે;
ગૌતમ નામે નિર્મળ જ્ઞાન, ગૌતમ નામે વાધે વાન. ૮

પુણ્યવંત અવધારો સહુ, ગુરૂ ગૌતમના ગુણ છે બહુ;
કહે લાવણ્ય સમય કરજોડ, ગૌતમ તૂઠે સંપત્તિ કોડ. ૯

શ્રી શંખેશ્વર પાર્શ્વજીન છંદ

સેવો પાસ સંખેશ્વરો મન સુદ્ધે,
નમો નાથ નિશ્ચે કરી એકબુદ્ધે.
દેવી દેવલા અન્યને શું નમો છો,
અહો ભવ્ય લોકો ભુલા કાં ભમો છો.

ત્રિલોકના નાથને શું તજો છો,
પડયા પાસમાં ભુતને કાં ભજો છો.
સુરધેનુ છંડી અજા શું ચહો છો,
મહાપંથ મૂકી કુપંથે વ્રજો છો.

તજે કોણ ચિંતામણી કાચ માટે,
ગ્રહે કોણ રાસભ ને હસ્તી સાટે;

સુરદ્રુમ ઉપાડી આક કોણ વાવે,
મહામૂઢ તે આકુલા અંત પાવે.

કીહાં કાંકરો ને કીહાં મેરૂં શૃંગં,
કીહાં કેશરી ને કીહાં તે કુરંગં;
કીહાં વિશ્વનાથ કીહાં અન્ય દેવા,
કરો એક ચિત્તે પ્રભુ પાસ સેવા.

પૂજો દેવી પ્રભાવતી પ્રાણનાથ,
સહુ જીવને જે કરે છે સનાથ;
મહાતત્વ જાણી સદા જેહ ધ્યાવે,
તેનાં દુઃખ દારિદ્ર દૂરે પલાવે.

પામી માનુષત્વ વૃથા કાં ગમો છો,
કુશીલે કરી દેહને કાં દમો છો;
નહીં મુકિતવાસ વિના વીતરાગ,
ભજો ભગવંત તજો દ્રષ્ટિ રાગ.

ઉદય રત્ન ભાખે સદા હેત આણી,
દયાભાવ કીજે પ્રભુદાસ જાણી;
આજે માહરે મોતીડે મેહ વુઠા,
પ્રભુ પાસ શંખેશ્વરા આપ ત્રૂઠા.

કાળને ભરોસે ન રહેવા વિષે

પદ. રાગ દેશ.

ભરોંસે શું રહ્યા ભૂલી, પલકમાં પ્રાણ જાવાના;
જુઓછો અન્યના એવા, નક્કી નિજ હાલ થાવાના. ૧

વળેલી મુઠીએ આવ્યા, નથી સાથે કશું લાવ્યા;
ધરા ધન ધામને મેલી, સ્મશાને સૌ સમાવાના. ૨

સુખેથી શું હજી સુતા, ખરેખર ખાડમાં ખુતા;
સમય વિત્યા પછી પ્યારા, કુશળ ક્યાંથી કમાવાના. ૩

રહોને સર્વદા સંપી, જગત જંજાળમાં જંપી;
મમત્વે મોહ થાવાથી, વિના મોતે મરાવાના. ૪

તમારૂં શું તમે લેખો, કરી ઝીણી નજર દેખો;
ધરા ધન ધામને કામે, નથી નિશ્ચે ધરાવાના. ૫

ભમાઈ ભૂલ કીધાથી, વિષયની વાટ લીધાથી;
પરાણે પાપને યોગે, ભવે ભાઠે ભરાવાના. ૬

ખબર પળની નથી પડતી, નથી ગુણ દોષની ગણતી;
ચડીલા કાળને હાથે, ચડી ચાંપે ચંપાવાના. ૭

સદા સતસંગને સાધો, વિસારો વેદને વાંધો;
ઉપાયો આદરો અંતે, મહા સુખને જમાવાના. ૮

સદા સન્માર્ગને શોધે, સખા શુભ વાનને બોધે;
કૃપા ગુરૂ દેવની થાતાં, નથી દુઃખે દબાવાના. ૯

(દફતરી નંદલાલ વજેચંદ)

કર્મને સુચના

ગઝલ.

અરેઃ કિસ્મત તું ઘેલું, રડાવે તું હસાવે તું;
ઘડી ફંદે ફસાવીને, સતાવે તું રીબાવે તું.—૧

ઘડી આશામંહી વહે તું, ઘડી અંતે નિરાશા છે;
વિવિધ રંગો બતાવે તું, હસે તેને રડાવે તું.—૨

કેઇની લાખ આશાઓ, ઘડીમાં ધૂળધાણી થઈ;
પછી પાછી સજીવન થઇ, રડેલાને હસાવે તું.—૩

રહી મસગુલ અભિમાને, સદા મોટાઇ મન ધરતા;
નિડરને પણ ડરાવે તું, ન ધાર્યું કોઇનું થાતું.—૪

વિકટ રસ્તા અરે તારા, અતિ ગંભીરને ઉંડા;
ન મર્મ કોઇ શકે જાણી, અતિ જે ગૂઢ અભિમાની.—૫

સદાચારીજ સન્તોને, ફસાવે તું રડાવે તું;
કરે ધાર્યું અરે તારૂં, બધી આલમ ફના કરતું.—૬

અરે આ નાવ જીંદગીનું, ધર્યું છે હાથ મેં તારે;
ડુબાવે તું ઉગારે તું, કરે જે દીલ ચાહે તું.—૭

રત્નાકર પચ્ચીસી

હરિગીત. (અનુવાદ)

મંદિર છો મુક્તિ તણા, માંગલ્ય ક્રિડાના પ્રભુ;
ને ઇંદ્ર નર ને દેવતા, સેવા કરે તારી વિભુ;
સવજ્ઞ છો સ્વામી વળી, શિરદાર અતિશય સર્વના;
ઘણું જીવ તું, ઘણું જીવ તું, ભંડાર જ્ઞાન કળા તણા. ૧

ત્રણ જગતના આધારને, અવતાર હે કરૂણા તણા;
વળી વૈદ્ય હે દુર્વાર, આ સંસારના દુઃખો તણા;
વિતરાગ વલ્લભ વિશ્વના, તુજ પાસ અરજી ઉચ્ચરૂં;
જાણો છતાં પણ કહી અને, આ હૃદય હું ખાલી કરૂં. ૨

શું બાળકો માબાપ પાસે, બાળક્રિડા નવ કરે ?
ને મુખમાંથી જેમ આવે, તેમ શું નવ ઉચ્ચરે;
તેમજ તમારી પાસ તારક, આજ ભોળા ભાવથી;
જેવું બન્યું તેવું કહું, તેમાં કશું ખોટું નથી. 3

મેં દાન તો દીધું નહીં, ને શિયળ પણ પાળ્યું નહીં;
તપથી દમી કાયા નહીં, શુભ ભાવ પણ ભાવ્યો નહીં;
એ ચાર ભેદે ધર્મમાંથી, કાંઇ પણ પ્રભુ નવ કર્યું;
મ્હારૂં ભ્રમણ ભવસાગરે, નિષ્ફળ ગયું નિષ્ફળ ગયું. 4

હું ક્રોધ અગ્નિથી બળ્યો, વળી લોભ સર્પ ડશ્યો મને;
ગળ્યો માનરૂપી અજગરે, હું કેમ કરી ધ્યાવું તને ?
મનમારૂં માયા જાળમાં, મોહન મહા મુંઝાય છે;
ચડી ચાર ચોરો હાથમાં, ચેતન ઘણો ચગદાય છે. 5

મેં પરભવે કે આભવે પણ હિત કાંઇ કર્યું નહીં;
તેથી કરી સંસારમાં સુખ, અલ્પ પણ પામ્યો નહીં;
જનમો અમારા જીનજી, ભવ પૂર્ણ કરવાને થયા;
આવેલ બાજી હાથમાં, અજ્ઞાનથી હારી ગયા 6

અમૃત ઝરે તુજ મુખરૂપી, ચંદ્રથી તો પણ પ્રભુ;
ભિંજાય નહીં મુજ મન અરેરે, શું કરૂં હું તો વિભુ;
પત્થર થકી પણ કઠણ મારૂં, મન ખરે કયાંથી દ્રવે;
મરકટ સમા આ મનથકી, હું તો પ્રભુ હાર્યો હવે 7

ભમતા મહા ભવ સાગરે, પામ્યો પસાયે આપના;
જે જ્ઞાન દર્શન ચરણરૂપી, રત્ન ત્રય દુષ્કર ઘણા;
તે પણ ગયા પરમાદના, વશથી પ્રભુ કહું છું ખરૂં;
કોની કને કિરતાર આ, પોકાર હું જઇને કરૂં ? ૮

ઠગવા વિભુ આ વિશ્વને, વૈરાગ્યનાં રંગો ધર્યા;
ને ધર્મનો ઉપદેશ, રંજન લોકને કરવા કર્યા;
વિદ્યા ભણ્યો હું વાદ માટે કેટલી કથની કહું ?
સાધુ થઇને બહારથી, દાંભિક અંદરથી રહું. ૯

મેં મુખને મેલું કર્યું, દોષો પરાયા ગાઇને;
ને નેત્રને નિંદિત કર્યા, પરનારીમાં લપટાઇને;
વળી ચિત્તને દોષિત કર્યું, ચિંતી નઠારૂં પરતણું;
હે નાથ! મારૂં શું થશે, ચાલાક થઇ ચુકયો ઘણું ૧૦

કરે કાળજાને કતલ પીડા, કામની બીહામણી;
એ વિષયમાં બની અંધ, હું વિડંબના પામ્યો ઘણી;
તે પણ પ્રકાસ્યું આજ લાવી, લાજ આપ તણી કને;
જાણો સહુ તેથી કહું, કર માફ મારા વાંકને. ૧૧

નવકારમંત્ર વિનાશ કીધો, અન્ય મંત્રો જાણીને;
કુશાસ્ત્રના વાકયોવડે, હણી આગમોની વાણીને;
કુદેવની સંગત થકી, કર્મો નકામાં આચર્યાં;
મતિ ભ્રમથકી રત્નો ગુમાવી, કાચ કટકા મેં ગ્રહયા. ૧૨

આવેલ દ્રષ્ટિ માર્ગમાં, મૂકી મહાવીર આપને;
મેં મૂઢધિએ હૃદયમાં, ધ્યાયા મદનના ચાપને;
નેત્ર બાણોને પયોધર, નાભીને સુંદર કટી;
સણુગાર સુંદરીઓતણાં, છટકેલ થઇ જોયાં અતિ. ૧૩

મૃગ નયણી સમ નારીતણા, મુખચંદ્ર નીરખવા વતી;
મુજ મન વિષે જે રંગ લાગ્યો, અલ્પ પણ ગૂઢો અતિ;
તે શ્રુતરૂપ સમુદ્રમાં, ધોયા છતાં જાતો નથી;
તેનું કહો કારણ તમે, બચું કેમ હું આ પાપથી. ૧૪

સુંદર નથી આ શરીર કે, સમુદાય ગુણતણો નથી;
ઉત્તમ વિલાસ કળાતણો, દેદિપ્યમાન પ્રભા નથી;
પ્રભુતા નથી તો પણ પ્રભુ, અભિમાનથી અક્કડ ફરૂં;
ચોપાટ ચાર ગતિતણી, સંસારમાં ખેલ્યા કરૂં. ૧૫

આયુષ્ય ઘટતું જાય તોપણ, પાપબુદ્ધિ નવ ઘટે;
આશા જીવનની જાય, પણ વિષયાભિલાષા નવ મટે;
ઔષધ વિષે કરૂં યત્ન પણ, હું ધર્મને તો નવગણું;
બની મોહમાં મસ્તાન હું, પાયા વિનાના ઘર ચણું. ૧૬

આત્મા નથી પરભવ નથી, વળી પુન્ય પાપ કશું નથી;
મિથ્યાત્વીની કટુ વાણી, મેં ધરી કાન પીધી સ્વાદથી;
રવિસમ હતા જ્ઞાને કરી, પ્રભુ આપશ્રી તો પણ અરે;
દીવો લઇ કુવે પડયો, ધિક્કાર છે મુજને ખરે. ૧૭

મેં ચિત્તથી નહીં દેવની, કે પાત્રની પૂજા ચહી;
ને શ્રાવકો કે સાધુઓનો, ધર્મ પણ પાળ્યો નહીં;
પામ્યો પ્રભુ નર ભવ છતાં, રણમાં રડયા જેવું થયું;
ધોબી તણા કુત્તા સમુ, મમ જીવન સહુ એળે ગયું. ૧૮

હું કામધેનુ કલ્પતરૂં, ચિંતામણીના પ્યારમાં;
ખોટાં છતાં ઝંખ્યો ઘણું, બની લુબ્ધ આ સંસારમાં;
જે પ્રગટ સુખ દેનાર તારો, ધર્મ તે સેવ્યો નહીં;
મુજ મૂર્ખ ભાવોને નિહાળી, નાથ કર કરૂણા કંઇ. ૧૯

મેં ભોગ સારા ચિંતવ્યા, તે રોગ સમ ચિંત્યા નહીં;
આગમન ઇચ્છયું ધનતણું, પણ મૃત્યુને પ્રીછયું નહીં;
નહીં ચિંતવ્યું મેં નર્ક, કારાગ્રહ સમ છે નારીઓ;
મધુ બિંદુની આશા મહીં, ભય માત્ર હું ભૂલી ગયો. ૨૦

હું શુધ આચારો વડે, સાધુ હ્રદયમાં નવ રહ્યો;
કરી કામ પરઉપકારના, યશ પણ ઉપાર્જન નવ કર્યો;
વળી તિર્થના ઉદ્ધાર આદી, કોઇ કાર્યો નવ કર્યા;
ફોગટ અરે ! આ લક્ષ, ચોરાશી તણા ફેરા ફર્યા. ૨૧

ગુરૂવાણીમાં વૈરાગ કેરો, રંગ લાગ્યો નહીં અને;
દુર્જન તણાં વાકયો મહીં, શાંતિ મળે કયાંથી મને ?
તરૂં કેમ હું સંસાર આ, અધ્યાત્મ તો છે નહીં જરી;
તુટેલ તળીઆનો ઘડો, જળથી ભરાયે કેમ કરી ? ૨૨

મેં પરભવે નથી પુન્ય કીધું, ને નથી કરતો હજી;
તો આવતા ભવમાં કહો, ક્યાંથી થશે હે નાથજી ?
ભૂત ભાવી ને સાંપ્રત ત્રણે, ભવ નાથ હું હારી ગયો;
સ્વામી ત્રિશંકુ જેમ હું, આકાશમાં લટકી રહ્યો. ૨૩

અથવા નકામું આપ પાસે, નાથ શું બકવું ઘણું ?
હે દેવતાના પુજ્ય આ, ચારિત્ર મુજ પોતા તણું;
જાણો સ્વરૂપ ત્રણ લોકનું, તો માહરૂં શું માત્ર આ;
જ્યાં ક્રોડનો હીસાબ નહીં, તો પાઈની તો વાત ક્યાં ? ૨૪

ત્હારાથી ન સમર્થ અન્ય, દીનનો ઉદ્ધારનારો પ્રભુ;
મ્હારાથી નહીં અન્ય પાત્ર, જગમાં જોતાં જડે હે વિભુ !
મુક્તિ મંગળસ્થાન ! તોય, મુજને ઇચ્છા ન લક્ષ્મી તણી;
આપો સમ્યગ્ રત્ન સ્યામ, જીવને તો તૃપ્તિ થાયે ઘણી. ૨૫

ચૈત્ય વંદનો.

ચોવીશ જીન નિર્વાણ ચૈત્યવંદન

આજ. દેવ અરિહંત દેવ, સમરૂં તોરૂં નામ;
જ્યાં જ્યાં પ્રતિમા જીન તણી, ત્યાં ત્યાં કરૂં પ્રણામ. ૧

શેત્રુંજય શ્રી આદી દેવ, નેમ નમું ગીરનાર;
તારંગે શ્રી અજીતનાથ, આબુ રીખવ જુહાર. ૨

અષ્ટાપદ ગીરી ઉપરે, જીન ચોવીસી જોડ;
મણીમય મુરત માનસું, ભરતે ભરાવી સોય. ૩

સમત શીખર તીરથ વડો, જ્યાં વીસે જીનરાય;
વૈભાર ગીરીવર ઉપરે, વીર જીનેશ્વર રાય. ૪

માંડવ ગઢનો રાજીઓ, નામે દેવ સુપાસ;
રીખવ કહે જીન સમરંતા, પહોંચે મનની આસ. ૫

શાંતિજીન ચૈત્યવંદન

શાંતિજીનેશ્વર સોળમા, અચિરા સુત વંદો;
વિશ્વસેન કુળ નભોમણી, ભવિ જીન સુખ કંદો. ૧

મૃગ લંછન જીન આવખું એ, લાખ વરસ પ્રમાણ;
હથિણા ઉર નયરી ધણી, પ્રભુજી ગુણ મણી ખાણ. ૨

ચાલીસ ધનુષની દેહડી, સમ ચોરસ સંઠાણ;
વદન પદ્મ જ્યું ચંદલો, દીઠે પરમ કલ્યાણ. ૩

જય જયશ્રી જીનરાજ આજ, મિલિયો મુજ સ્વામી;
અવિનાશી અકલંક રૂપ, જગ અંતર જામી. ૧

રૂપા રૂપી ધર્મ દેવ, આતમ આરામી;
ચિદાનંદ ચેતન અચિંત્ય, શીવ લીલા પામી. ૨

સિદ્ધ બુદ્ધ તું વંદતા, સકલ સિદ્ધ વર બુદ્ધ;
રમો પ્રભુ ધ્યાને કરી, પ્રગટે આતમરિદ્ધ. ૩

કાલ બહુ થાવર ગમ્યો, ભમીયો ભવ માંહિ;
વિકલેંદ્રિય માંહી વસ્યો, થીરતા નહીં કયાંહિ. ૪

તિરિ પંચેદ્રિય માંહી દેવ, કરમે હું આવ્યો;
કરી કુકર્મ નરકે ગયો, પ્રભુ દરિસણ નહીં પાયો. ૫

એમ અનંત કાલે કરી એ, પામ્યો નર અવતાર;
હવે જગ તારક તુંહિ મિલ્યો, ભવજલ પાર ઉતાર. ૬

શ્રી વર્ધમાન સ્વામી ચૈત્યવંદન

સિદ્ધારથ સુત વંદીએ, ત્રિશલાનો જાયો;
ક્ષત્રિ કુલમાં અવતર્યો, સુર નરપતિ પાયો. ૧

મૃગપતિ લંછન પાઉલે, સાત હાથની કાય;
બહોતેર વરસનું આઉખું, વીર જીનેશ્વરરાય. ૨

ખિમાવિજય જીન રાજનાએ, ઉત્તમ ગુણ અવદાત;
સાત બોલથી વર્ણવ્યા, પદ્મ વિજય વિખ્યાત. ૩

સિદ્ધાચળજીનું ચૈત્યવંદન

વિમળ કેવળ જ્ઞાન કમળા, કલિત ત્રિભુવન હિતકરં;
સુરરાજ સંસ્તુત ચરણપંકજ, નમો આદિજીનેશ્વરં. ૧

વિમલ ગિરિવર શૃંગમંડણ, પ્રવર ગુણ ગણ ભૂધરં;
સુર અસુર કિન્નર કોડિસેવિત, નમો આદિજીનેશ્વરં. ૨

કરતી નાટક કિન્નરીગણ, ગાય જીન ગુણ મનહરં;
નિર્જરાવલી નમે અહોનિશ, નમો આદિજીનેશ્વરં. ૩

પુંડરીક ગણપતિ સિદ્ધિ સાધી, કોડી પણ મુની મનહરં;
શ્રીવિમળ ગિરિવર શૃંગ સિદ્ધા, નમો આદિજીનેશ્વરં. ૪

નિજ સાધ્ય સાધન સુર મુનિવર, કોડીનંત એ ગિરિવરં;
મુકિત રમણી વર્યા રંગે, નમો આદિજીનેશ્વરં. ૫

પાતાલ નર સુર લોકમાંહી, વિમલ ગિરિવર તો પરં;
નહિ અધિક તીરથ તીર્થ પતિ કહે, નમો આદિજીનેશ્વરં. ૬

એમ વિમલ ગિરિવર શિખરમંડણ, દુ:ખ વિહંડણ ધ્યાઈએ;
નિજ સુદ્ધ સત્તા સાધનાર્થે, પરમ જ્યોતિને પાઈયે. ૭

જીત મોહ કોહ વિછોડ નિદ્રા, પરમપદ સ્થિત જયકરં;
ગિરિરાજ સેવા કરણ તત્પર, પદ્મવિજય સુહિતકરં. ૮

સ્તવનો.

ઋષભદેવ સ્વામીનું સ્તવન.

જગજીવન જગ વાલહો, મરૂદેવીનો નંદલાલરે,
મુખ દીઠે સુખ ઉપજે, દરિશણ અતિ આણંદ લાલરે.
જગ-૧

આંખડી અંબુજ પાંખડી, અષ્ટમી શશી સમ ભાલ લાલરે,
વદન તે શરદ ચંદલો, વાણી અતિ રસાલ લાલરે.
જગ-૨

લક્ષણ અંગે વિરાજતાં, અડહિય સહસ ઉદાર લાલરે,
રેખાંકર ચરણાદિકે, અભ્યંતર નહીં પાર લાલરે.
જગ-૩

ઈંદ્ર ચંદ્ર રવિ ગીરી તણા, ગુણ લેઇ ઘડીઆં અંગ લાલરે,
ભાગ્ય કીહાં થકી આવીયું, અચરીજ એહી ઉતંગ લાલરે.
જગ-૪

ગુણ સઘળા અંગે કર્યા, દૂર કર્યા સવિદોષ લાલરે,
વાચક જસ વિજયે થુંણ્યો, દેજો સુખનો પોષ લાલરે.
જગ—૫

શ્રી આદિજીન સ્તવન.

પ્રથમ જીનેશ્વર પ્રણમીએ, જાસ સુગંધીરે કાય;
કલ્પવૃક્ષ પરે તાસ ઈંદ્રાણી નયનજે,
ભૃંગપરે લપટાય.—૧

રોગ ઉરગ તુજ નવિ નડે, અમૃત જેહ આસ્વાદ;
તેહથી પ્રતિહત તેહ માનુ કોઇ નવિ કરે,
જગમાં તુમશુંરે વાદ.—૨

વગર ધોઇ તુજ નિર્મળી, કાયા કંચનવાન;
નહીં પ્રસ્વેદ લગાર તારે તું તેહને,
જે ધરે તાહરૂં ધ્યાન.—૩

રાગ ગયો તુજ મનથકી, તેહમાં ચિત્ર ન કોય;
રૂધિર આમિષથી રાગ ગયો તુજ મન થકી,
દુધ સહોદર હોય.—૪

શ્વાસોશ્વાસ કમળ સમો, તુજ લોકોત્તર વાત;
દેખે ન આહાર નિહાર ચરમ ચક્ષુ ધણી,
એહવા તુજ અવદાત—૫

ચાર અતિશય મૂળથી, ઓગણીસ દેવના કીધ;
કર્મ ખપ્યાથી અગ્યાર ચોત્રીશ એમ અતિશય,
સમવાયાંગે પ્રસિધ્ધ.—૬

જીન ઉત્તમ ગુણ ગાવતાં, ગુણ આવે નિજ અંગ;
પદ્મવિજય કહે એમ સમય પ્રભુ પાળજો,
જેમ થાઉં અક્ષય અભંગ.—૭

સીધ્ધાચળજીનું સ્તવન

મારૂં મન મોહ્યુંરે શ્રી સીધ્ધાચળેરે, દેખીને હરખીત હોય,
વિધિ શું કીજેરે જાત્રા એહનીરે, ભવ ભવના દુઃખ જાયે.
—મારૂં. ૧

પંચમે આરેરે પાવન કારણેરે, એ સમો તિરથ ન કોય;
મોહોટો મહીમારે જગમાં એહનોરે, આ ભરતે અહીંઆ જોય.
—મારૂં. ૨

એ ગીરી આવ્યારે જીનવર ગણુધરારે, સિધ્યા સાધુ અનંત;
કઠણુ કરમ પણુ એ ગીરી ફરસતાંરે, હોવે કરમ નિશાંત.
—મારૂં. ૩

જૈન ધરમ તે સાચો જાણીનેરે, માનવ તિર્થ એ સ્તંભ;
સુરીનર કિન્નર નૃપ વિદ્યા ધરારે, કરતા નાટા હો રંગ.
—મારૂં. ૪

ધનધન દહાડોરે ધન વેળા ઘડીરે, ધરીએ હૃદય મોઝાર;
જ્ઞાન વિમળ સુરી ગુણુ એના ઘણાંરે, કહેતાં ન આવે પાંર.
—મારૂં. ૫

સીદ્ધાચળજીનું સ્તવન

શ્રીરે સીધ્ધાચળ ભેટવા, મુજમન અધીક ઉમાગો;
રીખવદેવ પુજા કરી, લીજે ભવતણો લાહો.–શ્રીરે-૧

મણીમય મુરત રીખવની, નીપાએ અભિરામ;
ભુવન કરાવ્યાં કનકનાં, રાખ્યાં ભરતે નામ.–શ્રીરે-૨

નેમ વિના ત્રેવીસ પ્રભુ, આવ્યા સીધ ક્ષેત્ર જાણી;
સેત્રુંજા સમો તિરથ નહીં, બોલ્યા શ્રીમંદીર વાણી.–શ્રીરે-૩

પુરવ નવાણું સમોસર્યા, સ્વામી રીખવ જીણંદા;
રામ પાંડવ મુગતે ગયા, પામ્યા પરમાનંદા.—શ્રીરે-૪

પુરવ પુન્ય પસાઉલે, પુંડરીકગીરી પામ્યો;
કાંતિવિજય હરખે કરી, શ્રી સીધ્ધાચળ ગાયો.—શ્રીરે-૫

સીધ્ધાચળજીનું સ્તવન

સીધ્ધાચળગીરી ભેટયારે, ધન ભાગ્ય અમારાં;
એ ગીરીવરનો મહીમા મોટો, કહેતાં ન આવે પાર.
રાયણરીખભ સમોસર્યા સ્વામી પુરવ નવાણું વારારે.—ધન-૧

મુળ નાયક શ્રીઆદીજીનેશ્વર, ચોમુખ પ્રતિમા ચાર;
અષ્ટ દ્રવ્ય શું પુજોરે ભાવે, સમકિત મૂળ આધારારે.—ધન-૨

ભાવ ભકિત શું પ્રભુ ગુણ ગાતાં, અપના જનમ સુધારા;
જાત્રા કરી ભવીજન શુભ ભાવે, નરય તિર્યંચ ગતી વારારે.—ધન-૩

દૂર દેશાંતરથી હું આવ્યો, શ્રવણે સુણી ગુણ તોરા;
પતિત ઉધારો ને બીરૂધ તુમારો, એ તીરથ જગ સારારે.—ધન-૪

અઢારસે ત્યાસી માસ અષાડ, ને વદ આઠમ ભોમવાર;
પ્રભુકે ચરણ પસાયથી સંઘમાં, ખેમરતન પ્રભુ પ્યારારે.—ધન-૫

અજિતનાથનું સ્તવન.

પ્રીતલડી બંધાણીરે અજીત જીણંદશું,
કાંઈ પ્રભુ પાખે ક્ષણ એકે મન ન સુહાયજો;
ધ્યાનની તાલીરે લાગી નેહ શું,
જલદ ઘટા જીમ શીવ સુત વાહન દાયજો. પ્રી. ૧

નેહ ઘેલું મન મારૂંરે પ્રભુ અલજે રહે,
તન મન ધન એ કારણથી પ્રભુ મુજજો;
મારે તો આધારરે સાહીબ રાવલો, (તાહરો)
અંતરગતનું પ્રભુ આગળ કહ્યું ગુંજજો. પ્રી. ૨

સાહીબ તે સાચોરે જગમાં જાણીએ,
સેવકના જે સહેજે સુધારે કાજજો;
એહવે ને આચરણે કેમ કરીને રહું,
બિરૂદ તુમારો તારણ તરણ જહાજજો. પ્રી. ૩

તારકતા તુજ માહરે શ્રવણે સાંભળી,
તે જાણી હું આવ્યો છું દીન દયાળજો;
તુજ કરૂણાની લહેરે રે મુજ કારજ સરે,
શું ઘણું કહીએ જાણ આગલ કૃપાળજો. પ્રી. ૪

કરૂણા દ્રષ્ટિ કીધીશ સેવક ઉપરે,
ભવ ભવ ભાવઠ ભાંગી ભક્તિ પ્રસન્નજો;
મન વંછીત ફળીઆંરે જીન આલંબને,
કર જોડીને મોહન કહે મન રંગજો. પ્રી. ૫

શાંતીનાથનું સ્તવન

દુહો—

બે કર જોડી વિનવું, સુણ જીનવર શ્રીશાંત;
પાપ ખમાવું આપણાં, જે કીધાં એકાંત.

ઢાળ—

એકાંત કહું સુણો સ્વામી, હું તો ચરણ તુમારા પામી;
મુજમાંહે કપટ છે બોહોળો, તે સુણતાં મન થાએ હોલો;
પર છીદ્ર પ્રગટમેં કીધાં, કુડાં આળ મેં પરને દીધાં,
તેથી છોડાવો મુજ તાત, શાંતીનાથ સુણો મોરી વાત. ૧

દુહો—

ભવ અનંત ભમી આવીઓ, ચરણ તુમારે દેવ,
જેમ રાખ્યો પારેવડો, તેમ રાખો મુજ હેવ.

ઢાળ—

હવે એકેંદ્રી આદીક જીવ, દુહવ્યાં કરતાં અતિરીવ,
તસ લાખ ચોરાસી ભેદ, રાગ દ્વેષ પમાડયા ખેદ;
મૃષા બોલતાં નાવી લાજ, તો કેમ સરસે આતમ કાજ;
ચોરી કીધી ભવ પર ભવ કીધી, પર રમણી શું દ્રષ્ટિ કીધી. ૨

દુહો—

મધુબીંદુ આ સમ વિષય, સુખ દુઃખ તો મેરૂ સમાન,
માન વિમાન ચિંતે નહીં, કરતો કોડ અજ્ઞાન.

ઢાળ—

અજ્ઞાનપણે રીદ્ધી મેલી, વ્રતબાર ભલીપેર ભેળી,
હવે સાર કરો પ્રભુ મેરી, હું દીનરાત સેવા કરૂં તોરી;
બહુ ઉભગો છું શાંત, મુજ ટાળો ભવની ભ્રાંત,
હું માગું અવીચળ રાજ, ઇમ પ ભણે શ્રી જીનરાજ. ૩

પાર્શ્વનાથનું સ્તવન

અંતરજામી સુણ અળવેસર, મહિમા ત્રિજગ તુમારોરે;
સાંભળીને આવ્યો હું તીરે, જન્મ મરણ દુઃખ વારો;
સેવક અરજ કરે છે રાજ અમને શીવસુખ આપો.
—સેવક. ૧

સહુકોના મન વંછીત પુરો, ચિંતા સહુની ચુરોરે;
એવું બીરૂદ છે રાજ તુમારૂં, કેમ રાખો છો દૂરે?
—સેવક. ૨

સેવકને વલવલતો દેખી, મનમાં મેહેર ન ધરશોરે;
કરૂણાસાગર કેમ કહેવાશો, જો ઉપકાર ન કરશો.
—સેવક. ૩

લટપટનું હવે કામ નહીં છે, પ્રત્યક્ષ દરિસણ દીજેરે;
ધુંવાડે ધીજું નહીં સાહેબ, પેટ પડયા પતીજે.
—સેવક. ૪

શ્રી સંખેશ્વર મંડણ સાહેબ, વિનતડી અવધારોરે;
કહે જીન હર્ષ મયા કરી મુજને, ભવ સાયરથી તારો.
—સેવક. ૫

પાર્શ્વનાથનું સ્તવન

શી મતી થાશે અમારી હો દીનાનાથ, શી ગતી થાશે અમારી—

ઇંદ્રીને કાજે હું ઘણો ધાયો,
કર્મ કીધાં બહુ ભારી.—હો દીનાનાથ-૧

એ વાતે મારૂં મન લલચાયું,
એક કંચન બીજી નારી.—હો દીનાનાથ-૨

દેશ દેશાંતર હું ભમી આવ્યો,
નાઠાની નથી બારી—હો દીનાનાથ-૩

હું હું કરતાં ગયો જન્મારો,
ભકતી ન જાણી તુમારી.—હો દીનાનાથ ૪

ભવસાગરમાં તારો દાસ બુડે છે,
શ્રી પાર્શ્વનાથ લે તારી.—હો દીનાનાથ ૫

પાર્શ્વનાથનું સ્તવન.

પાસ તોરા નામ સુણકે, આયે શરણ તાહેરા;
જેથી સબ દૂર જાવે, પાપ કષ્ટ માહેરા. પાસ.—૧

તેરે શીર મુગટ જોઇ, આવ્યો નીકટ તાહેરા;
અબ મેરી લાજ રખો સ્વામી છો તમે માહેરા. પાસ.—૨

બાંહે બાજુ બંધ બહેરખાથી, ભુજ શોભે તાહેરા;
અનુપમ રૂપ જોઇ, હદય હરખે માહેરા. પાસ.—૩

પ્રભુતોરે પાયે પડું, મેં તો ઘણા પ્રેમથી;
જેથી હું રહું છું, કુશળ ક્ષેમથી. પાસ.-૪

સુરત જૈન સુબોધક મંડળી, ગુણ ગાવે તાહેરા;
પ્રભુ તોરા દરશથી, પાપ જાવે માહેરા. પાસ.-૫

મહાવીર સ્વામીનું સ્તવન

ગીરૂઆરે ગુણ તુમ તણાં, વધમાન જીનરાયારે;
સુણતાં શ્રવણે અમી ઝરે, મારી નિર્મળ થાયે કાયારે.-ગીરૂ-૧

તુમ ગુણ ગણ ગંગાજળે, હું ઝીલી નિર્મળ થાઉરે;
અવર ન ધંધો આદરૂં, નીસદીન તોરા ગુણ ગાઉરે.-ગીરૂ-૨

ઝીલ્યા જે ગંગાજળે, તે છીલર જળ નવી પેસેરે;
જે માલતી ફુલે મોહીયા, તે બાવળ જઇ નવી બેસેરે.-ગીરૂ-૩

એમ અમે તુમ ગુણ ગોઠ શું, રંગે રાચ્યા ને વળી માચ્યારે;
તે કેમ પર સુર આદરૂં, જે પરનારી વશ રાચ્યારે.-ગીરૂ-૪

તું ગતિ તું મતિ આશરો, તું આલંબન મુજ પ્યારોરે;
વાચક જશ કહે માહરે, તું જીવ જીવન આધારોરે-ગીરૂ-૫

મહાવીર સ્વામીનું સ્તવન

સીધારથનારે નંદને વિનવું, વિનતડી અવધાર;
ભવ મંડપમાંરે નાટક નાચીઓ હવે મુજ દાન દેવડાવ.–સીધા. ૧

ત્રણ રતન મુજ આપોરે તાતજી, જેમ નાવેરે સંતાપ;
દાન દેયંતારે પ્રભુ કસર કીસી, આપો પદવીરે આપ,–સીધા. ૨

ચરણ અંગુઠેરે મેરૂ કંપાવીઓ, મોડયાં સુરનારે માન;
અષ્ટ કરમનારે ઝગડા જીતવા, દીધાં વરસીરે દાન.–સીધા. ૩

શાસન નાયક શીવ સુખદાયક, ત્રિશલા કુખે રતન;
સીધારથનોરે વંશ દીપાવીઓ, પ્રભુજી તુમે ધન્ય ધન્ય.–સીધા. ૪

વાચક શેખર કિતિ વિજય ગુરૂ, પામી તાસ પસાય;
ધર્મતણે રસજીન ચોવીશમાં, વિજય વિજય ગુણ ગાય.–સીધા. ૫

મહાવીર સ્વામીનું સ્તવન.

વીર જીનેશ્વર સાહેબ મેરા, પાર ન લહું તેરા;
મેહરે કરી ટાળો મહારાજજી જનમ મરણના ફેરા;
હો જીનજી અબ હું શરણે આયો. ૧

ગરભાવાસ તણુા દુઃખ મોટાં, ઉંધે મસ્તકે રહીઓ;
મળમુતર માંહે લપટાણો, એવાં દુઃખ મેં સહીઆં,
હો જીનજી.–૨

નર્ક નિગોદમાં ઉપન્યો ને ચવીઓ, સુક્ષ્મ બાદર થઈઓ;
વેચાણો સુઇને અગ્રભાગે, માન તીહાં કીહાં રહીઓ,
હો જીનજી.–૩

નર્કતણી અતી વેદના ઉલસી, સહી તે જીવે બહુ;
પરમાંધામીને વશ પડીઓ, તે જાણો તુમે સહુ,
હો જીનજી.–૪

તિર્યંચતણાં ભવ કીધાં ઘણેરા, વિવેક નહીં લગાર;
નિશ દીનનો વહેવાર ન જાણ્યો, કેમ ઉતરાએ પાર,
હો જીનજી.–૫

દેવતણી ગતી પુણ્યે હું પામ્યો, વિષયા રસમાં લીનો;
વૃત પચખાણુ ઉદય નવી આવ્યા, તાન માન માંહે લીનો,
હો જીનજી.–૬

મનુષ્ય જન્મને ધર્મ સામગ્રી, પામ્યો છું બહુ પુણ્યે;
રાગદ્વેષમાંહે બહુ ભળીઓ, ન ટળી મમતા બુધ,
હો જીનજી.–૭

એક કંચનને બીજી કામીની, તે શું મનડું બાંધ્યું;
તેના ભોગ લેવાને હું શુરો, કેમ કરી જીન ધર્મ સાધું,
હો જીનજી.–૮

મનની દોડ કીધી અતી ઝાઝી, હું છું કોકજડ જેવો;
કલીકલી કલ્પ મેં જન્મ ગુમાવ્યો, પુનરપી પુનરપી તેહવો,
હો જીનજી.–૯

ગુરૂ ઉપદેશમાં હું નથી ભીનો, નાવી સદ્દહણા સ્વામી;
હવે વડાઈ જોઇએ તુમારી, ખીજમત માંહે છે ખામી,
હો જીનજી.–૧૦

ચાર ગતીમાંહે રડવડીઓ, તોએ ન સીધ્યા કાજ;
રીખવ કહે તારો સેવકને, બાંહેગ્રહ્યાની લાજ,
હો જીનજી.–૧૧

મહાવીર સ્વામીનું સ્તવન

વીરજી સુણો એક વિનતી મોરી, વાત વિચારો તુમે ઘણીરે;
વીર મને તારો મહાવીર મને તારો, ભવજળ પાર ઉતારોનીરે,
પરિભ્રમણ મેં અંતનારે કીધાં, હજીએ ન આવ્યો છેડલોરે;
તુમે તો થયા પ્રભુ સીદ્ધ નિરંજન, અમે તો અનંતા ભવભમ્યારે.
વીર—૧

તુમે અમે વાર અનંતોરે વેળા, રમીઆ સંસારી પણેરે;
તેહ પ્રીત જો પુરણ પાળો, તો અમને તુમ સમ કરોરે.
વીર—૨

તુમ સમ અમને જોગ ન જાણો, તો કાંઇ થોડું દીજીએરે;
ભવો ભવ તુમ ચરણોની સેવા, પામી હમે ઘણું રીઝીએરે.
વીર—૩

ઇંદ્ર જાળીઓ કહેતોરે આવ્યો, ગણધર પદ તેહને દીઓરે;
અરજુન માળી જે ધૂર પાપી, તેહને જીન તમે ઉધર્યોરે.
વીર—૪

ચંદન બાળાએ અડદના બાકુળ, પડી લાભ્યા તુમને પ્રભુરે;
તેહની સાહુણી સાચીરે કીધી, શીવ વધુ સાથે ભેળવીરે.
વીર—૫

ચંરણે ચંડકોશીઓ ડશીઓ, કલપ આઠમે તે ગયોરે;
ગુણ તો તમારા પ્રભુ મુખથી સુણીને, આવી સનમુખ હું રહ્યોરે.
વીર—૬

નિરંજન પ્રભુ નામ ધરાવો, તો સહુને સરખા ગણો રે;
ભેદ ભાવ પ્રભુ દુર કરીને, મુજ શું રમો એકમેક શું રે.
વીર—૭

મોડા વહેલા તુમહીજ તારણુ, હવે વિલંબ શા કારણે રે;
જ્ઞાન તણા ભવના પાપ મીટાવો, વારી જાઉં વીર તોરા વારણેરે.
વીર—૮

શ્રી વીરજીન સ્તવન

નારે પ્રભુ નહીં માનું, નહીં માનુંરે અવરની આણુ,
નારે–પ્રભુ.

માહરે તાહરૂં વચન પ્રમાણુ, નારે–પ્રભુ.
હરિ હરાદિક દેવ અનેરા, તે દીઠા જગમાંય;
ભામિની ભરમ ભ્રકુટીયે ભૂલ્યા, તે મુજને ન સુહાય. નારે. ૧

કેઈક રાગી ને કેઇક દ્વેષી, કેઈક લોભી દેવ,
કેઇક મદ માયામાં ભરિયા, કેમ કરીએ તસ સેવ. નારે. ૨

મુદ્રાપણુ તેમાં નવિ દીસે, પ્રભુ તુજ માંહેલી તિલમાત;
તે દેખી દીલડું નવિ રીઝે, શી કરવી તસ વાત. નારે. ૩

તું ગતિ તું મતિ તું મુજ પ્રીતમ, જીવ જીવન આધાર;
રાત દિવસ સ્વપ્નાંતર માંહિ, તુંહી માહારે નીરધાર. નારે. ૪

અવગુણ સહુ ઉવેખીને પ્રભુ, સેવક કરીદે નિહાલ;
જગબંધવ એ વિનતી મારી, મારા દુઃખસવિદૂરે ટાલ. નારે. ૫

ચોવીશમા પ્રભુ ત્રિભુવન સ્વામી, સીધારથના નંદ;
ત્રિશલાજીના ન્હાનડીઆ પ્રભુ, તુમ દીઠે અતિ આનંદ. નારે. ૬

સુમતિવિજય કવિરાયનોરે, રામ વિજય કરજોડ;
ઉપગારી અરિહંતજી માહરા, ભવ ભવના બંધ છોડ. નારે. ૭

શ્રી મહાવીરજીન સ્તવન.

તાર હો તાર પ્રભુ, તુજ સેવક ગણી,
જગતમાં એટલું સુજશ લીજે;
દાસ અવગુણ ભર્યો, જાણી પોતાતણો,
દયાનિધિ દીનપર દયાકીજે. ૧ તાર.

રાગદ્વેષે ભર્યો, મોહ વૈરી નડયો,
લોકની રીતિમાં ઘણુએ રાતો;
ક્રોધવશ ધમધમ્યો શુદ્ધગુણ નવિ રમ્યો,
ભમ્યો ભવમાંહિ હું વિષય માતો. ૨ તાર.

આદર્યું આચરણ, લોક ઉપચારથી,
શાસ્ત્ર અભ્યાસ પણ કાંઇ કીધો;
શુધ્ધ શ્રદ્ધાન વલિ, આત્મ અવલંબ વિણ,
તેહવો કાર્ય તેણે કો ન સીધો. ૩ તાર.

સ્વામી દરિસણ સમો, નિમિત્ત લહી નિર્મળો,
જો ઉપદાન એ સુચિ ન થાશે;
દોષ કો વસ્તુનો, અહવા ઉદ્યમતણો,
સ્વામી સેવાસહી નિકટ લાશે. ૪ તાર.

સ્વામી ગુણ ઓળખી, સ્વામીને જે ભજે,
દરિસણ શુદ્ધતા તેહ પામે;
જ્ઞાન ચારિત્ર તપ, વીર્ય ઉલ્લાસથી,
કર્મ ઝીપી વસે મુકિત ધામે. ૫ તાર.

જગત વત્સલ મહાવીર જીનવર સુણી,
ચિત્ત પ્રભુ ચરણને શરણ વાસ્યો;
તારજો બાપજી, બીરૂદ નીજ રાખવા,
દાસની સેવના રખે જોશો. ૬ તાર.

વીનતી માનજો, શકિતએ આપજો,
ભાવ સ્યાદ્વાદતા શુદ્ધ ભાસે;
સાધી સાધક દશા, સિધ્ધતા અનુભવી,
દેવચંદ્ર વિમલ પ્રભુતા પ્રકાસે. ૭ તાર.

શ્રી મંદીર સ્વામીનું સ્તવન

પુખલ વઇ વિજયે જયોરે, નયરી પુંડરી ગીણીસાર;
શ્રી શ્રીમંદીર સાહેબોરે, રાય શ્રેયાંસકુમાર.
—જીણંદરાય ધરજો. ધર્મસ્નેહ—૧

મોહોટાં નાના આંતરોરે, ગીરૂઆ નવિહાખંત;
શશી દરિસણ સાયર વધેરે, કૈરવ વન વિકસંત.—જીણંદ. ૨

ઠામ કુઠામ ન લેખવેરે, જગ વરસંત જળધાર;
કર દોય કુસુમે વાસીએરે, છાયા સવી આધાર.—જીણંદ. ૩

રાય ને રંક સરિખા ગણેરે, ઉદ્યોતે શશી સુર;
ગંગાજળ તે બીહું તણાંરે, તાપ કરે સવી દૂર.—જીણંદ. ૪

સરિખા સહુને તારવારે, તીમ તુમે છો માહારાજ;
મુજ શું અંતર કિમ કરોરે, બાંહે ગ્રહ્યાની લાજ.—જીણંદ. ૫

મુખ દેખી ટીલું કરેરે, તે નવી હોએ પ્રમાણ;
મુજરો માને સવી તણોરે, સાહેબ તેહ સુજાણ—જીણંદ. ૬

વૃષભ લંછન માતા સત્યકીરે, નંદન રૂકમણી કંત;
વાચક જસ એમ વિનવેરે, ભય ભંજન ભગવંત.—જીણંદ. ૭

ગઝલ.

જીન નામ કું સમરલે, આ વખ્ત પાયા હૈ;
કરતા હે મેરા મેરા, અબ તેરા કૌન હૈ.
ઉસ દમકા નહીં ભરોસા, કુછ નેકી કરલે. જી:-૧

માયા કે નિશામેં, બે હોશ ક્યું રહ્યા;
માયા સંગ ના ચલેગી, ક્યા નીંદ સો રહ્યા. જીન-૨

રાવણ સરીખે હોગયે, જીનકે ઉડે નિશાન;
એક પલમેં લંકા છીન લીયા, અબ તેરા ક્યા ગુમાન જીન-૩

કહેતા હે મગનરૂપ, તુમ શમજ યાર મન;
જીન નામ નામ સચા હે, સબ જુઠા હે જતન જીન-૪

સ્તુતિઓ.

શ્રી પાર્શ્વજીન સ્તુતિ.

દ્રેંદ્રેંકિ ધપમપ ધુધુમિ, ધોંધોં ધ્રસકિ ધર ધમ ધૌવરં
દ્રાંદ્રાંકિ દ્રાંદ્રાં દ્રાગિડદિ દ્રાગિડદિદ્રિ, દ્રમકી દ્રણુ રણુ દ્રેણુવં;
ઝંઝિ ઝેંકિ ઝેંઝેં ઝણુણુ રણુરણુ, નિજકી નિજ્જન રંજનં,
સુર શૈલ શિખરે ભવતિ સુખદં, પાર્શ્વજિન પતિ મજનં. ૧

કઠરેંગિ થોંગિનિ કિટતિગિગડદાં, ધુધુકિ ધુટનટ પાટવં,
ગુણુ ગણુણુ ગુણુગણુ રણુકિ ણેંણેં, ગુણુણુ ગુણુગણુ ગૌરવં;
ઝંઝિ ઝેંકિ ઝેંઝેં ઝણુણુ રણુરણુ, નિજકો નિજ્જન સજના,
કલંયંતિ કમલા કલિત કલમલ, મુકલ મીસ મહે જીના. ૨

ઠૂકિ ઠૂંકિ ઠૂંઠૂ ઠઢ્ઢિ ઠઢ્ઢિક, ઠઢ્ઢિ પટ્ટા તાડયતે;
તલલોંકિ લોંલાં ત્રેંબિ ત્રેંબિનિ, ડેંબિ ડેંબિની વાદયતે;
ઉઉકિ ઉઉ થુંગિ થુંગિનિ, ધોંગિ ધોંગિનિ કલ રવે;
જીન મત મનંતં માંહિમ તનુતા, મતિ સુર નર મુછવે. ૩

ધુદાંકિ ધુધુદાં ધુધુઠદિ ધુદાં, ધુધુડદિ દોંદોં અંબરે;
ચાચપટ ચચપટ રણુકિ ણેંણેં, ઠણુણ ડેંડેં ડંબરે;
તીહાં સરગમ પધુનિ નિધપમ ગરસ, સસ સસસ સુર સેવતા;
જીન નાટયરંગે કુશલમનિશં, દીસતુ સાસન દેવતા. ૪

શ્રી શાંતિજીન સ્તુતિ

શાંતિ જીનેશ્વર સમરીયે, જેની અચિરા માય;
વિશ્વસેન કુલ ઉપન્યા, મૃગ લંછન પાય;
ગજપૂરી નયરીનો ધણી, કંચન વરણી છે કાય;
ધનુષ ચાળીસ તસ દેહડી, લાખ વરસનું આય. ૧

શાંતિ જીનેશ્વર સોળમા, ચક્રી પંચમ જાણું;
કુંથુંનાથ ચક્રી છઠ્ઠા, અરનાથ વખાણું;
એ ત્રણે ચક્રી સહી, દેખી આણંદુ;
સંજમ લેઇ મુગતે ગયા, નિત્ય ઉઠીને વંદુ. ૨

શાંતિજીનેશ્વર કેવલી, બેઠા ધર્મ પ્રકાશે;
દાન શીયળ તપ ભાવના, નરસોયે અભ્યાસે;
એરે વચન જીનજીતણા, જેણે હૈડે ધરીયાં;
સૂણતાં સમક્તિ નિર્મળાં, જેણે કેવલ વરીયા. ૩

સમેત શીખરગીરી ઉપરે, જેણે અણસણ કીધાં;
કાઉસગ્ગ ધ્યાન મુદ્રારહી, જેણે મોક્ષજ સિધ્યાં;
જક્ષગરૂડ સમરૂં સદા, દેવી નિરવાણી;
ભવિકજન તુમ સાંભળો, રીખવદાસની વાણી. ૪

પજુશણની થોય.

વરસ દીવસમાં અખાડ ચોમાસું,
તેહમાં વળી ભાદ્રવો માસ,
આઠ દીવસ અતિખાસ;
પર્વ પજુશણ કરો ઉલ્લાસ,
અઠાઈધરનો કરો ઉપવાસ,
પોસહ લીજે ગુરૂ પાસ;
વડા કલ્પનો છઠ કરીજે,
તેહ તણું વ્યાખ્યાન સુણીજે,
ચાદ સુપન વાંચીજે;

પડવેને દીને જન્મ વંચાય,
ઓછવ મોછવ મંગળ ગવાય,
વીર જીણેસર રાય. ૧
બીજને દીને દિક્ષા અધિકાર,
સાંજ સમયે નિર્વાણ વિચાર,
વીરતણો પરિવાર;
ત્રીજને દીને શ્રીપાર્શ્વ વિખ્યાત,
નેમી સરનો છે અવદાત,
વલી નવ ભવની વાત;
ચોવીશે જીન અંતર ત્રેવીશ,
આદી જીનેશ્વર શ્રી જગદીશ,
તાસ વ્યાખ્યાન સુણીશ;
ધવલ મંગલ ગીત ગઉંવલી કરીએ,
વલી પ્રભાવના નિત અનુસરીએ.
અઠમ તપ જય વરિયે. ૨
આઠ દીવસ લગે અમર પલાવો,
તેહ તણો પડહો વજડાવો,
ધ્યાન ધરમ મન ભાવો;
સંવત્સરી દીન સાર કહેવાય,
સંઘ ચતુર્વિધ ભેળો થાય,
બારસેં સુત્ર સુણાય;

થીરાવલી ને સમાચારી,
પટાવલી પ્રમાદ નિવારી,
સાંભળજો નરનારી;
આગમ સુત્રને પ્રણમીશ,
કલ્પ સુત્ર સું પ્રેમ ધરીશ;
શાસ્ત્ર સર્વે સુણીશ. ૩

સત્તર ભેદી જીન પુજા રચાવો,
નાટક કેરા ખેલ મચાવો,
વિધી શું સ્નાત્ર ભણાવો;
આંડબરસું દેહરે જઇએ,
સંવત્સરી પડીકમણું કરીએ,
સંઘ સર્વને ખામીજે;
પારણે સ્વામી વત્સલ કીજે,
યથા શકિતએ દાનજ દીજે,
પુણ્ય ભંડાર ભરી જે;
શ્રી વિજય ક્ષેમ સૂરી ગણધાર,
જસવંત સાગર ગુરૂ ઉદાર,
જીણંદ સાગર જયકાર. ૪

પાર્શ્વનાથની થોય

પાસ જીણંદા વામા નંદા, જબ ગરભે ફળી;
સુપના દેખે અર્થ વિશેષે, કહે મઘવા મળી;
જીનવર જાયા સુર હુલરાયા, હુયા રમણી પ્રીયે;
નેમીરાજી ચિત્ત વિરાજી, વિલોકીત વૃત લીએ.—૧

વીર એકાકી ચાર હજારે, દીક્ષાધુરે જીન પતી;
પાસને મલ્લી ત્રયશત સાથે, બીજા સહસે વ્રતી;
ષટ શત સાથે સંયમ ધરતા, વાસુ પુજ્ય જગધણી;
અનુપમ લીલા જ્ઞાન રસીલા, દેજો મુજને ઘણી.—૨

જીનમુખ દીઠી વાણી મીઠી, સુર તરૂ વેલડી;
દ્રાખ વિહાસે ગઇ વનવાસે, પીલે રસ સેલડી;
સાકર સેંતી તરણા લેતી, મુખે પશુ ચાવતી;
અમૃત મીઠું સ્વર્ગે દીઠું, સુર વધુ ગાવતી.—૩

ગજમુખ દક્ષો વામન યક્ષો, મસ્તકે ફણાવલી;
ચાર તે બાંહી કચ્છ પવાહી, કાયા જસ શામલી;
ચઉકર પ્રૌઢા નાગારૂઢા, દેવી પદમાવતી;
સોવનકાંતિ પ્રભુ ગુણગાતી, વીર ઘરે આવતી.—૪

પચુશણુની થોય

સત્તર ભેદી જીન પુજા રચીને, સ્નાત્ર મહોત્સવ કીજેજી;
ઢોલ દદામા ભેરીને ફેરી, ઝલરી નાદ સુણીજેજી;
વિરજીન આગળ ભાવના ભાવી, માનવભવ ફળ લીજેજી;
પરવ પચુશણુ પુરવ પુન્યે, આવ્યા એમ જાણીજેજી.—૧

માસ પાસ વળી દસમા દુવાલસ, ચત્તારી અઠ્ઠ કીજેજી;
ઉપર વળી દસ દોય કરીને, જીન ચોવીસે પુજેજી;
વડા કલ્પનો છઠ્ઠ કરીને, વીર ચરિત્ર સુણીજેજી;
પડવેને દીન જન્મ મહોત્સવ, ધવળ મંગળ વરતીજેજી.—૨

આઠ દીવસ લગી અમર પળાવી, અઠ્ઠમનો તપ કીજેજી;
નાગકેતુની પેરે કેવળ લહીએ, જો શુભ ભાવે રહીએજી;
તેલાધર દીન ત્રણ કલ્યાણક, ગણધર વાદ વદીજેજી;
પાસ નેમીસર અંતર ત્રીજે, રિખભ ચરિત્ર સુણીજેજી.—૩

બારસે સુત્રને સમાચારી, સંવચ્છરી પડિક્કમીએજી;
ચૈત્ય પ્રવાડી વિધિશું કીજે, સકળ જંતુને ખામીજેજી;
પારણાને દીન સ્વામી વચ્છલ, કીજે અધિક વડાઇજી;
માનવિજય કહે સકળ મનોરથ, પુરે દેવી સીદ્ધાઇજી.—૪

જ્ઞાન પંચમીની સ્તુતિ.

શ્રીનેમિઃ પંચરૂપ, ત્રિદશ પતિકૃત, પ્રાજ્ય જન્માભિષેક,
શ્ચંચત્ પંચાક્ષમત્ત, દ્વિરદ મદભિદા, પંચ વકૂત્રોપમાનઃ;
નિર્યુક્તઃ પંચદેહા, પરમ સુખમય પ્રાસ્ત કર્મ પ્રપંચઃ,
કલ્યાણં પંચમી સત, તપસિ વિતનુતાં પંચમ જ્ઞાનવાન્વઃ-૧

સંપ્રીણન્ સચ્ચકોરાન્ શિવતિલક સમઃ કૌશિકાનંદ મૂર્તિઃ;
પુણ્યાબ્ધિ પ્રીતિદાયી સિત રૂચિ રીવય ગોભિસ્ત માંસિ;
સાંદ્રાણિ ધ્વંસમાન, સકલ કુવલયોલ્લાસ મુચ્ચૈશ્ચકાર,
જ્ઞાનં પુષ્પાજીનોઘ, સતપસિ ભવિનાં, પંચમી વાસરસ્ય.-૨

પીત્વા નાનાભિધાર્થા. મૃતરસ મસમં, યાંતિ યાસ્યંતિ જગ્મુ,
જીવા યસ્માદનેકે, વિધિ વદ મરતાં, પ્રાજ્ય નિર્વાણ પૂર્યામ્;
યાત્વા દેવાધિ દેવા, ગમ દશમ સુધા, કુંડમાનંદ હેતુ,
સ્તત્ પંચમ્યા સ્તપસ્યુ, ઘતત્રિશ દવિયાં, ભાવિના મસ્તુનિત્યં-૩

સ્વર્ણાલંકાર વલ્ગન્ મણિ કિરણ ગણ ધ્વસ્ત નિત્યાંધકારા,
હુંકારા રાવ દૂરી કૃત સુકૃત જનવ્રાત વિઘ્ન પ્રચારા;
દેવીશ્રી સાંબિકાખ્યા, જીનવર ચરણાં ભોજ ભૃંગી સમાના,
પંચમ્યહ્નસ્તપોર્થં, વિતરૂતુ કુશલં, ધીમતાં સાવધાના.-૪

સઝ્ઝાયો

—: કર્મ પચીશીની સઝાય. :—

દેવ દાનવ તિર્થંકરગણુ ધર, હરિહર નર વર સબળા;
કર્મ સંજોગે સુખ દુઃખ પામ્યા, સબળા હુવા મહા નિબળા,
રે પ્રાણી કર્મ સમો નહીં કોય.
કીધાં કર્મ ભોગવ્યાવિના, છુટકબારો ન હોય.
રે પ્રાણી કરમ.–૧

આદીશ્વરને અંતરાય વિટંબ્યો, વર્ષ દીવસ રહ્યા ભૂખે;
વીરને બાર વરસ દુઃખ દીધું, ઉપન્યા બ્રાહ્મણી કૂખે.
રે પ્રાણી કરમ.–૨

સાઠ હજાર સુત એક દીનમુઆ, સામંત સૂરા જેસા;
સાગર હુવો મહાપુત્રે દુઃખીઓ, કરમતણાં ફળ એસા.
રે પ્રાણી કરમ.–૩

બત્રીશ હજાર દેશોનો સાહેબ, ચક્રી સનત કુમાર;
સોળ રોગ શરીરે ઉપન્યા, તેને કર્મે કીધો ખુવાર.
રે પ્રાણી કરમ.—૪

સુભુમ નામે આઠમો ચક્રી, કર્મે સાયરમાં નાંખ્યો;
સોળ સહસ્ર યક્ષે ઉભાં દીઠો, પણ કોણુહી નવો રાખ્યો.
રે પ્રાણી કરમ.—૫

બ્રહ્મદત્ત નામે બારમો ચક્રી, કર્મે કીધો રે અંધો;
એમ જાણી પ્રાણી વીણુકામે, કર્મ કોઇ મત બંધો.
રે પ્રાણી કરમ.—૬

વીશ ભુજા દશ મસ્તક હુંતા, લક્ષ્મણે રાવણ માર્યો;
એકલડે જગ સહુને જીત્યો, તે પણ કર્મથી હાર્યો.
રે પ્રાણી કરમ—૭

લક્ષ્મણ રામ મહા બળવંતા, વળી સત્યવંતી સીતા;
બાર વરસ લગે વનમાંહે ભમીઆ, વિતક તસ બહુ વિત્યા.
રે પ્રાણી કરમ—૮

છપન કોટી જાદવનો સાહેબ, કૃષ્ણ મહા બળી જાણી;
અટવી કોસંબીમાં એકલો મુઓ, વલવલતો વિણુ પાણી.
રે પ્રાણી કરમ—૯

પાંચ પાંડવ મહા જુગારા, હારી દ્રૌપદી નારી;
બાર વરસ લગે વન દુઃખ દીઠાં, ભમીઆ જેમ ભીખારી.
રે પ્રાણી કરમ–૧૦

સતીય સીરોમણી દ્રૌપદી કહીએ, પાંચ પુરૂષની નાર;
સુકુમાળીકા ભવે બાંધ્યું નીયાણું, પામી પાંચ ભરથાર.
રે પ્રાણી કરમ–૧૧

કર્મે હલકો કીધો હરીચંદને, વેચી તારા રાણી;
બાર વરસ લગે માથે આણ્યું, ડુંબ તણે ઘેર પાણી.
રે પ્રાણી કરમ–૧૨

દધીવાહન રાજાની બેટી, ચાવી (જાહેર) ચંદન બાળા;
ચૌપદની પેરે ચૌટે વેચાણી, કર્મ તણા એ ચાળા.
રે પ્રાણી કરમ.–૧૩

સમકીત ધારી શ્રેણીક રાજા, બેટે બાંધ્યો મુસકે;
ધર્મી નરપતિ કર્મે દબાણા, કર્મથી જોર ન કીસકે.
રે પ્રાણી કરમ.–૧૪

ઇશ્વર ને પાર્વતી રાણી, કર્ત્તા પુરૂષ કહેવાય;
અહોનિશ શમશાન માંહે વાસો, ભિક્ષા ભોજન ખાય.
રે પ્રાણી કરમ–૧૫

સહસ્ત્ર કીરણ સૂરજ પ્રતાપી, રાત દિવસ રહે ભમતો;
સોળ કળા શશી હર જગ જાઓ, દીન દીન જાયે ઘટતો.
રે પ્રાણી કરમ.–૧૬

નળરાજા પણ જુવટે રમતાં, અરથ ગરથ રાજ્ય હાર્યો;
બાર વરસ લગે વનદુઃખ દીઠા, તેને કર્મે ભમાડયો.
રે પ્રાણી કરમ.–૧૭

સુદર્શનને સૂળીએ દીધો, મુંજરાયે માગી ભીખ;
તમસ ગુફા મુખ કોણીક બળીઓ, માની ન કોઈની શીખ.
રે પ્રાણી કરમ.–૧૮

ગજ મુનીના શીર ઉપર સગડી, સાગર દત્ત બળ્યું શીશ;
મેતારજ વાધરે વિંટાણાં, ક્ષણ ન આણી રીશ.
રે પ્રાણી કરમ.–૧૯

પાંચસે સાધુ ઘાણીમાં પીલ્યા, રોશ ન આણ્યો લગાર;
પૂર્વ કર્મે ઢંઢણ રૂષીને, ષટ માસ ન મળ્યો આહાર.
રે પ્રાણી કરમ.–૨૦

ચૌદ પુરવધર કર્મતણે વશ, પડયા નિગોદ મઝાર;
આદ્ર કુમાર ને નંદી ષેણ, ફરી વાસ્યો ઘરબાર.
રે પ્રાણી કરમ.–૨૧

કળાવતીના કર છેદાણાં, સુભદ્રા પામી કલંક;
મહાબળ મુનીનું ગાત્ર પ્રજાળ્યું, કર્મ તણા એ વંક.
રે પ્રાણી કરમ.—૨૨

દ્રૌપદી હેતે પદ્મનાભનું, ફેડયું કૃષ્ણે ઠામ;
વીરને કાને ખીલા ઠોકાણાં, પગે રાંધી ખીર તામ.
રે પ્રાણી કરમ.—૨૩

કર્મથી નાઠાં જાય પાતાળે, પેસે અગની મોઝાર;
મેરૂ શીખર ઉપર ચઢે પણ, કર્મ ન મુકે લગાર.
રે પ્રાણી કરમ.—૨૪

એવાં કર્મ જીત્યાં નરનારી, તે પોહોત્યાં શીવ ઠાય;
પ્રભાતે ઉઠી નિત નિત વંદો, ભકતી તેહના પાય.
રે પ્રાણી કરમ.—૨૫

એમ અનેક નર ખંડયા કર્મે, ભલભલેરાં જે સાજ;
ઋષિ હરખ કરજોડીને કહે, નમો નમો કર્મ મહારાજ.
રે પ્રાણી કરમ.—૨૬

—: મન ભમરાની સજ્ઝાય. :—

ભૂલ્યો મન ભમરા તું ક્યાં ભમ્યો, ભમ્યો દીવસને રાત;
માયાનો બાંધ્યો પ્રાણીઓ, ભમે પરીમળ જાત.
ભૂલ્યો.—૧

કુંભ કાચો ને કાયા કારમી, તેહની કરોરે જતન;
વિણસંતા વાર લાગે નહીં, નિર્મળ રાખોરે મન.
ભૂલ્યો.—૨

કેના છોરૂ ને કેના વાછોરૂ, કેહના માય ને બાપ;
અંત સમયે જાવું એકલા, સાથે પુણ્યને પાપ.
ભૂલ્યો.—૩

આશા તો ડુંગર જેવડી, મરવું પગલાંરે હેઠ;
ધન સંચી સંચી કાંઈ કરો, કરો દેવની વેઠ.
ભૂલ્યો.—૪

ધંધો કરી ધન મેળવ્યું, લાખાં ઉપર કોડ;
મરણની વેળા માનવી, લીધો કંદોરો છોડ.
ભૂલ્યો.—૫

મૂરખ કહે ધન માહેરૂં, ધોખે ધાન્ય ન ખાય;
વસ્ત્ર વિના જઇ પોઢવું, લખપતિ લાકડામાય.
ભૂલ્યો.–૬

ભવસાગર દુઃખ જળે ભર્યો, તરવો છેરે તેહ;
વચમાં ભય સબળો થયો, કર્મ વાયરો ને મેહ.
ભૂલ્યો–૭

લખપતિ છત્રપતિ સબ ગયા, ગયા લાખ બે લાખ;
ગર્વ કરી ગોખે બેસતાં, સર્વ બળી થયા રાખ.
ભૂલ્યો–૮

ધમણ ધુખંતી રે રહી ગઇ, બુજ ગઇ લાલ અંગાર;
એરણ કો ઠબકો મટયો, ઉઠ ચાલ્યોરે લુહાર.
ભૂલ્યો–૯

ઉવટ મારગ ચાલતાં, જાવું પેલેરે પાર;
આગળ હાટ ન વાણીઓ, સંબળ લેજો રે સાર.
ભૂલ્યો–૧૦

પરદેશી પરદેશમાં, કુણ શું કરશો રે સ્નેહ;
આયા કાગળ ઉઠ ચલ્યા, ન ગણે આંધી ને મેહ.
ભૂલ્યો–૧૧

કેઇ ચાલ્યા ને કેઇ ચાલશે, કેઈ ચાલણુ હાર,
કેઇ બેઠારે બુઢા બાપડા, જાયે નરક મોઝાર.
ભૂલ્યો–૧૨

જીણુ ઘર નોબત બાજતી, થાતા છત્રીસે રાગ;
ખંડેર થઇ ખાલી પડયા, બેઠણુ લાગા છે કાગ.
ભૂલ્યો–૧૩

ભમરો આવ્યો રે કમળમાં, લેવા કમળનું ફૂલ;
કમળની વાંછાએ માંહે રહયો, જેમ આથમતે સૂર.
ભૂલ્યો–૧૪

સદગુરૂ કહે વસ્તુ વહોરીએ, જે કાંઇ આવે રે સાથ,
આપણો લાભ ઉગારીએ, લેખું સાહીબ હાથ.
ભૂલ્યો–૧૫

પાંચમાં આરાની સઝાય.

વીર કહે ગઉતમ સુણો, પાંચમાં આરાના ભાવરે,
દુઃખીઆ પ્રાણી અતિ ઘણા, સાંભળ ગઉતમ સ્વભાવરે.
—વીર. ૧

શહેર હોશે તે ગામડાં, ગામ હોશે શમશાનરે,
વીણ ગોવાળે ધણ ચરે, જ્ઞાન નહીં નિરવાણરે.
—વીર. ૨

મુજ કેડે કુમતી ઘણાં, હોશે તે નીરધારરે,
જીન મતની રૂચી નવી ગમે, થાપશે નીજ મતી સારરે.
—વીર. ૩

કુમતી ઝાઝા કદાગ્રહી, થાપશે આપણા બોલરે,
શાસ્ત્ર મારગ સવી મુકશે, કરશે નીજ મત મોલરે.
—વીર. ૪

પાખંડી ઘણા જાગશે, ભાંગશે ધરમના પંથરે,
આગમ મત મરડી કરી, કરશે નવા વલી ગ્રંથરે.
—વીર. ૫

ચારણીની પેરે ચાળશે, ધર્મ ન જાણે લેશરે,
આગમ શાખાને ટાળશે, પાળશે નીજ ઉપદેશરે.
—વીર. ૬

ચોર ચરડ બહુ જાગશે, બોલી ન પાળે બોલરે,
સાધુજન સીદાયશે, દુર્જન બહુલા મોલરે.
—વીર. ૭

રાજા પ્રજાને પીડશે, હીંડશે નિરધન લોકરે,
માગ્યા ન વરસશે મેહુલા, મિથ્યાત્વ હોશે બહુ થોકરે.
—વીર. ૮

સંવત ઓગણીશ ચઉદોતરે, હોશે કલંકી રાયરે,
માતા બ્રાહ્મણી જાણીએ, બાપ ચંડાળ કહેવાયરે.
—વીર. ૯

છયાસી વરશનું આઉખું, પાડલીપુરમાં હોશેરે;
તસ સુત દત નામે ભલો, શ્રાવક કુલ શુભ પોષેરે.
—વીર. ૧૦

કૌતુકી દામ ચલાવશે, ચર્મ તણા તે જોયરે,
ચોથ લેશે ભીક્ષા તણી, મહા આકરા કર હોયરે.
—વીર. ૧૧

ઇંદ્ર અવધિએ જોયતાં, દેખશે એહ સ્વરૂપરે,
દ્વીજ રૂપે આવી કરી, હણશે કલંકી ભૂપરે.
—વીર. ૧૨

દત્તને રાજ્ય થાપી કરી, ઇંદ્ર સુરલોકે જાયરે,
દત્ત ધર્મ પાળે સદા, ભેટશે શેત્રુંજા ગીરીરાયરે.
—વીર. ૧૩

પૃથ્વી જીન મંડીત કરી, પામશે સુખ અપારરે,
દેવ લોકે સુખ ભોગવે, નામે જય જયકારરે.
—વીર. ૧૪

પાંચમાં આરાને છેડલે, ચતુર્વિધ સંગ હોશેરે,
છઠ્ઠો આરો બેસતાં, જીન ધરમ પહેલો જાશેરે.
—વીર. ૧૫

બીજે અગ્ની જાગશે, ત્રીજે રાય ન કોયરે,
ચોથે પ્રહરે લોપના, છઠ્ઠે આરે તે હોયરે. ૧૬

દુહો.

છઠ્ઠે આરે માનવી, બીલ વાસી સવી હોય,
વીશ વરસનું આઉખું, ષટ વર્ષે ગર્ભજ હોય. ૧૭

સહસ ચોરાસી વર્ષ પણે, ભોગવશે સવીકર્મ,
તિર્થંકર હોશે ભલો શ્રેણીક જીવ સુધર્મ. ૧૮

તસ ગણધર અતિ સુંદરૂ, કુમારપાળ ભૂપાળ,
આગમ વાણી જોઇને, રચીઆં રયણ રસાળ. ૧૯

પાંચમાં આરાના ભાવ એ, આગમે ભાખ્યાં વીર;
ગ્રંથ બોલ વીચાર કહ્યા, સાંભળજો ભવી ધીર. ૨૦

ભણતાં સમકીત સંપજે, સુણતાં મંગલ માલ;
જીન હર્ષે કરી જોડએ, ભાખ્યા વયણ રસાળ. ૨૧

બાહુબળીજીની સઝાય.

રાજ તણારે અતિ લોભીઆ, ભરત બાહુબળી ઝુઝેરે,
મુઠી ઉપાડીરે મારવા, બાહુબળી પ્રતિ બુઝેરે,
વીરા મારા ગજ થકી ઉતરો, ગજ ચઢે કેવળ ન હોયરે. ૧

રૂષભદેવ તીહાં મોકલે, બાહુ બળીજીની પાસેરે,
બંધવ ગજ થકી ઉતરો, બ્રાહ્મી સુંદરી એમ ભાખેરે.
—વીરા. ૨

લોચ કરીને ચારીત્ર લીઓ, વળી આવ્યો અભિમાનરે,
લઘુ બંધવ વંદુ નહીં, કાઉસગ્ગ રહ્યા શુભ ધ્યાનરે.
—વીરા. ૩

વરસ દીવસ કાઉસગ્ગ રહ્યા, શીત તાપથી સુકાણાંરે,
પંખીડે માળા ઘાલીઆ, વેલડીએ વીટાણાંરે,
—વીરા. ૪

સાધવીના વચન સુણી કરી, ચમકયો ચીત મઝારરે,
હય ગય રથ સઉ પરી હર્યાં, વળી આવ્યો અહંકારરે.
—વીરા. ૫

વૈરાગે મન વાળીઉં, મૂકયો નીજ અભિમાનરે,
પગ ઉપાડયોરે વાંદવા, ઉપન્યું કેવળ જ્ઞાનરે.
—વીરા. ૬

પહોંચ્યા તે કેવળી પરખદા, બાહુબળી મુનીરાયરે,
અજરામર પદવી લહી, સમય સુંદર વંદે પાયરે.
—વીરા. ૭

ક્રોધની સઝાય.

કડવાં ફળ છે ક્રોધના, જ્ઞાની એમ બોલે;
રીસ તણો રસ જાણીએ, હળાહળ તોલે. કડવાં. ૧

ક્રોધે ક્રોડ પુરવ તણું, સંજમ ફળ જાય;
ક્રોધ સહીત તપ જે કરે, તે તો લેખે ન થાય. કડવાં. ૨

સાધુ ઘણો તપીયો હતો, ધરતો મન વૈરાગ;
શીષ્યના ક્રોધ થકી થયો, ચંડકોસીઓ નાગ. કડવાં. ૩

આગ ઉઠે જે ઘર થકી, તે પહેલું ઘર બાળે,
જળનોજોગ જો નવી મળે,તો પાસેનું પરજાળે. કડવાં. ૪

ક્રોધ તણી ગતિ એહવી, કહે કેવલ નાણી;
હાણુ કરે જે હેતની, જાળવજો એમ જાણી. કડવાં. ૫

ઉદયરત્ન કહે ક્રોધને, કાઢજો ગળે સાહી;
કાયા કરજો નીરમળી, ઉપશ નરસ નાંહી. કડવાં. ૬

વૈરાગની સઝાય.

કાં નવી ચીંતે હો ચીતમે જીવડા, આયુગળે દીનરાત;
વાત વિચારીરે પુરવ ભવ તણી, કુણ કુણ તાહરીરે જાત.
—કાં નવી. ૧

તું મત જાણુરે એ સહુ માહરા, કુણ માત કુણ ભ્રાત,
આપ સ્વારથ એ સહુ મળ્યા, મકર પરાઈરે વાત.
—કાં નવી. ૨

દોહીલો દીસેરે ભવ માણુસ તણો, શ્રાવક કુલ અવતાર,
પ્રાપ્તિ પૂરીરે ગુરૂ ગીરવા તણી, નહીં તુજ વારોરે વાર.
—કાં નવી. ૩

પુણ્ય વિહુણોરે દુઃખ પામે ઘણું, દોષ દીએ કીરતાર,
આપ કમાઈએરે પુરવ ભવ તણી, નવી સંભારે ગમાર.
—કાં નવી. ૪

કઠીણ કરમનેરે અહુનીશ તું કરે, જેહના સબળ વિપાક,
હું નવી જાણું રે કુણ ગતી તાહરી, તે જાણે વિતરાગ.
—કાં નવી. ૫

તુંજ દેખતારે જો ને તે જીવડા, કેઇ કેઈ ગયા નર નાર,
એમ જાણીનેરે નિશ્ચે જાયવું, ચેતન ચેતો ગમાર.
—કાં નવી. ૬

સુખ પામ્યારે બહુ રમણી તણાં, અનંત અનંતિરે વાર,
લબ્ધ કહેરે જો જીનશું રમે, તો સુખ પામે અપાર.
—કાં નવી. ૭

સુબહુ કુમારની સઝાય.

હવે સુબાહુ કુંવર એમ વિનવે,
હમે લેશું સંજમ ભાર. માડી મોરીરે.
મા મેં વીર પ્રભુની વાણી સાંભળી,
તેથી મેં જાણ્યો અથાર સંસાર; માડી મોરીરે.
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૧

જાયા.......તુજ વિના સુના મંદીર માળીયાં,
તુજ વિણુ સુનો સંસાર; જાયા મોરારે
જાયા........માણેક મોતીની મુદ્રિકા,
કાંઇ રિદ્ધિ તણો નહીં પાર; જાયા મોરારે
તુજ વિણુ ઘડીએ ન નિસરે. ૨

હાંરે........માતા તન ધન જોબન કારમું,
કારમો કુટુંબ પરિવાર; માડી મોરીરે
કારમાં કુટુંબમાં કુણુ રહે.
મેં તો જાણ્યો અથીર સંસાર. માડી મોરીરે
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૩

જાયા........વનમાં તો તું રહે એકીલો,
કોણુ કરે તારી સહાય; જાયા મોરારે
જાયા.......બાવીસ પરી સહુ જીતવા,
હાંરે........ચારિત્ર ખાંડાની ધાર. જાયા મોરારે
તુજ વિણુ ઘડીએ ન નિસરે. ૪

માતા વનમાં તો રહે મૃગ એકાલો,
તેની કોણુ કરે છે સંભાળ; માડી મોરીરે
વન મૃગલાંની પેરે વિચરશું,
એકલડા નીરધાર. માડી મોરીરે
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૫

જાયા........શીયાળે શીત બહુ પડે,
હાંરે........ઉનાળે લુ વાય; જાયા મોરારે
જાયા........વરસા લોચની દોહીલો;
હાંરે........કાંઇ ઘડીએ વરસ સો જાય. જાયા મોરારે
તુજ વિણુ ઘડીએ ન નિસરે. ૬

માતા નરક નિગોદમાં હું ભમ્યો,
હાંરે........અનંત અનંતી વાર; માડી મોરીરે
છેદન ભેદન મેં સહ્યાં,
તે તો કહેતાં ન આવે પાર. માડી મોરીરે
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૭

માતા સાયર જળ પીધાં ઘણાં,
વળી પીધાં માયના સ્થાન; માડી મોરીરે
તૃપ્તિ ન પામ્યો પ્રાણીઓ,
હાંરે........અથીર વિષયની સાથ. માડી મોરીરે
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૮

જાયા........પાંચસેં પાંચસેં નારીઓ,
રહેવા પાંચસેં પાંચસેં મહેલ; જાયા મોરારે
જાયા........ઉત્તમ કુળની ઉપની,
વળી રૂપે છે રંભા સમાન. જાયા મોરારે
તુજ વિણુ ઘડીએ ન નિસરે. ૯

માતા ઘરમાં નીકળે એક નાગિણી,
સુખે નિદ્રા ન આવે લગાર; માડી મોરીરે
તો પાંચસેં નાગિણીમાં કેમ રહી શકું,
મારૂં મનડું આકુળ વ્યાકુળ થાય. માડી મોરીરે
હવે ન રાચું આ સંસારમાં. ૧૦

જાયા........એટલા દીવસ હું તો જાણતી,
રમાડીશ વહુરોનાં બાળ; જાયા મોરારે
જાયા........દીવસ અટારોરે આવીઓ,
તું લે છે સંજમ ભાર. જાયા મોરારે
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૧૧

હવે પાંચસેં નારીઓ એમ વિનવે,
તેમાં વડેરી કરેરે જુવાબ; વાલમ મોરારે
સ્વામી......તમે તો સંજમ લેવા સંચર્યા,
હાંરે.......અમને કવણ આધાર. વાલમ મોરારે
વાલમ વિના કેમ રહી શકું. ૧૨

માતા પરદેશી આવે કોઇ પરૂણલો,
તે ફરી ભેગો થાય ન થાય; માડી મોરીરે.
તેમ માનવ ભવ છે દોહિલો,
તે ધર્મ વિના દુર્ગતિ જાય. માડી મોરીરે.
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૧૩

હાંરે.......માત પીતા ભાઇ બેનડી,
સૌ કુટુંબ તણો પરિવાર; માડી મોરીરે.
તે તો........અંત સમય અળગો રહે,
એક જૈન ધર્મ તરણ તારણહાર. માડી મોરીરે
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૧૪

માતા કાચી તે કાયા કારમી,
તે.........સડી પડી વિણસી જાય; માડી મોરીરે.
હાંરે........જીવ જાયે ને કાયા પડી રહે,
તે તો.......મુવા પછી બાળી કરે રાખ. માડી મોરીરે
હવે હું ન રાચું આ સંસારમાં. ૧૫

હવે ધારણી માતા એમ ચિંતવે,
આ પુત્ર ન રહે સંસાર; ભવિક જનોરે
હાંરે.......એક દિવસ રાજ ભોગવી,
સંજમ લીધું મહાવીર પાસ. ભવિક જનોરે
સોભાગી કુંવર સંજમ આદરે. ૧૬

હાંરે........તપ જપ સંજમ આદરી,
આરાધી ગયો દેવલોક; ભવિક જનોરે
હાંરે........પંદર ભવ પુરા કરી,
માહા વિદેહ ક્ષેત્રમાં જાશે મોક્ષ. ભવિક જનોરે
સોભાગી કુંવર સંજમ આદરે. ૧૭

હાંરે........વિપાક સુત્રમાં ભાખીઉં,
બીજા સુત્ર અખંડ મોજાર. ભવિક જનોરે
પ્રથમ અધ્યયને એ કહ્યું,
સુત્ર વિપાકે અધિકાર. ભવિક જનોરે
સોભાગી કુંવરે સંજમ આદર્યો. ૧૮

ઈલાચી પુત્રની સઝાય.

નામ ઈલાપુત્ર જાણીએ, ધનદત્ત શેઠનો પુત્ર;
નટવી દેખી તે મોહીઓ, નવિ રાખ્યું ઘરનું સુત્ર.
કરમ ન છૂટેરે પ્રાણીઆ. ૧

કરમ ન છૂટેરે પ્રાણીઆ, પૂરવ નેહી વિકાર;
નીજ કુળ છંડીરે નટ થયો, નાવી શરમ લગાર. કરમ. ૨

માતા પિતા કહે પુત્રને, નટ નવી થઈ એ જાત;
પુત્ર પરણાવુંરે પદમણી, સુખ વિલસો સંઘાત. કરમ. ૩

કહેણુ ન માન્યું તાતનું, પૂરવ કર્મ વિશેષ;
નટ થઈ શીખ્યો નાચવા, ન મટે લખ્યારે લેખ. કરમ. ૪

ઈંકપુર આવ્યારે નાચવા, ઉંચો વંશ વિસેષ;
તીહાં રાય જોવાને આવીઓ, મળીઆં લોક અનેક. કરમ. ૫

ઢોલ વજાવેરે નટવી, ગાવે કિન્નર સાદ;
પાયતળ ઘૂઘરા ઘમઘમે, ગાજે અંબર નાદ. કરમ. ૬

હોય પગ પહેરીરે પાવડી, વંશ અડયો ગજગેલ;
નોધારો થઈ નાચતો, ખેલે નવ નવા ખેલ. કરમ. ૭

નટવી રંભારે સારીખી, નયણે દેખેરે જામ;
જો અંતે ઉરેમાં એ રહે, જનમ સફળ મુજતામ. કરમ. ૮

તવ તિહાં ચિંતેરે ભૂપતિ, લુબ્ધયો નટવીની સાથ;
જો નટ પડેરે નાચતો, તો નટવી કરૂં મુજ હાથ. કરમ. ૯

કર્મ વશેરે હું નટ થયો, નાચું છુંરે નિરાધાર;
મન નવી માનેરે રાયનું, તો કોણ કરવો વિચાર. કરમ. ૧૦

દાન ન આપેરે ભૂપતિ, નટે જાણી તે વાત;
હું ધન વાંછુંરે રાયનું, રાય વંછે મુજ ઘાત. કરમ. ૧૧

દાન લઉં જો હું રાયનું, તો મુજ જીવોત સાર;
એમ મનમાંહે ચીંતવી, ચઢીઓ ચોથીરે વાર. કરમ. ૧૨

થાળ ભરી શુધ્ધ મોદકે, પદમણી ઉભી છે બહાર;
લ્યો લ્યો કહે છે લેતા નથી, ધન્ય ધન્ય મુની અવતાર. કરમ. ૧૩

એમ તિહાં મુની વહોરતાં, નટે પેખ્યા મહાભાગ;
ધિગ્ ધિગ્ વિષયારે જીવને, એમ નટ પામ્યો વૈરાગ. કરમ. ૧૪

સંવર ભાવેરે કેવળી, થયો તે કર્મ ખપાય;
કેવળ મહીમારે સુર કરે, લબ્ધિવિજય ગુણ ગાય. કરમ. ૧૫

સ્થૂળીભદ્રજીની સઝાય.

શ્રી સ્થૂળીભદ્ર મુનીગણમાંહે શીરદાર જો.
ચોમાસું આવ્યા કોશ્યા આગાર જો.
ચિત્રામણ શાળાએ તપ જપ આદર્યા જો. ૧

ગુણીકા— આદરિયાં વ્રત આવ્યા છો અમ ગેહજો.
સુંદરી સુંદર ચંપક વરણી દેહ જો.
અમ તુમ સરિખો મેળો આ સંસારમાં જો. ૨

સ્થૂળીભદ્ર—સંસારે મેં જોયું સકળ સ્વરૂપ જો.
દર્પણની છાયામાં જેવું રૂપજો.
સુપનાની સુખલડી ભુખ ભાંગે નહીં જો. ૩

ગુણીકા— ના કહેશો તો નાટક કરશું આજજો,
બાર વરસની માયા છે મુનીરાજજો,
તે છોડી કેમ જાઉં હું આશા ભરીજો. ૪

સ્થૂળીભદ્ર— આશા ભરિઓ ચેતન કાળ અનાદિજો.
ભર્માયો ભવમાં હીણુ થયો પરમાદીજો.
ના જાણી મેં સુખની કરણી જોગનીજો. ૫

ગુણીકા— જોગી તો જંગલમાં વાસો વસીઆજો.
વેશ્યાને મંદિરીયે ભોજન રસીઆજો.
તુમને દીઠા એવા સંજમ સાધતાજો. ૬

સ્થૂળીભદ્ર— સાધશું સંજમ ઈચ્છારોધ વિચારીજો.
કુરમાં પુત્ર થયા જ્ઞાની ઘરબારીજો.
પાણી માંહે પંકજ કોરૂં જાણીએ જો. ૭

ગુણીકા— જાણી એતો સઘળી તુમારી વાતજો.
મેવા મીઠા રસવંતા બહુ જાતજો.
અંબર ભુષણ નીતનીત નવલાં લાવતાંજો. ૮

સ્થૂળીભદ્ર— લાવતાં તો તું દેતી આદરમાનજો.
કાયા જાણું સંધ્યા રંગ સમાનજો.
ઠાલી તે શું કરવી એવી પ્રિતડી જો. ૯

ગુણીકા— પ્રિતલડી કરતા તે રંગભર સેજજો.
રમતાં ને દેખાડતાં ઘણું હેતજો.
રીસાવી મનાવી મુંજને સાંભરેજો. ૧૦

સ્થૂળીભદ્ર— સાંભરે તો મુનિવર મનડું વાળેજો.
ઢાંકયો અગ્નિ ઉઘાડયે પરજાળેજો.
સંયમ માંહે એછે દુષણ મોટકુંજો. ૧૧

ગુણીકા— મોટકું આવ્યું રાજા નંદનું તેડુંજો.
જાતાં ન વહે કાંઇ તુમારૂં મનડુંજો.
મેં તો તુમને કોલ કરીને મોકલ્યાજો. ૧૨

સ્થૂળીભદ્ર— મોકલ્યા તો મારગમાંહે મળીયાંજો.
સંભૂતિ આચારશ જ્ઞાને બળીઆજો.
સંયમ દીધું સમકિત તેણે શીખવ્યુંજો. ૧૩

ગુણીકા— શીખવ્યું તો કહી દેખાડો અમનેજો.
ધર્મ કરંતાં પુણ્ય વડેરૂં તમનેજો.
સમતાને ઘેર આવી વેશ્યા એમ વદેજો. ૧૪

સ્થૂળીભદ્ર— વદે મુનિવર શંકાનો પરિહારજો.
સમકિત મૂળે શ્રાવકના વ્રત બારજો.
પ્રાણાતિપાતાદિક સ્થૂળે ઉચ્ચરેજો. ૧૫

ગુણીકા- ઉચ્ચરે તો વીત્યું છે ચોમાસુંજો.
આણા લેઈને ગુરૂની પાસજો.
શ્રુતનાણી કહેવાણાં ચૌદ પુરવીજો. ૧૬

સ્થૂળીભદ્ર- પુરવી થઈને તાર્યા પ્રાણી થોકજો.
ઉજવળ ધ્યાને તેહ ગયા દેવ લોકજો.
ઋષભ કહે નિત્ય તેહને કરીએ વંદનાજો. ૧૭

રાજુલને રથનેમિની સઝાય.

રાજુલ- ધિગ મુનિ ધિગ તુમને, ધિગ તુમારા વેણજી;
ચારિત્ર તુમારૂં એળે ગયું, કુડાં તમારાં કેણજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી-૧

માતા પિતા કુળ બોળીઉં, બોળ્યું ચારિત્ર આજજી;
વિષય કારણ મોહ લાવીઆ, કુડાં કૃત્યને કાજજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી-૨

રથનેમિ-તપ જપ કરવો છોડી દીયો રાણી રાજુલ નારજી;
સંસારનાં સુખ ભોગવો, કરો સફળ અવતારજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા-૩

મેવા ફળ પુલ લાવતો, હું તમારે આવાસજી;
હોંશ ધરીને લેતાં તમે, તેથી થઇ બહુ આસજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા—૪

રાજુલ— વસ્ત્ર ભૂષણ લીધાં પ્રીતથી, જાણી દેવર જાતજી;
વ્રત લેઇને જેણે ભાંગીઆં, થયો નરકમાં પાતજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી—૫

રેવતનાથ નિહાળતાં, તુમ હમ દોનુંને આજજી;
નિર્લજ લાજ કીહાં ગઇ, ગમું જ્ઞાન મંહારાજજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી—૬

રથનેમિ—એથી અધિક કહો મુજને, રાજુલ પ્રાણ આધારજી;
વહાલ તમારૂં નવિ વિસરે, સુણો રાજુલ નારજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા—૭

પિઉ વિણ રાજુલ એકલી, જાણી તુમારી દાઝજી;
હોંશ ધરીને અમે આવતા, કરવા તુમારા કાજજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા—૮

રાજુલ— તારણ તંત્ર તોડી કર્યો, મોહ મંત્રનો સંગજી,
મોક્ષ પદવી તમે ખોઇને, કર્યો સંયમ ભંગજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી—૯

સંસાર અસાર છોડી તુમે, લીધો સંયમ ભારજી;
ઉત્તમ પુરૂષ વંછે નહીં, ફરી સંસાર અસારજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી–૧૦

રથનેમિ–માયા કરી જે મિલે નહીં, તે મૂરખની રીતજી;
સંસારમાં શું લઇ જવું, એક પૂરણ પ્રીતજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા–૧૧

કુંવારી કન્યાને કંથ કેટલા, સુણ સુણ રાજુલ ભામજી;
એકની' ઉપર રાગ નવી ઘટે, કરો મુજને સ્વામજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા–૧૨

રાજુલ– અમીરસ મૂકી કાં પીઓ, નારી અવગુણ વિખજી;
સંસારમાં સાર કંઇ નથી, ધરો સંજમ શીખજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી–૧૩

દીક્ષા લઈ પ્રભુ પાસથી, પાળો શુદ્ધ આચારજી;
વિષ ફળ ખાવા વાંછાકરી, લેવો પૃથ્વીનો ભારજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી–૧૪

રથનેમિ–મેં જાણ્યું રાજુલ એકલી, પતિ વિના મુંઝાયજી;
પરણીને સુખ આપશું, નહીં લેવા હઉ દીક્ષાયજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા–૧૫

પુણ્ય પ્રતાપે મેં ભેટીઆ, આજે કેટલે માસજી;
ચાલો ઘરે જઇએ આપણે, કરવા ભોગ વિલાસજી;
પ્રીતિરે ધરો મુજથી પ્રેમદા-૧૬

રાજુલ- બંધુ તુમારે પરિહરી, જાણી અથીર સંસારજી;
શ્વાનપરે ઇછા કાં કરો, જમવા વમન વિકારજી;
મોહરે ઉતારો મુનીરાજજી-૧૭

રથનેમિ-શ્વાન કહ્યો તુમે મુજને, તો શું તુમથી સંસારજી;
દીક્ષા આપી સારી સાધવી, કર્યો તુમે ઉપકારજી;
ક્ષમા કરો મોરી માતજી-૧૮

ચેતનને શીખામણની સજાય

ચતુર તું આખ મુજહીત સુખ સુખડી,
બાપડા વિષય કાં મુંઢ મંડે,
વિષય લંપટપણે રાતદીન નવિગણે,
ક્રોધ મદ માન માયા ન છંડે. ચતુર-૧

સહન ધન સ્વજન જન નીરખી નીજ વશ આરે,
માહરૂં માહરૂં મકર ભોળા,
તાહરૂં તેહ જે સુકૃત સંચય કરે,
પીંડ પાપે ભરી કરીય રોળા. ચતુર-૨

કાલ અર્હટ શશી સુર વૃષ જોડલું,
દીવસ ને નીશી અતી ઘડીય માલં,
નીરખી નીજ આઉખું નીર ઉલેચતાં,
કાં ન છંડે હજીય મોહ જાલં. ચતુર-૩

સકલ શુભ કાજની આજ વેળા લહી,
મોહે મુઝયો હજી શું વિમાસે;
સકલ સુખ તુજ ગમે દેહે દુઃખ નવી ખમે,
કરણી વિણ મુકતી રતી કેમ કરાશે ? ચતુર-૪

અથીરં સંસારમાં સાર નવકારનું,
ધ્યાન ધરતાં સદા હૃદય રીઝે;
એહથી ભવ તરે મેરૂ મહીમા ધરે,
રીધી વિજયાદી સુખ સકળ સીઝે. ચતુર-૫

રહનેમિની સઝાય

કાઉસ્સગ ધ્યાને મુનિ રહનેમી નામે,
રહ્યા છે ગુફામાં શુભ, પરિણામે રે;
દેવરિયા મુનિવર ધ્યાનમાં રહેજો,
ધ્યાનથકી હોય ભવનો, પારરે. દેવ. ૧

વરસાદે ભીના ચીર, મોકળાં કરવા,
રાજુલ આવ્યા તેણે, ઠામરે. દેવ. ૨

રૂપે રતિરે વસ્ત્રે વર્જીત બાળા,
દેખી લોભાણો તેણે, કામરે. દેવ. ૩

દિલડું લોભાણું જાણી રાજુલ ભાખે,
રાખો સ્થિર મન ગુણના, ધામરે. દેવ. ૪

જાદવ કુળમાં જીનજી નેમ નગીનો,
વમન કરી છે મુજને, તેણેરે. દેવ. ૫

બંધવ તેહના તમે શિવા દેવી જાયા,
એવડો પટંતર કારણ, કેણરે. દેવ. ૬

પરદારા સેવી પ્રાણી નરકમાં જાય,
દુર્લભ બોધી હોય, પ્રાયરે. દેવ. ૭

સાધવી સાથે ચૂકી પાપ જે બાંધે,
તેહનો છુટકારો કદી ન, થાયરે. દેવ. ૮

અશુચી કાયારે મળ મૂત્રની કયારી,
તમને કેમ લાગી એવડી, પ્યારીરે. દેવ. ૯

હું રે સંયમી તમે મહાવ્રત ધારી,
કામે મહાવ્રત જાશો, હારીરે. દેવ. ૧૦

ભોગ વમ્યારે મુનિ મનથી ન ઇચ્છે,
નાગ અગંધન કુળની, જેમરે. દેવ. ૧૧

ધિક્કક કુળ નીચા થઇ નેહથી નિહાળે,
ન રહે સંયમ શોભા, એમરે. દેવ. ૧૨

એવા રસીલા રાજુલ વયણ સુણીને,
બુઝયા રહનેમી પ્રભુજી, પાસરે. દેવ. ૧૩

પાપ આલોય ફરી સંયમ લીધું,
અનુક્રમે પામ્યા શીવ, વાસરે. દેવ. ૧૪

ધન્ય ધન્ય જે નરનારી શીયળને પાળે,
સમુદ્ર તર્યા સમ વ્રત છે, એહરે. દેવ. ૧૫

રૂપ કહે તેહના નામથી હોવે,
એમ મન નિર્મળ સુંદર, દેહરે. દેવ. ૧૬

પદ્માવતિની જીવરાસી

હવે રાણી પદ્માવતિ, જીવરાસી ખમાવે;
જાણપણું જગતે ભલું, ઇણ વેલાએ આવે.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧

તે મુજ મીછામી દોકડું, અરિહંતની શાખ;
જે મેં જીવ વિરાધિયા, ચોરાચી લાખ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨

સાત લાખ પૃથ્વી તણા, સાત તે અપકાય;
સાત લાખ તેઉ કાયના, સાતે વલી વાય.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૩

દશ પ્રત્યેક વનસ્પતિ, ચૌદહ સાધાર;
બી, તિ, ચઉરીંદ્રી જીવનાં, બેબે લાખ વિચાર.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૪

દેવતા તિર્યંચ નારકી, ચાર ચાર પ્રકાસી;
ચૌદહ લાખ મનુષ્યના, એ લાખ ચોરાસી.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૫

ઇણ ભવે, પરભવ સેવિયા, જે પાપ અઢાર;
ત્રિવિધ ત્રિવિધ કરી પરહરૂં, દુરગતિ દાતાર.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૬

હિંસા કીધી જીવની, બોલ્યા મૃષાવાદ;
દોષ અદત્તા દાનના, મૈથુન ઉન્માદ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૭

પરિગ્રહ મેં લીયો કારમો, કીધો ક્રોધ વિશેષ;
માન માયા લોભ મેં કીયા, વલી રાગને દ્વેષ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૮

કલહ કરી જીવ દુહવ્યા, દીધા કુડ કલંક;
નિંદા કીધી પારકી, રતિ અરતિ નીશંક.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૯

ચાડી કીધી ચોતરે, કીધો થાપણ મોસો;
કુગુરૂ કુદેવ કુધર્મનો, ભલો આણ્યો ભરોસો.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૦

ખાટકીને ભવમેં કિયા, જીવ નાના વિધ ઘાત;
ચડીમાર ભવે ચરકલા, માર્યા દિનને રાત.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૧

માછીને ભવે માછલા, ઝાલ્યા જલવાસ;
ધીવર ભીલ કોલી ભવે, મૃગ પાડયા પાસ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૨

કાજી મુલ્લાંને ભવે, પઢી મંત્ર કઠોર;
જીવ અનેક ઝબે કીયા, કીધા પાપ અઘોર.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૩

કોટવાલને ભવે મેં કીયા, આકરા કર દંડ.
બંધીવાન મરાવીયા, કોરડા છડી દંડ
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૪

પરમાધામિને ભવે, દીધા નારકી દુઃખ;
છેદન ભેદન વેદના, તાડના અતી નીખ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૫

કુંભારને ભવમેં કિયા, નીમાહ પચાવ્યા;
તેલી ભવે તેલ પીલીયા, પાપે પેટ ભરાવ્યા.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૬

હાલીને ભવે હલ ખેડીયા, ફાડયા પૃથ્વી પેટ;
સૂઠ નિદાન કીયા ઘણા, દીધા બળદ ચપેટ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૭

માળીને ભવે રોપિયા, નાના વિધ વૃક્ષ;
મૂળ પત્ર ફળ પુલનાં, લાગ્યા પાપ તો લક્ષ.
તે મુજ મિછામી. દોકડું. ૧૮

અધોવાઇયાને ભવે, ભર્યા અધિકા ભાર;
પોઠી ઉંટ કીડા પડયા, દયા ન રહી લગાર.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૧૯

છીપાને ભવે છેતરી, કીધા રંગણુ પાસ;
અગ્નિ આરંભ કીયા ઘણા, ધાતુર્વાદ અભ્યાસ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૦

સુરપણે રણુ ઝુઝતાં, માર્યા માણુસ વૃંદ;
મદીરા માસ માખણુ ભખ્યા, ખાધા મુલને કંદ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૧

ખાણુ ખણાવી ધાતુની, પાણી ઉલેચ્યાં;
આરંભ કીધા અતિઘણા, પોતે પાપજ સંચ્યા.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૨

અંગાર કર્મ કીયા વલી, ધરમે દવ દીધા;
સુંસ કર્યા વિતરાગનાં, કુડા કોસજ કીધા.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૩

બિલી ભવે ઉંદર લીયા, ગિરોલી હત્યારી;
મૂઢ ગમાર ભવે તણે, મેં જુ લીખ મારી.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૪

ભાઠ ભૂજાં તણે ભવે, એકેંદ્રીય જીવ;
જવાર ચણા ઘઉં શેકીયા, પાડંતા રીવ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૫

ખાંડણુ પીસણુ ગારના, આરંભ અનેક;
રાંધણુ ઇંધણુ અગ્નિના, કીયા પાપ ઉદ્દેક.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૬

વિકથા ચાર કીધી વલી, સેવ્યા પાંચ પ્રમાદ;
ઇષ્ટ વિયોગ પડાવીઆ, કીયા રૂદન વિખવાદ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૭

સાધુ અને શ્રમણ તણા, વૃત લઇને ભાંગ્યા,
મૂલ અને ઉત્તર તણા, મુજ દુષણ લાગ્યાં.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૮

સાપ વીંછી સિંહ ચીતરા, સકરાને સમલી;
હિંસક જીવ તણે ભવે, હિંસા કીધી સબળી.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૨૯

સુવાવડી દુષણ ઘણા, વળી ગર્ભ ગળાવ્યા;
જીવાણી ઢાલ્યા ઘણા, સીલવૃત ભંગાવ્યા.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૩૦

ભવ અનંત ભમતાં થકા, કીધા કુટુંબ સંબંધ;
ત્રિવિધ ત્રિવિધ કરી વોસિરૂં તીણુ સુપ્રતિબંધ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૩૧

ભવ અનંત ભમતાં થકા, કીધા પરિગ્રહ સંબંધ;
ત્રિવિધ ત્રિવિધ કરી વોસિરૂં, તીણ સુપ્રતિબંધ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૩૨

એણીપરે ઇણ ભવે પરભવે, કીધા પાપ અખત્ર;
ત્રિવિધત્રિવિધ કરી વોસિરૂં, કરૂં જન્મ પવિત્ર.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૩૩

રાગ વૈરાડી જે સુણે, એ ત્રીજી ઢાળ;
સમય સુંદર કહે પાપથી, છુટે તતકાળ.
તે મુજ મિછામી દોકડું. ૩૪

કેટલીક જાણવા લાયક

પરચુરણ બાબતો.

૧–સાતમી નારકીનો જીવ મરીને તિર્યંચ થાય છે, મનુષ્ય થતો નથી.

૨–લોકાવધિ જ્ઞાનવાળા ચૌદરાજલોકની વાત જાણી શકે છે.

૩–પરમાવધિ જ્ઞાનવાળાને એક સમય પછી કેવળજ્ઞાન થાય છે.

૪–દેવતા મરીને દેવતા થાય નહીં, નારકી મરીને નારકી થાય નહીં.

૫–સ્ત્રી જાતી વધારેમાં વધારે છઠ્ઠી નારકી સુધી જાય છે.

૬–સાસ્વાદન ગુણઠાણું જેને અર્ધ પુદ્‌ગલ પરાવર્ત સંસાર બાકી હોય તેને હોય, બીજાને નહીં.

૭–ચિત્ત, વિત્ત, અને પાત્ર એ ત્રણેનો યોગ મહા ફળદાયી છે.

૮–અષ્ટાપદ ઉપર જે પોતાની લબ્ધિથી જાય તે ચરમ શરીર હોય છે.

૯–રૂષભદેવ ભગવાન્ પછી પચાસ લાખ કોટી સાગરોપમ પછી અજીતનાથ ભગવાન થયા; સૌધર્મ ઇંદ્રનું આયુષ્ય બે સાગરોગમનું છે તેથી એટલા વખતમાં પચીશ લાખ કોટી ઇંદ્ર થઇ ગયા.

૧૦–ચક્રવર્તીને છખંડ સાધતાં અઠમનો તપ કરવો પડે છે. પણ તિર્થંકર ચક્રવર્તી થાય તો તે તપ કરવો પડતો નથી.

૧૧–સંપૂર્ણ ચૌદ પૂર્વી અસંખ્યાત ભવ જાણી શકે છે.

૧૨–પરમાધામી ભવ્ય અને અભવ્ય એમ બે પ્રકારના હોય છે.

૧૩–પોસહ લીધેલી સ્ત્રી રસ્તામાં ગીત ગાય તે શાસ્ત્રાધારે નથી.

૧૪–૨૦૦૪ યુગપ્રધાન માંહિલા, સુધર્માસ્વામી તથા પ્રધાન જંબુસ્વામી તદ્ભવ મોક્ષગામી થયા છે. બાકીના આચાર્યો એકાવતારી સમજવા, જ્યાં એવા મહાત્માઓ વીચરે છે ત્યાં દશ ગાઉની અંદર દુષ્કાળઆદી ઉપદ્રવો નાશ પામે છે.

૧૫–નરકમાં શીત, ઉષ્ણ, ક્ષુધા, તૃષ્ણા, ખુજલી, ભય, શોક, પરાધિનતા, જવર, અને દાહ એ દશ પ્રકારની વેદના હોય છે.

૧૬–૬ ઠી અને ૭ મી નારકીમાં ૫૬૮૯૯૫૮૪ પ્રકારના રોગ કહ્યા છે.

૧૭–દેવતા અર્ધ માગધિ ભાષા બોલે છે.

૧૮–યુગલીઆં તિર્યંચો યુગલ ધર્મનું પાલણ કરી દેવગતીમાં જાય છે.

૧૯–મનુષ્ય લોકમાં–કુગ્રામમાં રહેઠાણ. ૨ કુનૃપતિની સેવા.
૩ કુત્સિત્ અભક્ષ્ય ભોજન.
૪ ક્રોધિષ્ટ સ્ત્રી. ૫ કન્યાનું બહુત્વ.
૬ કંગાલ હાલત.

આ છ પ્રકારના નરકો જેવા છે.

૨૦–૫ ઇંદ્રિય, મનબલ, વચનબલ, કાયબલ, શ્વાસોશ્વાસ, અને આયુષ્ય એ દશ પ્રાણ કહેવાય છે.

એકેંદ્રિય જીવને——૪ પ્રાણ હોય છે.
બે ઇંદ્રિય જીવને——૬ ,, ,,
તેઇંદ્રિય જીવને——૭ ,, ,,
ચોરેંદ્રિય જીવને——૮ ,, ,,
અસંજ્ઞિપંચેંદ્રિય જીવને–૯ ,, ,,
સંજ્ઞિપંચેંદ્રિય જીવને–૧૦ ,, ,,

૨૧-કયો જીવ કઈ નરકે જાય—

સમુર્છિમ તિર્યંચ પંચેંદ્રિય....પહેલી નારકી સુધી જાય.
ભૂજપરિસર્પ........................બીજી........................
ખેચર..................................ત્રીજી........................
સિંહ પ્રમુખ........................ચોથી........................

ઉરપરિસર્પ........................પાંચમી........................
સ્ત્રી...............................છઠ્ઠી..............................
મનુષ્ય તથા મચ્છ............સાતમી........................

૨૨–કઇ નારકીનો જીવ કયાં આવી ઉપજે—

સાતમી નારકીનો જીવ....ગર્ભજ તિર્યંચમાં પણ આવે અને સમકિત પણ પામે.
છઠ્ઠી..............................ગર્ભજ તિર્યંચ અને ગર્ભજ મનુષ્યમાં આવે અને દેશ વિરતિપણું પણ પામે.
પાંચમી........................ગર્ભજ મનુષ્ય થાય અને સર્વ વિરતિપણું પામે. પણ કેવળજ્ઞાન ન પામે.
ચોથી............................ગર્ભજ મનુષ્ય થાય. કેવળજ્ઞાન પામે તો પામે. પરંતુ તિર્થંકર ન થાય.
ત્રીજી...........................ગર્ભજ મનુષ્ય થાય. અને તિર્થંકર પણ થાય.
બીજી...........................મનુષ્ય થાય તેમજ વાસુદેવ બળદેવ પણ થાય. પણ ચક્રવર્તી ન થાય.
પહેલી.........................ચક્રવર્તી આદિ સમસ્ત પદવી પામે.

૨૩ એક જીવ સિદ્ધમાં જાય ત્યારે એક જીવ સુક્ષ્મ નિગોદમાંથી બહાર નીકળે છે.

૨૪ જંબુ સ્વામી છેલ્લા કેવળી અને મુક્તિગામી થયા શાસ્ત્રકારો જણાવે છે કે એમના પછી નીચેની દશ વસ્તુઓનો વિચ્છેદ થયો.

મનઃપર્યવજ્ઞાન, પરમાવધિ, પુલ્લાકલબ્ધિ, આહારકશરીર લબ્ધિ, ક્ષપકશ્રેણિ, ઉપશમશ્રેણિ, જીનકલ્પ, સંયમત્રિક (પરિહાર વિશુદ્ધિ, સુક્ષ્મસંપરાય, યથાખ્યાન ચારિત્ર) કેવલ્યજ્ઞાન અને મોક્ષ.

૨૫-વાસુદેવ, પ્રતિવાસુદેવને તેનાજ ચક્રથી મારી નાંખે એવો અનાદિ કાળનો નિયમ છે.

૨૬-જંબુ સ્વામી, પ્રભવાજી, શય્યંભવ, યશોભદ્ર, સંભૂતિ વિજય, ભદ્રબાહુસ્વામી, સ્થુલીભદ્ર, આ છ આચાર્ય શ્રુત કેવલી હતા.

૨૭-

મહાવીરસ્વામી પછી			મોક્ષે ગયા	આયુષ્ય
સુધર્માસ્વામી	,,	,,	૫૦ વર્ષે	૧૦૦ વ.
જંબુસ્વામી	,,	,,	૬૪ ,,	૮૦ ,,
શ્રીભદ્રબાહુસ્વામી	,,	,,	૧૭૦ ,,	૭૬ ,,
સ્થુલીભદ્રજી	,,	,,	૨૧૫ સ્વર્ગ ગ.	૯૯

સિદ્ધસેન દિવાકર	,,	,,	૪૮૦	,,	ખબરનથી
શ્રીવજ્રસ્વામી	,,	,,	૫૮૪	,,	,,
દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર	,,	,,	૬૧૬	,,	,,
દેવર્ધિગણી ક્ષમા શ્રમણ		,,	૧૦૦૦	,,	,,
હરિભદ્ર સૂરિમાહારાજ		,,	૧૦૫૫	,,	,,
જીનભદ્રગણી ક્ષમા શ્રમણ		વિ. સ.	૬૮૫		૧૦૪ ,,

(આ આચાર્ય યુગ પ્રધાન હતા)

બપ્પભટ્ટિસૂરિ	,,	૮૯૫	,,	૯૫ ,,
અભયદેવસૂરિ	,,	૧૧૩૫	,,	ખબરનથી
વાદીદેવસૂરિ	,,	૧૨૨૬	,,	૮૩ ,,
હેમચંદ્રાચાર્ય	,,	૧૨૨૯	,,	૮૪ ,,
યશોવિજયજી	,,	૧૭૪૫	,,	૯૫ ,,
મુળચંદજી મહારાજ	,,	૧૯૪૫	,,	ખબર નથી

૨૮—ભદ્રબાહુસ્વામી સુધી ૧૪ પૂર્વનું જ્ઞાન રહ્યું.

સ્થુલીભદ્ર સુધી ૧૪ પૂર્વ મૂળનું જ્ઞાન રહ્યું.

વજ્રસ્વામી સુધી ૧૦ પૂર્વ

આર્યરક્ષિતસૂરી ૯॥ પૂર્વ

દુર્બલિકા પુષ્પમિત્ર સુધી ૯ પૂર્વ

દેવર્ધિ ગણી ક્ષમા શ્રમણ પછી સઘળા પૂર્વોનો વિચ્છેદ થયો. વિક્રમ સંવત ૫૩૦માં

૨૯–હરિણગમેષીદેવ જે ભગવાન મહાવીરને ગર્ભમાંથી સંહરનાર દેવતા હતો તેનો જીવ મરીને દેવર્ધિગણી ક્ષમા શ્રમણ થયો હતો.

૩૦–ડો. હંટરના મત પ્રમાણે બુદ્ધનો જન્મ ઈ. સ. પૂર્વે ૬૨૩ અને નિર્વાણ ઇ. સ. પૂર્વે ૫૪૩ માં ૮૦ વર્ષની ઉમરે થયું હોય એ કંઇક ઠીક લાગે છે. પછી સત્ય તો કેવળી જાણે. કારણ મહાવીર સ્વામીનો જન્મ ઈ. સ. પૂર્વે ૫૯૯માં થયેલ છે અને નિર્વાણ ઇ. સ. પૂર્વે ૫૨૭માં થયેલ છે. અને બુધ્ધના નિર્વાણ પછી ૧૪ વર્ષ મહાવીર વિચર્યા હતા એ નિઃસંદેહ છે.

૩૧- ભગવંત મહાવીર કોઇ દીવસ ભૂમિ ઉપર સ્થિર થઈને બેઠા નથી. જેમ કોઈ પુરૂષ ગાય દોહવાને ઉભડુ બેસે તેવી રીતેજ પ્રભુ બેઠા છે. તેમજ દિક્ષા લીધા પછી શૂલપાણી યક્ષના મંદીરમાં માત્ર બેઘડી નિંદ્રા લીધી છે. બાકીનો સર્વકાળ નિંદ્રા વિનામાંજ પસાર કર્યો છે.

૩૨-ભગવાનનું રૂધીર દુધ સમાન હોય. અહાર નિહાર ચર્મચક્ષુને દ્રષ્ટિગોચર હોય નહી.

૩૩–યુગલીક વખતમાં મનુષ્યની માફક તિર્યંચજીવો પણ જોડકાપણે ઉત્પન્ન થાય છે. જુ, માકડ, ડાંસ, મચ્છર વગેરે શરીરનો ઉપદ્રવ કરનારા ક્ષુદ્રજીવો ઉત્પન્ન થતાં નથી ને તે સમયે ધર્મનો વિચ્છેદ હોય છે.

૩૪–પલ્યોપમના આયુષ્યવાળાને એક દિવસની અંદર શ્વાસ લેવાનું અને દિવસ પૃથક્ત્વે અહારની ઈચ્છા થાય છે. જેટલા સાગરોપમનું આયુષ્ય હોય તેટલા પખવાડીએ શ્વાસ લેવાનું અને તેટલા હજાર વર્ષે અહારની ઇચ્છા સમજવી. (અર્થાત ૩૩ સાગરોપમના આયુષ્યવાળાને ૩૩ પખવાડીએ (૧૬ા મહીને) શ્વાસ લેવાનું ને ૩૩ હજાર વર્ષે અહારની ઇચ્છા જાણવી.

૩૫ દેવતાને અસાતા ઉત્કૃષ્ટ અંતર્મુહૂર્ત હોય ને શાતા છ માસ સુધી હોય. અન્ય મતી બારમા દેવલોક સુધી ઉપજી શકે અને નિહ્નવો નવમા ગ્રૈવેક સુધી ઉપજી શકે.

૩૬–દેવતાને નિદ્રા હોય નહીં.

૩૭–જાતિસ્મરણ જ્ઞાનવાળા મનુષ્ય પાછલા નવ ભવ દેખી શકે.

૩૮–મનઃપર્યવજ્ઞાન સાધુ મહારાજોનેજ થાય. ગૃહસ્થને ન થાય.

૩૯–પોષધમાં એકાસણું કરનારને લીલું શાક કલ્પે નહીં.

૪૦–કેવલજ્ઞાન પામ્યા પછી તીર્થંકર મહારાજો ગૌચરી જાય નહીં, તેમજ આચાર્ય મહારાજ પોતે ગૌચરી જાય નહીં. જાય તો દંડ આવે.

૪૧–ભગવાન મહાવીરનો જીવ જયારે ત્રીપુષ્ઠ વાસુદેવ હતા ત્યારે ગૌતમ સ્વામીનો જીવ તેમના સારથી તરીકે હતો.

૪૨–નરક તથા દેવગતીમાંથી આવેલા જીવ ચક્રવર્તી થાય પણ મનુષ્ય તિર્યંચમાંથી આવેલા જીવ ચક્રવર્તી થાય નહીં. ભગવાન મહાવીરનો જીવ મનુષ્યમાંથી આવી ચક્રવર્તી થયા તે આશ્ચર્ય જાણવું.

૪૩–ભરતક્ષેત્રમાં જન્મેલા મનુષ્યને ક્ષાયિક સમ્યકૂત્વ હોય નહીં. કારણ ક્ષાયિક સમ્યકૂત્વ ક્ષપક શ્રેણી આશ્રીને કહેલ છે. અને ક્ષપક શ્રેણી તો જંબુસ્વામી પછી વિચ્છેદ થયેલ છે.

૪૪–બે માસની અંદરના આયુષ્યવાળો જીવ નરકમાં જાય નહીં. બે માસ ઉપરનો જીવ નરકમાં જાય (આ બાબતમાં કેટલાકનો મતફેર પણ છે.)

૪૫–ધન્નાજી તથા શાલિભદ્રજી સર્વાર્થસિદ્ધ નામના વિમાનમાં દેવો થયા છે.

૪૬–આંધળા, લુલા, અપંગ મનુષ્યને દીક્ષા અપાય નહીં.

૪૭–સાધુ સાધ્વીએ દીક્ષા, પ્રતિક્રમણ, લોચ કરવા, વગેરે ધર્માનુષ્ઠાન ઉત્તર અથવા પૂર્વ દિશામાં મુખ રાખીને કરવા કલ્પે; બીજી દિશામાં નહીં.

૪૮–સાધ્વીને પુરૂષ તેમજ સ્ત્રીની સભામાં કલ્પસૂત્ર વાંચવાનો નિષેધ છે. તેમજ એકલી સ્ત્રીની સભામાં સાધુ વ્યાખ્યાન કરે નહીં અને પુરૂષની અગાડી સાધ્વી વ્યાખ્યાન કરે નહીં.

૪૯-શ્રી સુવિધિનાથથી માંડીને શ્રી શાંતિનાથજી મહારાજ સુધીના મધ્યના ફક્ત સાત આંતરામાં તીર્થનો વિચ્છેદ થયો છે. શ્રી અરિહંત પરમાત્માના ધર્મની વાત પણ રહેવા પામી નહોતી. તે વિચ્છેદકાળ કોઇ આચાર્ય પોણાત્રણ પલ્યોપમનો કહે છે ને કોઈ અગ્યાર પલ્યો-પમનો પણ કહે છે. બીજા કોઇ તીર્થંકરોના વારામાં તીર્થનો વિચ્છેદ થયો નથી. (વિવિધ પ્રશ્નોત્તર પાનું ૭૫)

૫૦-સર્વે વાસુદેવો સરખા બળવાલા હોતા નથી. આ અવસર્પિણી કાળમાં દીન દીન બળની હાની છે.

૫૧-શ્રી શાંતિનાથજી ભગવાનની માતાએ બે વખત ચૌદ સ્વપ્નો જોયાં, તે સ્વપ્નો તીર્થંકરપણું તથા ચક્રવર્તી-પણાનું સુચન કરનારા હતાં.

૫૨-રીખભદેવ ભગવાને યુગલીક ધર્મ નિવારણ કરવા માટે ભરત મહારાજાની બેન બ્રાહ્મીનો વિવાહ બાહુબલીજી સાથે તેમજ બાહુબલીજીની બેન સુંદરીનો વિવાહ ભરત મહારાજા સાથે વિપરીતપણે કર્યો છે (વિવિધ પ્રશ્નોત્તર પાનું ૮૪.)

૫૪-"ઝંકારા રાવસારા"થી "દેહિમે દેવિસાર" એ પાઠ પ્રતિક્રમણમાં સૌ કોઇએ મોટેથી બોલવાનું કારણ કે કદાચ કોઇ વ્યંતર દેવ સાધુ આદિને ઉપદ્રપ કરવા રહેલ હોય તો તે ત્યાંથી જલદી ચાલ્યો જાય.

૫૪–શ્રીકૃષ્ણના જીવનો પહેલોભવ શ્રીકૃષ્ણ મહારાજનો, બીજો નારકીનો, ત્રીજો મનુષ્યનો, ચોથો વૈમાનિક દેવનો, અને પાંચમાભવે આવતી ચોવીશીમાં અમમ નામે બારમા તીર્થંકર થશે ને તેજ ભવે મોક્ષે જશે.

૫૫–અરિહંત ભગવાનના જન્મ, દીક્ષા, કેવળજ્ઞાન, અને નિર્વાણ કલ્યાણકને સમયે નરકના જીવો સાતા વેદની કર્મ વેદે છે

૫૬–શ્રી મહાવીર ભગવાનના તીર્થમાં જેણે તીર્થંકરનામ ઉપાર્જન કર્યું તેના નામ.

૧ શ્રી શ્રેણિક મહારાજા ૨ શ્રી સુપાર્શ્વ મહારાજા.
૩ શ્રી ઉદાયી મહારાજા. ૪ શ્રી પોટ્ટિલ મહારાજા.
૫ શ્રી દૃઢાઉ. ૬ શ્રી શંક શ્રાવક. ૭ શ્રી શતક શ્રાવક.
૮ શ્રી સુલસા શ્રાવિકા ૯ શ્રી રેવતિ શ્રાવિકા.

૫૭–કોઇક જીવ માતાના ગર્ભમાં વધારે બાર વર્ષ સુધી રહે. કોઇક પાપી જીવ માતાનો વૈરી ગર્ભમાં મરી પાછો ત્યાંજ ઉત્પન્ન થાય તો ચોવીશ વર્ષ સુધી પણ રહે.

૫૮–ભારંડપક્ષીમાં જીવ બે અને શરીર એક હોય છે. એક પેટ, બે મુખ, બે જીભ અને ત્રણ પગ હોય છે. તે મનુષ્યની ભાષા બોલે છે. અને હમેશ અપ્રમાદી રહે છે, કારણ કે શરીરમાં બે જીવ હોવાથી તેઓને આપસમાં જુદા જુદા ફળની ઇચ્છા થાય તો તે પક્ષીનું મૃત્યુ થાય છે.

૫૯–દેવાધિદેવ તીર્થંકર ભગવાન પહેલી પોરિષી સુધી દેશના આપે. બીજા પહોરમાં ગણધર મહારાજા દેશના આપે છે. ચોથા પહોરે પાછા તીર્થંકર મહારાજ દેશના આપે.

૬૦–કેવલજ્ઞાની ભગવાનને આવશ્યકઆદિ ક્રિયાઓ કરવાની હોય નહીં.

૬૧–શ્રી આવશ્યક સૂત્ર, દશવૈકાલિક સૂત્ર, નંદી સૂત્ર, અનુયોગદ્વાર સૂત્ર, આચાર સૂત્રો આ પાંચમા આરાના છેડા સૂધી છેલ્લા યુગ પ્રધાન શ્રી દુઃપસહસૂરિ સુધી વિદ્યમાન રહેશે.

૬૨–કોઇ અવધિજ્ઞાની મહાત્મા પરમાણુને જાણે પણ દેખે નહી, અને કોઈક જાણે પણ નહી ને દેખે પણ નહી, પરમાવધિજ્ઞાની જાણે પણ ખરા ને દેખે પણ ખરા.

૬૨–ૐ=	અરિહંતનો–અ	અ+અ=આ
		આ+આ=આ
	સિદ્ધ ભગવાન–અ	આ+ઉ=ઓ
	અશરીરી	
	આચાર્યનો–આ	ઓ+મ્=ઓ બને છે.
	ઉપાધ્યાયનો–ઉ	
	સાધુમુની–મ્	

ૐ=એ અર્થ પંચપરમેષ્ટિ સુચક છે.

૬૪–આવશ્યક સૂત્રનાં રચનાર ગણધર દેવજ છે.

૬૫–નવકારવળીમાં ૧૦૮ મણકા રાખવાનું કારણ એ છે કે–

શ્રી અરિહંત ભગવાનના	૧૨	ગુણ
શ્રી સિધ્ધ ભગવાનના	૮	,,
શ્રી આચાર્ય મહારાજના	૩૬	,,
શ્રી ઉપાધ્યાયજી મહારાજના	૨૫	
શ્રી સાધુ મહાત્માના	૨૭	
	૧૦૮	

એમ પંચપરમેષ્ટિના ૧૦૮ ગુણ થાય છે માટે.

૬૬–સાધ્વી અથવા શ્રાવિકાએ કહેલાં સૂત્રો પુરૂષોને કલ્પે નહીં. તેમજ પચ્ચખાણ પણ કલ્પે નહીં.

૬૭–ત્રીજું 'મિશ્ર' નામનું ગુણ સ્થાનક, બારમું 'ક્ષીણમોહ' અને તેરમું 'સયોગી' આ ત્રણ ગુણસ્થાનકોમાં વર્તતો જીવ કાળ ધર્મ પામે નહીં. બાકીના અગીઆર ગુણ સ્થાનકોમાં વર્તતો જીવ કાળ ધર્મ પામે. અને એ અગીઆરમાંથી પહેલું મિથ્યા દૃષ્ટિ, બીજું સાસ્વાદન અને ચોથું અવિરતિ સમ્યગ્દૃષ્ટિ ગુણસ્થાનક પરભવમાં જીવની સાથે જાય. બાકીના નહીં.

ભગવાનની કલ્યાણક ભૂમીઓ.

ચંપાપૂરી-ભાગલપુરની પાસે. ત્યાં વાસુપુજ્ય સ્વામીના ચાર કલ્યાણક છે.

કાકંડી-લખેશરાઇની પાસે. સુવિધિનાથના કલ્યાણક છે.

ખત્રીકુંડ-લછંવારાની પાસે. મહાવીર સ્વામીના ત્રણ કલ્યાણક છે.

ગુનીઆજી (ગોબરગામ)-નવાડાની પાસે. ગૌતમ સ્વામીને કેવળજ્ઞાન થયું છે.

પાવાપુરી-ગુનીઆજીથી ૭ ગાઉ દુર છે. મહાવીર સ્વામીનું એક કલ્યાણક છે.

ભેલુપુર-કાશીની પાસે. પાર્શ્વનાથ ભગવાનના ચાર કલ્યાણક છે.

ભદેની-ભેલુપુરની પાસે. સુપાર્શ્વનાથના ચાર કલ્યાણક છે.

સીંહપૂર-કાસીની પાસે. શ્રેયાંસનાથના ચાર કલ્યાણક છે.

ચંદનપૂરી-કાસીથી સાત કોશ દૂર છે. ચંદન પ્રભુના ચાર કલ્યાણક છે.

રતનપૂરી-અયોધ્યાની પાસે છે.

હસ્તીનાપૂરી–મીરતથી ૨૪ માઈલ દૂર છે. શાંતીનાથ ભગવાનના ચાર, અરનાથ ભગવાનના ચાર, અને કુંથુનાથ ભગવાનના ચાર, એમ બાર કલ્યાણક છે.

અસલ જુના નામ	હાલમાં ચાલુ નામ	અસલ જુના નામ	હાલમાં ચાલુ નામ
આણંદપૂર	વડનગર	વિનીતા	અયોધ્યા
પ્રતિસ્થાનપૂર	પેઠણ(દક્ષિણમાં છે.)	તક્ષશીલા	ગીજની
અવંન્તિ	ઉજ્જન	પાટલીપૂર	પાટણ
ચિત્રકુટ	ચિતોડ	પાદલીપ્તપૂર	પાલીતાણા
સ્થંભનતીર્થ (ત્રંબાવટી)	ખંભાત	વલ્લભીપુર	વળા
સોપારા	સોપારા (વસઈ પાસે)	ભૃગુપૂર	ભરૂચ
સૂર્યપૂર	સુરત	વીશલનગર	વીસનગર
વામન સ્થલી	વંથલી	વટપદ્ર	વડોદરા
કાન્ય કુબજ	કનોજ	વાણારસી	કાશી
સાંભર અથવા શાકંબરી	અજમેર	પ્રહલાદપૂરી	પાલણપૂર
બહુલીદેશ	અફ્ઘાનીસ્તાન	સિંહપૂર	સિંહપૂરી નગરી (કાશીથી બે માઈલ દૂર છે)
મેદપાટ	મેવાડ	ગોપનગર	ગ્વાલીયર

વેળા કુલપત્તન....વેરાવળ પાટણ.

કોશલદેશ...અયોધ્યાની આજુ બાજુનો દેશ

લાટદેશ....ભરૂચની આજુબાજુનો દેશ

મગધદેશ....બીહારપ્રાંત રાજગૃહી નગરીની આજુ બાજુનો દેશ કુશાગ્રપુરનગર પણ મગધદેશમાંજ છે.

આદ્રકદેશ....એડન હોય એમ સંભવે છે (નક્કી નહી)

દેવગિરિ.......દોલતાબાદ

અંગદેશ......ચંપાપૂરીની આજુ બાજુનો દેશ.

સુક્તિમતિનગરી... મથુરા

પાંચાલદેશ...કાંપિલપૂરની આજુ બાજુનો દેશ.

કેટલાંક અનુમાનો.

કુરૂક્ષેત્ર———પાણીપત જ્યાં કૌરવો ને પાંડવોનું યુધ્ધ થયું તે.

શ્રૃંગવાન પર્વત—સાયાન્ત પર્વત. આલ્તાઇ અને બેઇકલ સરોવરની વચ્ચે.

હિરણ્યક્ષેત્ર——સાયાન્ત પર્વતનો મધ્યનો ભાગ

નીલપર્વત———થ્યાનશાન પર્વત. પૂર્વતુર્કસ્તાનની ઉત્તરે.

ગન્ધમાદન———હિંદુકુશ પર્વત.

નીષધ પર્વત—કારાકોરમ.

કિંપુરૂષક્ષેત્ર——કાશ્મીર.

ભરતક્ષેત્ર———કેપકન્યા કુમારીથી ગંગા સુધી.

જાંબુ નદી———તીબેટની ચ્યાંમ્બુ–જાંબુ નદી.

ચક્ષુ————આમુ દરીઆ.

અક્ષિ————ઓકસસ નદી.

તામ્રપર્ણી———સિંહલદ્વિપ (લંકા)

પારિપાત્ર———વિંધ્યાચલ.

મહેન્દ્ર————નિલગીરી (મૈસુરમાં)

આ ઉપરના અનુમાનો નેકીથ અને માકડનેલ નામના પુરૂષે કરેલ છે. (આત્માનંદ પ્રકાશ. પુસ્તક ૨૪ અંક ૪થો)

જીવોની ભવસ્થિતિ અને કાયસ્થિતિ.

ભવસ્થિતિ—એક ભવમાં જેટલા વર્ષ રહે તે ભવસ્થિતિ કહેવાય.

કાયસ્થિતિ—એક કાયમાં ફરી ફરી ઉત્પન્ન થવાનો કાળ તે કાયસ્થિતિ.

પૃથ્વીકાયની........૨૨૦૦૦ વર્ષની ઉત્કૃષ્ટ ભવસ્થિતિ છે.
અપકાયની..........૭૦૦૦ ,, ,, ,,
વાયુકાયની..........૩૦૦૦ ,, ,, ,,
તેઉકાયની............ત્રણ રાત્રીદીવસ ,, ,,
વનસ્પતિકાયની.....૧૦૦૦૦ ,, ,, ,,
બે ઇન્દ્રિયની........૧૨ વર્ષ ,, ,, ,,
તેઈન્દ્રિયની..........૪૯ રાત્રીદીવસ ,, ,,
ચતુરેન્દ્રિયની.......૬ માસની ,, ,,
ભૂજપરી ઉરપરિસર્પ તથા જળચર મત્સ્યની } એક ક્રોડ પૂર્વ વર્ષની ,,
પક્ષીની................પલ્યોપમના અસંખ્યાતમા ભાગની
ચતુષ્પદની............૩ પલ્યોપમ ,, ,,
સમૂચ્છિંમ જળચરની...એક ક્રોડ પૂર્વની ,,
સમૂચ્છિંમ ઉરગની.....૫૩૦૦૦ વર્ષની ,,

સમૂચ્છિંમ્ ભુજંગની.......૪૨૦૦૦ „ „
સમૂચ્છિંમ્ ખેચરની........૭૨૦૦૦ „ „
સમૂચ્છિંમ્ ચતુષ્પદની.....૮૪૦૦૦ „ „

આ પ્રમાણે ઉત્કૃષ્ટ ભવસ્થિતિ જાણવી.

સર્વ પ્રકારના તિર્યંચ જીવોની જઘન્ય સ્થિતિ અંતર્મુહુર્તની છે.

મનુષ્ય એક સાથે મનુષ્યના સાત ભવ કરી શકે કદાચ આઠમો ભવ મનુષ્યનો થાય તો અસંખ્યાતાવર્ષનો એટલે યુગલીઆનો થાય ને ત્યાંથી મરી દેવલોકમાં જાય પણ એ આઠ ભવ પછી અવશ્ય બીજી ગતિમાં જાયજ.

તેમજ ગર્ભજ અને સુમુચ્છિંમ તિર્યંચ પંચેન્દ્રિય જીવો પણ એક સાથે સાત આઠ ભવો તેજ કાયમાં કરી શકે.

પૃથ્વીકાય-અપકાય-તેઉકાય-વાયુકાય જીવોની કાયસ્થિતિ દરેકની અસંખ્યાત ઉત્સર્પિણી અને અવસર્પિણી કાળની છે.

વનસ્પતિકાયની અનંત ઉત્સર્પિણીકાળની સ્થિતિ છે.

બેઇન્દ્રિય-તેઇન્દ્રિય અને ચુતુરિન્દ્રિયની કાયસ્થિતિ સંખ્યાત હજાર વર્ષની છે.

તિર્થંકર ભગવાન અનંતાબળના ધણી કહેવાય છે.

ઘણા માણુસોને પહોંચી શકે તે—૧ યોદ્ધો

૧૨	યોધ્ધાનું	બળ	૧ બળદમાં	હોય.
૧૦	બળદનું	,,	૧ ઘોડામાં	,,
૧૨	ઘોડાનું	,,	૧ પાડામાં	,,
૧૫	પાડાનું	,,	૧ હાથીમાં	,,
૫૦૦	હાથીનું	,,	૧ સિંહમાં	,,
૨૦૦૦	સિંહનું	,,	૧ અષ્ટાપદ પક્ષીમાં	
૧૦	લાખ અષ્ટાપદનું		૧ બળદેવમાં	,,
૨	બળદેવનું	,,	૧ વાસુદેવમાં	,,
૨	વાસુદેવનું	,,	૧ ચક્રવર્તીમાં	,,
૧	લાખ ચક્રીનું	,,	૧ નાગેંદ્રમાં	,,
૧	ક્રોડ નાગેંદ્રનું	,,	૧ ઇંદ્રમાં	,,

એવા અનંતા ઇંદ્રોનું બળ=જીનેશ્વરની એક ટચલી અંગુ-લીમાં હોય છે.

(મગધરાજ શ્રેણીક પાનું ૧૧૬)

ચક્રવર્તિં છ ખંડ સાધે તે વગેરે બાબત

અધિષ્ઠાયક દેવો

મગધદેશ................દેવકુમાર (પૂર્વમાં)

વરદામ....................વરદામદેવ (દક્ષિણ સાગર)

પ્રભાસ........... ....પ્રભાસદેવ (પશ્ચિમ)

સિંધુ નદીનો દક્ષિણ તથા ઉત્તર પ્રદેશ........(સિંધુ દેવી)

વૈતાઢ્ય પર્વત........વૈતાઢ્ય કુમાર

તમિસ્રાગુફા............કૃતમાલ દેવ

ચુળહિમાદ્રી પર્વત... ....ક્ષુદ્રહેમવંત કુમારદેવ

ગંગા નદીનો પ્રદેશ........ગંગાદેવી

ખંડપ્રતાપાગુફા........નાટયમાલ

તક્ષ સીલાનગીરી........(ગીજની) બાહુબલી

આ વિગેરે અધિષ્ટાયકદેવો તથા મલેચ્છોને ઉત્તરમાં જીતે, વિદ્યાધરોને વશ કરે, ઋષભકુટે ચક્રિપણાનું નામ લખે, ને નવનિધાન પ્રગટે ત્યારે છખંડ સંધાય.

ચક્રવર્તિં છખંડ સાધી મળેલી રિદ્ધિ છોડી દિક્ષા લઇ ધર્મમાં જોડાય તો સર્વ કર્મ ક્ષય કરી તેજ ભવમાં મોક્ષે

જાય, અથવા દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થાય, પણ જો રિધિના મોહમાં ભત્ર પૂર્ણ કરે તો મહાન પરિગ્રહની મમતાએ કરી ત્યાંથી મરીને નિશ્ચે નરકમાં જાય.

વાસુદેવ પોતાની રિધ્ધિ ભોગવી નિયાણાવાલા હોવાથી નરકગતિમાં ઉત્પન્ન થાય.

બળદેવ એ વાસુદેવના ઓરમાન ભાઈ હોય છે. અરસ પરસ ઘણા પ્રિતિવાળા હોય છે, પણ બળદેવ તે ભવમાં દિક્ષાં લઈ ધર્મારાધન કરી કર્મ અપાવે તો મોક્ષે જાય છે, અથવા દેવગતિનો બંધ કરે તો દેવગતિમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

પ્રતિ વાસુદેવને રાજરિધ્ધિ ભોગવવાને વખતે વાસુદેવ સાથે વિગ્રહનો પ્રસંગ ઉભો થાય ને બન્ને વચ્ચે યુધ્ધ થાય છે; પણ વાસુદેવથી તેનું બળ ઓછું હોવાથી વાસુદેવને હાથે નાશ પામે છે. ને રૌદ્રધ્યાનના લીધે નરક ગતિનો બંધ કરી નરકમાં ઉત્પન્ન થાય છે.

આટલું છતાં ૨૪ તિર્થંકરો ૧૨ ચક્રવર્તિ ૯ વાસુદેવ ૯ બળદેવ ૯ પ્રતિવાસુદેવ એ સર્વે મળી ૬૩ સલાકા પુરૂષો કહેવાય છે. ને આગામીભવોમાં નિશ્ચે મોક્ષે જાય છે.

એવો નિયમ છે કે દરેક ઉત્સર્પિણીમાં એવા ૬૩ શલાકા પુરૂષો ઉત્પન્ન થાય છે ને થશે.

કલ્પવૃક્ષ દશ જાતના હોય છે.

૧ મત્ત[illegible]ા.......સરખામીઠા રસ આપે.

૨ ભૃંગ..........થાળી–વાડકા વગેરે વાંસણ આપે.

૩ તુર્યાંગ.......વાજીંત્ર સહીત ૩૨ નાટક દેખાડે.

૪ જયોતીરંગ...રાત્રે સુર્યની પેઠે પ્રકાશ કરે.

૫ દીપાંગ........ઘરમાં દીવા અજવાળું કરે.

૬ ચીત્રાંગ.......સુગંધી ફુળ વગેરે આપે

૭ ચીત્રરસા.....મનોવાંછીત ભોજન આહાર આપે.

૮ મણીતાંગ.....ઘરેણાં આભુષણ આદી આપે.

૯ ગેહાકાર......ઘર આવાસ આપે.

૧૦ અનીતાંગ....વસ્ત્ર–આસન–શયા–આદી આપે.

ચોવીશ તિર્થંકરોના નામ, આયુષ્ય અને દેહમાન વગેરે.

	નામ	આયુષ્ય પ્રમાણ	દેહમાન	ગર્ભકાલ પ્રમાણ માસ દીન	લાંછન
૧	ઋષભદેવ	૮૪લાખપુર્વ	૫૦૦ ધનુષ્ય	૯– ૪	બળદ
૨	અજીતનાથ	૭૨ ,,	૪૫૦ ,,	૮–૨૫	હાથી
૩	સંભવનાથ	૬૦ ,,	૪૦૦ ,,	૯– ૬	ઘોડો
૪	અભિનંદન	૫૦ ,,	૩૫૦ ,,	૮–૨૮	વાંદરો
૫	સુમતિનાથ	૪૦ ,,	૩૦૦ ,,	૯– ૬	ક્રોંચપક્ષી
૬	પદ્મપ્રભુ	૩૦ ,,	૨૫૦ ,,	૯– ૬	કમળ
૭	સુપાર્શ્વનાથ	૨૦ ,,	૨૦૦ ,,	૯–૧૯	સાંથીઓ
૮	ચંદ્ર પ્રભુ	૧૦ ,,	૧૫૦ ,,	૯– ૭	ચંદ્ર
૯	સુવિધિનાથ	૨ ,,	૧૦૦ ,,	૮–૨૬	મગરમચ્છ
૧૦	શીતળનાથ	૧ ,,	૯૦ ,,	૯– ૬	શ્રીવચ્છ
૧૧	શ્રેયાંસનાથ	૮૪લાખવર્ષ	૮૦ ,,	૯– ૬	ગેંડો
૧૨	વાસુપૂજ્ય	૭૨ ,,	૭૦ ,,	૮–૨૦	પાડો

૧૩	વિમળનાથ	૬૦લાખવર્ષ	૬૦ ધનુષ્ય	૮-૨૧	શુકકરે
૧૪	અનંતનાથ	૩૦ ,,	૫૦ ,,	૯- ૬	સીંચાણો
૧૫	ધર્મનાથ	૧૦ ,,	૪૫ ,,	૮-૨૬	વજ્ર
૧૬	શાંતિનાથ	૧ ,,	૪૦ ,,	૯- ૬	હરણ
૧૭	કુંથુનાથ	૯૫હજારવર્ષ	૩૫ ,,	૯- ૫	બકરો
૧૮	અરનાથ	૮૪ ,,	૩૦ ,,	૯- ૮	નંદાવર્ત
૧૯	મલ્લિનાથ	૫૫ ,,	૨૫ ,,	૯- ૭	કલશ
૨૦	મુની સુવ્રતસ્વામી	૩૦ ,,	૨૦ ,,	૯- ૮	કાચબો
૨૧	નમિનાથ	૧૦ ,,	૧૫ ,,	૯- ૮	કાળુકમળ
૨૨	નેમનાથ	૧ ,,	૧૦ ,,	૯- ૮	શંખલો
૨૩	પાર્શ્વનાથ	૧૦૦ વર્ષ	૯ હાથ	૯- ૬	સર્પ
૨૪	મહાવિરસ્વામી	૭૨ ,,	૭ ,,	૯- ૭	સિંહ

બાર ચક્રવર્તિના નામ વગેરે.

	નામ	કયા તિર્થંકરના વખતમાં થયા	દેહનું પ્રમાણ	આયુષ્ય	ગતિ
૧	ભરત	ઋષભદેવ ભગવાનના વખતમાં	૫૦૦ ધનુષ્ય	૮૪ લાખ પૂર્વ વર્ષ	મોક્ષે ગયા
૨	સગર	અજીતનાથ સ્વામીના	૪૫૦ ,,	૭૨ ,, ,,	,, ,,
૩	મઘવા	ધર્મનાથ અને શાંતિનાથના આંતર સમયમાં	૪૦॥ ,,	૫ ,, ,,	દેવલોકે ગયા
૪	સનત્કુમાર	ધર્મનાથ અને શાંતિનાથના આંતર સમયમાં	૩૯॥ ,,	૩ ,, ,,	,, ,,
૫	શાંન્તિ	શ્રી શાંતિનાથ પોતે થયા	૪૦ ,,	૧ લાખ વર્ષનું	મોક્ષે ગયા
૬	કુંથું	શ્રી કુંથુંનાથ પોતે થયા	૩૫ ,,	૯૫૦૦૦ ,,	,, ,,
૭	અર	શ્રી અરનાથ પોતે થયા	૩૦ ,,	૮૪૦૦૦ ,,	,, ,,
૮	સુભુમ	શ્રી અરનાથ અને મલ્લિનાથનાથના આંતર સમયમાં	૨૮ ,,	૬૦૦૦૦ ,,	સાતમી નરકે ગયા

૯	પદ્મ	મુનિ સુવ્રત સ્વામી અને નેમિનાથના આંતર સમયમાં	૨૦	,,	૩૦૦૦૦	,,	મોક્ષે ગયા
૧૦	હરિષેણ		૧૫	,,	૧૦૦૦૦	,,	,, ,,
૧૧	જય	ખબર નથી	૧૨	,,	૩૦૦૦	,,	,, ,,
૧૨	બ્રહ્મદત્ત	નેમનાથ અને પાર્શ્વનાથના આંતર સમયમાં	૭	,,	૭૦૦	,,	સાતમી નરકે ગયા

નવ વાસુદેવના નામ વિગેરે.

	નામ	કયા તિર્થંકરના સમયમાં થયા	દેહમાન	આયુષ્ય	ગતિ
૧	ત્રિપુષ્ટ	શ્રેયાંસનાથના સમયમાં	૮૦ ધનુષ્ય	૮૪ લાખ વર્ષ	૭મી નરકે ગયા
૨	દ્વિપુષ્ટ	વાસુપૂજ્ય સ્વામીના ,,	૭૦ ,,	૭૨ ,, ,,	છઠ્ઠી નરકે ગયા
૩	સ્વયંભુ	વિમલનાથના સમયમાં	૬૦ ,,	૬૦ ,, ,,	,, ,,
૪	પુરૂષોત્તમ	અનંતનાથના સમયમાં	૫૦ ,,	૩૦ ,, ,,	,, ,
૫	પુરૂષસિંહ	ધર્મનાથના સમયમાં	૪૦ ,,	૧૦ ,, ,,	,, ,,
૬	પુંડરિક	અરનાથ અને મલ્લિ-	૨૯ ,,	૬૫ હજાર	,, ,,
૭	દત્ત	નાથના સમયમાં	૨૬ ,,	૫૬ ,,	પાંચમી ,,
૮	લક્ષ્મણ	મુનિ સુવ્રત અને નમિ-નાથના આંતર સમયમાં	૧૬ ,,	૧૨ ,,	ચોથી ,,
૯	કૃષ્ણ	નેમનાથના સમયમાં	૧૦ ,,	૧ ,,	ત્રીજી ,,

બળદેવોના નામ વગેરે.

	નામ	આયુષ્ય	ગતિ	કોના સમયમાં થયા
૧	અચલ	૮૫ લાખ વર્ષ	સિદ્ધિ સુખને પામ્યા	આ બળદેવો વાસુદેવોના ભાઇઓ છે જે સમયમાં વાસુદેવો થયા તે સમયમાં બળદેવો થયા સમજવા.
૨	વિજય	૭૫ ,,	,,	
૩	ભદ્ર	૬૫ ,,	,,	
૪	સુપ્રભ	૫૫ ,,	,,	
૫	સુદર્શન	૧૭ ,,	,,	
૬	આનંદ	૮૫ હજારવર્ષ	,,	
૭	નંદન	૫૦ ,,	,,	
૮	રામચંદ્ર	૧૫ ,,	,,	
૯	બળભદ્ર	૧૨૦૦ વર્ષ	પાંચમાંદેવલોકેગયા	

પ્રતિવાસુદેવોના નામ.

૧ હયગ્રીવ, ૨ તારક, ૩ મેરક, ૪ મધુ, ૫ નિષ્કુંભ, ૬ બલી, ૭ પ્રલ્હાદ, ૮ રાવણ ૯ જરાસંધ.

આ પ્રતિવાસુદેવો વાસુદેવોના શત્રુઓ અનુક્રમે થયા છે. ને નરકગતિમાં ગયા છે.

આવતી ચોવીસીમાં કોના કોના જીવ તીર્થંકર થશે તથા તેમના કેવાં નામ થશે તથા તેમના જીવ હાલ કયાં છે તેની વીગત.

	કોનો જીવ	હાલ કયાં છે.	તીર્થંકરથશે
૧	શ્રેણિક	પહેલી નરકે	પદ્મનાભ
૨	સુપાર્શ્વ (મહાવીરના કાકા)	બીજા દેવલોકે	સુરદેવ
૩	ઉદાયી (કોણીકનો પુત્ર)	ત્રીજા દેવલોકે	સુપાર્શ્વ
૪	પોટિલ	ચોથા દેવલોકે	સ્વયંપ્રભ
૫	દ્રઢકેતુ(મલ્લીનાથનાકાકાજી)	બીજા દેવલોકે	સર્વાનુભુતિ
૬	કાર્તિકશેઠ (આણંદગાથાપતિનો બાપ)	પહેલા દેવલોકે	દેવશ્રુત
૭	શંખશ્રાવક	બારમા દેવલોકે	ઉદયપ્રભ
૮	આનંદશ્રાવક	પહેલા દેવલોકે	પેઢાલ
૯	સુનંદા	પાંચમા દેવલોકે	પોટિલ
૧૦	શતકશ્રાવક	ત્રીજી નરકે	શતકિર્તિ
૧૧	દેવકી	આઠમા દેવલોકે	મુનિસુવ્રત
૧૨	કૃષ્ણ	ત્રીજી નરકે	અમમ

.	કોનો જીવ	હાલ કયાં છે	તીર્થંકર થશે
૧૩	હરશતકી (રાવણનો પુરોહિત)	પાંચમા દેવલોકે	નિઃકષાય
૧૪	બળદેવ	છઠ્ઠા દેવલોકે	નિઃપુલાક
૧૫	સુલસા	પાંચમા દેવલોકે	નિર્મંમ
૧૬	રોહિણી	બીજા દેવલોકે	ચિત્રગુપ્ત
૧૭	રેવતી (બળદેવની માતા)	બારમા દેવલોકે	સમાધિ
૧૮	સભાળ	આઠમા દેવલોકે	સંવર
૧૯	દ્વીપાયન(દ્વારિકાનો બાળનાર)	અગ્નિકુમારભુવને	યશોધર
૨૦	કોણિક	બારમા દેવલોકે	વિજય
૨૧	નારદ	પાંચમા દેવલોકે	મલ્લિનાથ (મલ્લિજીન)
૨૨	અંબડતાપસ	બારમા દેવલોકે	દેવજીત
૨૩	અમર	નવમા ગ્રૈવેકે	અનંતવીર્ય
૨૪	સ્વયંબુદ્ધ	સર્વાર્થસિધ્ધે	ભદ્રજીન

આવતી ઉત્સર્પિણીમાં શલાકા પુરૂષોના નામ

૨૪ તીર્થંકરોના નામ ઉપર આપેલાં છે.

૧૨ ચક્રવર્તિ........દીર્ઘદંત—ગૂઢદંત—શુધ્ધદંત—શ્રીચંદ્ર—શ્રીભૂતિ, શ્રીસોમ-પદ્મ-મહાપદ્મ-દર્શન-વિમલ-અમલવાહન-અરિષ્ટ.

૯ વાસુદેવ........નંદિ-નંદીમિત્ર- સુંદરબાહુ--મહાબાહુ-અતિબલ-મહાબલ-બલ-દ્વિપૃષ્ટ-ત્રિપૃષ્ટ.

૯ પ્રતિવાસુદેવ....તિલક-લોહજંઘ-વજ્રજંઘ-કેશરી-બળી-પ્રલ્હાદ-અપરાજીત-ભીમ-સુગ્રીવ.

૯ બળદેવ.........જયંત-અજીત-ધર્મ-સુપ્રભ—સુદર્શન—આનંદ-નંદન-પદ્મ-સંવર્ષણ.

તા. ક:-ત્રિષષ્ટિ શકાલા પુરૂષોમાં તિર્થંકર પાંચ વર્ણવાલા-ચક્રી સુવર્ણ વર્ણવાલા-વાસુદેવ શ્યામ વર્ણવાલા-બળદેવ ઉજ્વળ વર્ણવાલા હોય છે. તે સર્વ મોક્ષગામી હોય છે.

લબ્ધીઓ

૧ અણુત્વ....શરીરને નાનુ કરવું, એક નાના છિદ્રમાં પ્રવેશ કરી શકાય ને ત્યાં ચક્રવર્ત્તિના ભોગો ભોગવાય.

૨ મહત્વ.....મેરૂથી પણ શરીરને મોહોટું કરવાનું સામર્થ્ય.

૩ લઘુત્વ......વાયુથી પણ શરીરને હલકું કરવું.

૪ ગુરૂત્વ......વજ્રથી પણ શરીરને ભારે કરવું.

૫ પ્રાપ્તિ......પૃથ્વીપર રહેલો માણુસ અંગુલીના અગ્રભાગથી મેરૂ પર્વતના અગ્રભાગને તથા સુર્યને પણ સ્પર્શ કરી શકે.

૬ પ્રાકામ્ય....પાણીમાં પૃથ્વીને પેઠે પ્રવેશ કરવાની ને પાણીની પેઠે પૃથ્વી ઉપર ડુબકી મારવાની શકિત.

૭ ઈસીત્વ...............ત્રણ લોકની પ્રભુતા તથા તીર્થંકર ઈંદ્ર વગેરેની રિદ્ધિનું બનાવવું.

૮ વશીત્વ...............સઘળા જીવોને વશ કરવાની શક્તિ.

૯ અપ્રતિઘાતિત્વ.......પૃથ્વીમાં સંગ રહીત ગમન.

૧૦ અંતર્ધ્યાન...........અદ્રશ્યપણું.

૧૧ કામરૂપીત્વ...........એકી વખતે જુદા જુદા આકારની બનાવટ કરવાની શકિત.

પ્રાજ્ઞશ્રમણ..............	બાર અંગ અને ચઉદ પૂર્વને ભણ્યા વિના પણ જાણે.
વિદ્યાશ્રમણ................	મહાવિદ્યાએ; અલ્પમાં અલ્પ વિદ્યા જાણે.
બીજ બુદ્ધિ................	જ્ઞાનાવર્ણાદિકના ક્ષયોપશમથી એક અર્થ સાંભળી અનેક અર્થો જાણે.
પદાનુસારી................	એક પદના અર્થને સાંભળી આખા ગ્રંથના અર્થને જાણી શકે.
અક્ષિણ મહાનસોવાળા..	ગૌતમ સ્વામીની માફક પાત્રમાં પડેલું અલ્પ માત્ર અન્ન ઘણાઓને દીધાં છતાં ક્ષયપામે નહીં.
અક્ષિણ મહાલયો........	જે નાની જગ્યામાં થોડાં માણસ સમાઇ શકે તેમાં અસંખ્યાતા દેવ, તિર્યંચો, મનુષ્યો, પરિવાર સહીત તિર્થંકરોની પર્ષદામાં બેસી શકે તે.

ગુણઠાણાં.

૧ મિથ્યાત્વ............મિથ્યાત્વનો ઉદય હોય ત્યારે.

૨ સાસ્વાદન...........મિથ્યાત્વનો ઉદય ન હોય ને અનુ-
તાનુંબંધીની ચોકડીનો ઉદય હોય
ત્યારે ઉત્કૃષ્ટિ સ્થિતિ છ આવલીની છે.

૩ મિશ્ર................સમ્યકત્વ અને મિથ્યાત્વના યોગથી
મિશ્ર હોય ત્યારે.

૪ અવિરતીસમ્યગ્દૃષ્ટિ....પચખ્ખાણનો ઉદય ન હોય તે.

૫ દેશ વિરતી.......પચખ્ખાણનો ઉદય હોય ત્યારે.

૬ પ્રમત્ત.. ....સંયમ લઇ પ્રમાદમાં રહે ત્યારે.

૭ અપ્રમત્ત.......... ...સંયમ લઇ પ્રમાદ ન રહે ત્યારે.

૮ અપૂર્વ કરણ અથવા....પહેલાં કર્મોની સ્થિતિ ઘાતને નહીં
નિવૃતિબાદર.........કરતો હતો તે કરાય ત્યારે અને
ઉપશમશ્રેણીઓ જેમાં ત્યાંથી ક્ષપક
અને બાદર કષાયો નિવર્તે ત્યારે

૯ અનિવૃતીબાદર.......જ્યારે કષાયોના પરીણામો નનિવર્તે ત્યારે

૧૦ સુક્ષ્મ સંપરાય.......ઉપલા નવમાંમાં ક્ષપક અને ઉપશમ શ્રેણીઓ છે તે શ્રેણીવાળું.

૧૧ ઉપશાંત મોહ.......મોહનો ઉપશાંત થાય ત્યારે.

૧૨ ક્ષીણુ મોહ...........મોહનો સત્તામાંથી પણ ક્ષય થાય ત્યારે.

૧૩ સયોગી કેવલી......ઘાતીકર્મોનો ક્ષય થવાથી કેવળજ્ઞાન થાય ત્યારે.

૧૪ અયોગી કેવલી.....મન-વચન કાયાનાયોગો રૂંધાઇ જાય ત્યારે.

મિથ્યાત્વ-અવિરતી-પ્રમાદ-કષાય-અને યોગ એ બંધ હેતુનો અભાવ થાય અને ચાર ઘાતી કર્મોનો નાશ થાય ત્યારે કેવળજ્ઞાન થાય છે.

બાકીના ચાર અઘાતી કર્મો (આયુ-નામ-ગોત્ર-અંતરાય) નો ક્ષય થવાથી મોક્ષ મળે છે.

મહાવીર ભગવંતે કરેલા તપની વિગત

ભગવંત મહાવીરે દીક્ષાગ્રહણ કર્યા પછી બાર વર્ષ ને સાડા છ માસ ગયા પછી તેમને કેવળ જ્ઞાન ઉત્પન્ન થયું છે. તે દીક્ષા પર્યાયના કાળમાં ભગવંતે કરેલા તપની વિગત નીચે પ્રમાણેઃ—

તપનું નામ.	કેટલા કર્યા.	કુલ દિવસ	પારણાની સંખ્યા
૧ પુરણુ છમાસી	૧	૧૮૦	૧
૨ પંચ દિવસૂણુ છમાસી	૧	૧૭૫	૧
૩ ચાર માસી	૯	૧૦૮૦	૯
૪ ત્રણુ માસી	૨	૧૮૦	૨
૫ અઢી માસી	૨	૧૫૦	૨
૬ બે માસી	૬	૩૬૦	૬
૭ દોઢ માસી	૨	૯૦	૨
૮ એક માસી	૧૨	૩૬૦	૧૨
૯ અર્ધ માસી	૭૨	૧૦૮૦	૭૨
૧૦ અઠમ તપ	૧૨	૩૬	૧૨
૧૧ છઠ તપ	૨૨૯	૪૫૮	૨૨૮
૧૨ ભદ્રપ્રતિમા	૧	૨	૧
૧૩ મહાભદ્ર પ્રતિમા	૧	૪	૧
૧૪ સર્વતો ભદ્રપ્રતિમા	૧	૧૦	૧
		૪૧૬૫	૩૫૦

ભગવંતે તમામ તપ ચૌવિહારપણે કરેલો છે એટલુંજ નહીં પણ આહાર વખતે પણ પાણી વાપરતા નહિં. ભગવંતના અતિશય એવા હતા કે પાણી વગર હાથ મોં સ્વચ્છ થતા હતા.

અત્રે શંકા થાય કે આટલા દિવસ આહાર પાણી વિના શરીર કેમ ટકી શકે ? પણ ભગવંતના અતિષય સંઘયણ અલૌકિક હતા એટલે શંકાને સ્થાન હોયજ નહિં.

જીવના ૫૬૩ ભેદ

૧૪ નારકીના ભેદ

૭ પર્યાપ્તા ૭ અપર્યાપ્તા=૧૪

૪૮ તિર્યંચના ભેદ

૨૮ પૃથ્વીકાય-અપકાય-તેઉકાય-વાઉકાય એ ચાર સુક્ષ્મ અને ચાર બાદર=૮ તથા પ્રત્યેક વનસ્પતિકાય-સાધારણ વનસ્પતિકાય-અને સુક્ષ્મ વનસ્પતિકાય=૩ તથા બેઇંદ્રિ-તેઇદ્રિ-ચૌરેંદ્રિ=૩ મળી કુલ ૧૪ થયા. એ ૧૪ પર્યાપ્તા અને ૧૪ અપર્યાપ્તા=૨૮

૨૦ જળચર-થળચર-ખેચર-ઉરપરિસર્પ-અને ભુજપરિસર્પ એ પાંચ ગર્ભજ અને પાંચ સમૂર્છિમ મળી=૧૦. એ ૧૦ પર્યાપ્તા અને ૧૦ અપર્યાપ્તા મળી કુલે=૪૮.

૩૦૩ મનુષ્યના ભેદ

૧૫ કર્મભૂમિ-૩૦ અકર્મભૂમિ-૫૬ અંતરદ્વીપ=૧૦૧ એ ૧૦૧ ગર્ભજ પર્યાપ્તા અને ગર્ભજ અપર્યાપ્તા અને ૧૦૧ સમૂછિંમ કુલ્લે=૩૦૩

૧૯૮ દેવતાના ભેદ

૧૫ પરમાધામી

૮ વ્યંતર

૮ વ્યાણુવ્યંતર

૧૦ ભુવનપતિ

૧૦ તિર્યંગ જૃંભક

૧૦ જ્યોતિષી

ચંદ્ર-સૂર્ય-ગ્રહ-નક્ષત્ર-તારા એ પાંચ અઢીદ્વિપમાં ફરતા અને પાંચ અઢીદ્વિપની બહાર સ્થિર છે.

૯ લોકાંન્તિક

૩ કિલ્બિષિયા.

૧૨ કલ્પદેવલોક

૯ ગ્રૈવેક

૫ અનુત્તરવિમાન

એ રીતે ૯૯ ભેદ પર્યાપ્તા અને ૯૯ અપર્યાપ્તા.

એ રીતે ૧૪ નારકીના ૪૮ તિર્યંચના ૩૦૩ મનુષ્યના ૧૯૮ દેવતાના મળે કુલે ૫૬૩ ભેદ જાણવા.

સં

- સ્થાવર
  - પૃથ્વીકાય
  - અપકાય
  - તેઉકાય
  - વાઉકાય
  - વનસ્પતિકાય
    - પ્રત્યેક
    - સાધારણ

બેઇંદ્રી તેરેંદ્રી ચૌરેંદ્રી

- ભુવનપતિ
  - અસુર કુમાર નીકાય ૧
  - નાગ કુમાર નીકાય ૨
  - સુવર્ણ કુમાર નીકાય ૩
  - વિદ્યુત કુમાર નીકાય ૪
  - અગ્નિ કુમાર નીકાય ૫
  - દ્વીપ કુમાર નીકાય ૬
  - ઉદધિ કુમાર નીકાય ૭
  - દિશિ કુમાર નીકાય ૮
  - પવન કુમાર નીકાય ૯
  - સ્તનીતકુમાર નીકાય ૧૦
- વ્યંતર
- જ્યોતિષી
  - ચંદ્ર સૂર્ય ગ્રહ નક્ષત્ર તારા

૫=આ પાંચ ચલ
૫=આ પાંચ અઢીદ્વીપની બહાર સ્થીર

૧ સુધર્મ
૩ સનતકુમ
૫ બ્રહ્મ
૭ મહા શુ
૯ આનંત
૧૧ આરણ
ક્રીલ

બાર દેવલોકના નામ.

૧ સુધર્મ દેવલોક
૨ ઇશાન દેવલોક
૩ સન્નત કુમાર દેવલોક
૪ મહેંદ્ર દેવલોક
૬ લાંતક દેવલોક
૮ સહસ્રાર દેવલોક
૯ આનંત દેવલોક
૧૦ પ્રાણંત દેવલોક
૧૧ આરણ દેવલોક
૧૨ અચ્યુત દેવલોક

જીવ પંદર પ્રકારે સિદ્ધિ પદ પામે

---

૧ જીણ સિદ્ધા.
૨ અજીણ સિધ્ધા.
૩ તીર્થ સિધ્ધા.
૪ અતીર્થ સિદ્ધા.
૫ ગૃહલિંગે સિદ્ધા.
૬ અન્યલિંગે સિધ્ધા.
૭ સ્વલિંગે સિદ્ધા.
૮ સ્ત્રિલિંગે સિધ્ધા.
૯ પુરૂષલિંગે સિધ્ધા.
૧૦ નપુંસકલિંગે સિધ્ધા.
૧૧ પ્રત્યેક બુધ્ધ સિધ્ધા.
૧૨ સ્વયં બુધ્ધ સિધ્ધા.
૧૩ બોધ બોધિત સિદ્ધા.
૧૪ એક સિદ્ધા.
૧૫ અનેક સિધ્ધા.

નવ તત્વના નામ

૧ જીવતત્વ	૨ અજીવતત્વ	૩ પુણ્યતત્વ
૪ પાપતત્વ	૫ આશ્રવતત્વ	૬ સંવરતત્વ
૭ નિર્જરાતત્વ	૮ બંધતત્વ	૯ મોક્ષતત્વ

જીવ.........પ્રાણોને ધારે તે જીવ અથવા જ્ઞાનાદિક ચેતના લક્ષણ સહીત હોય તે જીવ

અજીવ........જ્ઞાનાદિક ચેતના લક્ષણ વિનાનો તે અજીવ.

પુણ્ય..........કર્મની સુભ પ્રકૃતિ તે પુન્ય.

પાપ...........કર્મની અશુભ પ્રકૃતિ તે પાપ.

આશ્રવ........જે થકી કર્મ આવે તે આશ્રવ.

સંવર..........જે થકી કર્મ આવતાં રોકાય તે સંવર.

નિર્જરા........દેશથી કર્મનો ક્ષય થાય તે નિર્જરા.

બંધ............જુના કર્મની સાથે નવાં બંધાય તે બંધ.

મોક્ષ............સર્વ કર્મનો ક્ષય તે મોક્ષ.

સુક્ષ્મ-બાદર-સન્નિ-પર્યાપ્તિની સમજ.

સુક્ષ્મ..................જે ચાદરાજ લોકમાં વ્યાપી રહ્યા છે. જે કોઇથી છેદાય ભેદાય નહી, અગ્નિથી બળે નહીં, અને ચર્મ દ્રષ્ટિએ દેખાય નહીં, એવા જેને સુક્ષ્મ નામ કર્મનો ઉદય છે તે.

બાદર..................જે નિયત સ્થાનવર્તી છે, પરંતુ કોઇ વસ્તુને છેદી ભેદી શકે નહીં ને જે બીજી વસ્તુથી છેદાય ભેદાય, જેને અગ્નિ બાળી શકે, ચર્મ દ્રષ્ટિથી જોઇ શકાય, એવા દ્રશ્ય જેને બાદર નામ કર્મનો ઉદય છે તે.

સન્નિ..................જેને મન સંજ્ઞા હોય તે.

પર્યાપ્તિ..............આહારાદિક પુદગલનો મેળાપ તે.

પર્યાપ્તા..............જેને જેટલી પર્યાપ્તિ કહી હોય તે પૂરી થયા પછી મરણ પામે તે.

અપર્યાપ્તા..........જેને જેટલી પર્યાપ્તિ કહી હોય તેટલી પૂરી કીધા વિના મરણ પામે તે.

આહાર પર્યાપ્તિ....દરેક જીવને જન્મ થતાં ને સમયે આહાર લઈને તેને રસપણે પરિણુમાવવાની શકિત તે.

શરીર પર્યાપ્તિ......રસરૂપ પરિણામને રસ, રૂધિર, માંસ, મેદ, અસ્થિ, મજ્જા, તથા વીર્ય, એ સાત ધાતુપણે પરિણુમાવીને શરીર બાંધવાની શકિત તે.

ઇંદ્રિય પર્યાપ્તિ......ધાતુપણે પરિણુમાવેલો રસ જેને જેટલી દ્રવ્ય ઇંદ્રિય જોઈએ તેટલી ઇંદ્રિયપણે પરિણુમાવવાની શકિત. ઉપરની ત્રણ પર્યાપ્તિ પૂરી કર્યા વિના કોઇ જીવ મરે નહીં.

શ્વાસોશ્વાસ પર્યાપ્તિ....ઉપરની ત્રણ પર્યાપ્તિ બાંધીને શ્વાસોશ્વાસને યોગ્ય વર્ગણાના પુદ્ગલ લઈ શ્વાસોશ્વાસપણે પરિણાવવાની શકિત તે.

ભાષા પર્યાપ્તિ........ભાષા યોગ્ય પુદ્ગલ લઇ ભાષાપણે પરિણુમાવવાની શકિત તે.

મન પર્યાપ્તિ.........મનોવર્ગણાના યોગ્ય પુદ્ગલ લઈ મનપણે પરિણુમાવવાની શકિત તે.

પરિસહો

૧ ક્ષુધા પરિસહ....ગમે તેવી ભુખ લાગે પણ સાધુ દોષવાળો આહાર લે નહીં, ને સમતાથી ભુખની વેદના સહન કરે તે.

૨ તૃષા પરિસહ......ગમે તેવી તૃષા લાગી હોય પણ સાધુ સચીત પાણીની વાંછા પણ કરે નહીં, ને તૃષાવેદની સમતાથી સહન કરે તે.

૩ શીત પરિસહ.....ગમે તેવી ટાઢ પડે પણ અકલ્પનીય વસ્ત્રની વાંછા પણ કરે નહીં, તેમજ અગ્નિથી તાપે નહીં. ને તાઢ સહન કરે તે.

૪ ઉષ્ણ પરિસહ.... ગમે તેવી ગરમી પડતી હોય તોપણ વિહાર કરતાં છત્રની કે લુગડાની કે છાંયાની કે વિંઝણાના પવનની, શીત-ળજળના સ્નાનની કે વિલેપનની ઈચ્છા કરે નહીં ને આતાપના સહન કરે તે.

૫ દંશ પરિસહ.... ડાંસ, મચ્છર, જૂ, માંકડ, વગેરે તીક્ષણ ડંખ મારે પણ તેના ઉપર દ્વેષ કરે નહીં ને સમભાવથી સહન કરે તે.

૬ અચેલક પરિસહ...મુનિઓને જે વસ્ત્ર રાખવાનું પ્રમાણ કહ્યું છે તે પ્રમાણે મુર્છારહિત રાખે. કદાચ વસ્ત્ર જુનું છતાં બીજું મળે નહીં તોપણ મનમાં દીનતા ધરે નહીં. ને રૂડી પ્રકારે સમાધિમાં રહે તે.

૭ અરતિ પરિસહ...કદાચ વિહારાદિક પ્રસંગે સંયમમાં અરતિ ઉપજે તોપણ ધર્મને વિષે રક્ત થાય અને અરતિ દૂર કરે તે.

૮ સ્ત્રી પરિસહ......સ્ત્રીઓને જોઇ તેનાં અંગ ઉપાંગ, હસવું વિલાસાદિ કુચેષ્ટાઓની વિચારણા કરે નહીં; કામ બુદ્ધિએ દ્રષ્ટિ સાથે દ્રષ્ટિ મેળવી જુએ નહીં તે.

૯ ચર્યા પરિસહ.....મુનિએ એક સ્થાને રહેવું નહીં અને શાસ્ત્ર રીતે વિહાર કરવો; કદાચ કારણ પરત્વે રહેવું પડે તો મમત્વ રહિત પણે રહે.

૧૦ નૈષેધિકી પરિસહ..કોઇ મુની કાર્યોત્સર્ગાદિ કારણે કોઈ સ્થાને રહયા હોય ત્યાં જો સ્ત્રી, પશુ વગેરેનો કોઇ ઉપસર્ગ થાય તો ઉદ્વેગ રહિત સહન કરે તે.

૧૧ શય્યા પરિસહ....શય્યાની ભુમિ ઉંચી નીચી હોય, ધુળ કાંકરાવાળી, ખરાબ હોય તો પણ તે વિષે ઉદ્વેગ ધરે નહીં ને સહન કરે તે.

૧૨ આક્રોશ પરિસહ..કોઈ અજ્ઞાની ક્રોધથી તિરસ્કારના વચન કહે, પણ સામો ક્રોધ કરે નહી પણ વિચાર કરે કે એ મારો ઉપકારી છે, એમ ધારીને સમતાથી સહન કરે તે.

૧૩ વધ પરિસહ.......કોઇ દુષ્ટાત્મા સાધુને ઢીંકા પાટુ મારે અથવા વધ કરે, તો પણ તેના ઉપર રોષ કરે નહીં ને વિચાર કરે કે આ શરીર તો પુદ્ગલરૂપ છે, જીવનો તો કોઈ વધ કરી શકતો નથી. જે મને શરીર સંબંધી દુઃખ થાય છે તે મારાં અશુભ કર્મ ઉદયમાં આવ્યાં છે તે ભોગવે છુટકો છે. એવું ધારી સહન કરે.

૧૪ યાચના પરિસહ...કોઇ મુની સંયમના નિર્વાહને અર્થે વસ્ત્ર, પાત્ર, અન્ન, પાન, આદી કોઈ ચીજની ગૃહસ્થ પાસે યાચના કરે, તે લજ્જા છાંડીને કરે, કોઇ વાતે હલકાપણું લાવે નહિ ને ભિક્ષા માંગવી એ યતિનો ધર્મજ છે એમ વિચારે તે.

૧૫ અલાભ પરિસહ..ગૃહસ્થના ઘરમાં કોઇ વસ્તુ ઘણી હોવા છતાં ન આપે તો તે વિષે મનમાં ઉદ્વેગ ધરે નહીં ને હલકુ વચન બોલે નહી ને સમતા ધરે તે.

૧૬ રોગ પરિસહ....સાધુને જ્યારે કંઇ જ્વર, અતિસાર ઇત્યાદિ રોગ ઉત્પન્ન થાય ત્યારે સમતાથી સહન કરે. અને શાસ્ત્રાધારે નિર્વદ્ય ચિકિત્સા કરાવે; કર્મ વિપાક સહન કરે; હાય વોય કરે નહી અને આર્ત્તધ્યાન કરે નહી. જીન કલ્પી સાધુ તો રોગની ચિકિત્સા કરાવવાની ઇચ્છા પણ કરે નહીં.

૧૭ તૃણસ્પર્શ પહિસહ.ગચ્છવાસી સાધુ સંથારા માટે વસ્ત્ર વાપરે, પણ ભુમિકા ભીની હોય તો ડાભનો સંથારો કરે, પણ તે શરીરને લાગે તો પણ દુઃખ ચિંતવે નહીં તે.

૧૮ મલ પરિસહ.....શરીરે મેલ ચઢયો હોય ને પરસેવાથી દુર્ગંધ મારતી હોય પણ સ્નાનની ઇચ્છા ન કરે તે.

૧૯ સત્કાર પરિસહ..સાધુની કોઇ પ્રસંશા કરે, ચરણ સ્પર્શ કરે, નમન કરે, કોઇ રાજા નિમંત્રણ

કરે, આદિ સત્કાર કરે, પણ મનમાં અભિમાન કરે નહીં; કદાચ કોઇ સત્કાર ન કરે તોપણ મનમાં ઉદ્વેગ કરે નહીં તે.

૨૦ પ્રજ્ઞા પરિસહ....પુર્વભવમાં જ્ઞાન આરાધ્યું હોય અને ઘણા શ્રુતનો જાણ હોય તો પણ તે સાધુ મનમાં ગર્વ કરે નહીં, કદાચ જ્ઞાન આરાધ્યું ન હોય તો તેના અભાવે ઉદ્વેગ પણ કરે નહીં, પણ પૂર્વકર્મનું સ્વરૂપ સમજી અભ્યાસમાં ઉદ્યમ કરે તે.

૨૧ અજ્ઞાન પરિસહ....વસ્તુતત્વનું શ્રુતજ્ઞાનથી જાણવાનો અભાવ તે અજ્ઞાન કહેવાય; સાધુ મનમાં તે વખતે ચિંતવે નહીં કે હું સાધુપણાની સર્વ ક્રિયા કરૂં છું. પણ મને આગમનું જ્ઞાન નથી. તે મને ધિઃકારહો; એવું ચિંતવે નહીં પણ સમતા રાખે, અભ્યાસ જારી રાખે.

૨૨ સમ્યકત્વ પરિસહ....આગમની બારીક વાતો સાંભળી અશ્રધ્ધા કરવી નહીં. દેવતા ઇંદ્રો સાંનિધ્ય કરતા ન હોય તેથી દેવતા ઇંદ્રો છે કે નહીં એવી અશ્રધ્ધા કરવી નહીં. અન્ય દર્શનિયોની ઋધિ જોઇ મુઝાવું નહીં તે.

વખતનું પ્રમાણ.

અસંખ્યતા સમય........૧ આવલી
૧૬૭૭૭૨૧૬ આવલી............૧ મુહુર્ત=૨ ઘડી
૩૭૭૩ શ્વાસોશ્વાસ........૧ મુહુર્ત
૩૦ મુહુર્ત..............૧ દીવસ
૧૫. દીવસ... ....૧ પખવાડીઉ
૨ પખવાડીઆ.......૧ માસ
૧૨ માસ............ ....૧ વર્ષ
૫ વર્ષ..................૧ યુગ
૮૪૦૦૦૦૦ ચોરાશી લાખ વર્ષ..૧ પુર્વાંગ
૮૪૦૦૦૦૦ પુર્વાંગ..............૧ પુર્વ
૮૪ લાખ×૮૪ખાલ=૭૦૫૬૦૦૦૦૦૦૦૦૦૦ વર્ષ....૧ પુર્વ
૮૪ પુર્વ........ ....૧ તુડીતાંગ
૮૪ તુડીતાંગ............૧ ડડંગ
૮૪ ડડંગ.................૧ અવવંગ
૮૪ અવવંગ............૧ હુહુઅંગ
૮૪ હુહુઅંગ............૧ ઉત્પલઅંગ
૮૪ ઉત્પલઅંગ.........૧ પદમાંગ
૮૪ પદમાંગ............૧ નલીનાંગ

૮૪ નલીનાંગ............૧ પુર્નાંગ

૮૪ પુર્નાંગ.............૧ અનુઅંગ

૮૪ અનુઅંગ...........૧ નઉઅંગ

૮૪ નઉઅંગ...........૧ પ્રભુત ચુલીકાઅંગ

૮૪ ચુલીકાઅંગ........૧ શીર્ષ પ્રહેલીકાઅંગ

ત્યાર પછી પલ્યોપમ. અસંખ્યાતા વર્ષનું પલ્યોપમ થાય છે.

૧૦ કોડાકોડી પલ્યોપમ........૧ સાગરોપમ

૧૦ કોડા કોડી સાગરોપમ.......૧ ઉત્સર્પિણી

૧૦ કોડા કોડી સાગરોપમ....૧ અવસર્પિણી

૨૦ કોડા કોડી સાગરોપમ....૧ કાળચક્ર

અનંતા કાળચક્રે............૧ પુદગલ પરાવર્તન

અધિકાર ઘણુ કરી ભગવતીજીના ૨૫મે સતકે ૫ માં ઉદ્દેસે કહ્યો છે (નક્કી ખબર નથી.)

આ અવસર્પિણી તથા ઉત્સર્પિણીના બાર આરાના સમયને એક કાળચક્ર કહે છે. તેના વીસ કોડા કોડી સાગરોપમ વર્ષ થાય.

૧લા આરામાં છોરૂયુગલ જનમ્યા પછી ૪૯ દીવસ પાલના કરે.

૨જા	,,	,,	,,	૬૪	,,	,,	,,
૩જા	,,	,,	,,	૭૯	,,	,,	,,

ત્યારપછી તે યુગલના માતપીતા મરણુ પામે.

એ ત્રણે આરામાં પંચેદ્રીજીવ માત્ર યુગલીઆં જાણવાં.

યુગલીઆ ભલા મનવાળા, અલ્પ કષાયવાળા, રૂપવંત, સમચોરસ શરીરવાળા, સુંદરાકાર હોય છે, .

એ યુગલીઆ મનુષ્ય હોય અથવા તીર્યંચ હોય પણ તે પોતાના આયુષ્યથી ઓછા અથવા તેટલાજ આયુષ્ય પ્રમાણે દેવતામાં જઇ ઉપજે.

અવસર્પિણીના ત્રીજા આરાને વીશે ૮૯ પખવાડીઆ બાકી રહે ત્યારે પહેલાં તીર્થંકર સિદ્ધિપદ પામે અને ચોથા આરાના ૮૯ મખવાડીઆં બાકી રહે ત્યારે ચોવીશમાં તીર્થંકર સિદ્ધિપદ પામે.

ઉત્સર્પિણીના ત્રીજા આરાના ૮૯ પખવાડીઆં જાય ત્યારે પહેલા તર્થંકર જન્મે અને ચોથા આરાના ૮૯ પખવાડીઆં જાય ત્યારે છેલ્લા તીર્થંકર જન્મે.

પાંચમા આરાને અંતે જૈન ધર્મ આદિ સર્વે ચીજનો નાશ થાય છે.

છઠ્ઠા અરાના મનુષ્ય, મત્સયનો આહાર કરે, માઠારૂપ વાળા હોય નિર્દય હોય, બીલને વિષે રહેવાવાળા હોય, વસ્ત્ર વિના પશુની માફક નગ્ન ફરે, પીતા પુત્ર, સ્ત્રી બેહેન, વગેરેનો વિચાર ન હોય, ૭ વર્ષની સ્રી ગર્ભ ધારણ કરે. અતિ દુઃખે પ્રસવ કરે, સ્રીઓને ઘણાં છોરૂં હોય.

પાંચમા આરામાં થનારા યુગ પ્રધા-નોના ત્રેવીશ ઉદયની સમજ.

(મહાન સંપ્રતિ. સસ્તી વાંચનમાળા. પાનું ૨૮૧–૨૮૬)

ભસ્મગ્રહના બે હજાર વર્ષ અને પાંચશો વકીના મળી પચ્ચીશો વર્ષ શાસન ડોળાશે. પણ તે પછી જૈનધર્મનો ઉદય થશે. તે આ પાંચમાં આરાના છેવટ સુધી એકવીશ હજાર વર્ષ પર્યંત અસ્ખલિત પણ ચાલશે. આ પાંચમાં આરામાં ૨૦૦૪ યુગ પ્રધાનોના ત્રેવીશ ઉદય થવાના છે.

સર્વે યુગ પ્રધાનો એકાવતારી હોય. તેઓ જયાં જયાં વિચરે ત્યાં ચારે દિશામાં અઢી જોજન ભુમિમાં દુષ્કાળ તથા હિંસક જીવોનો ભય હોય નહીં.

જગત વિખ્યાત કલંકી આઠમાં ઉદયની શરૂઆતમાં શ્રી પ્રભયુગ પ્રધાનના સમયમાં થશે.

પહેલો ઉદય શ્રીમહાવીરના નિર્વાણથી ૬૧૭ સુધીમાં સમાપ્ત થશે. પછી બીજો ઉદય ૧૩૮૦ વર્ષ ચાલશે.

એ પ્રમાણે યુગપ્રધાનો તથા ઉદય વગેરેનું કોષ્ટક નીચે પ્રમાણે સમજવું.

ઉદયમાં	યુગ પ્રધાનોની સંખ્યા	પહેલા યુગ પ્રધાન થશે.	છેલ્લા યુગ પ્રધાન થશે.	વર્ષ ચાલશે.
૧	૨૦	સુધર્માસ્વામિ	પુષ્પમિત્ર	૬૧૭
૨	૨૩	વજ્રસેન	અર્હન્મિત્ર	૧૩૮૦
૩	૯૮	પાડિવયસૂરિ	વૈશાખ	૧૫૦૦
૪	૭૮	હરિસ્સહ	સત્કીર્તિ	૧૫૪૫
૫	૭૫	નંદિમિત્ર	થાવર સુત	૧૯૦૦
૬	૮૯	સૂરસેન	રહસુત	૧૯૫૦
૭	૧૦૦	રવિમિત્ર	જયમંગલ	૧૭૭૦
૮	૮૭	શ્રીપ્રભ	સિદ્ધાર્થ	૧૦૧૦
૯	૯૫	મણીરતિ	ઇશાન	૮૮૦
૧૦	૮૭	યશોમિત્ર	રથમિત્ર	૮૫૦
૧૧	૭૬	ધણુસિંહ	ભરણીમિત્ર	૮૦૦
૧૨	૭૮	સત્યમિત્ર	દ્રઢમિત્ર	૪૪૫
૧૩	૯૪	ધમ્મિલ	સંગતિમિત્ર	૫૫૦
૧૪	૧૦૮	વિજયાનંદ	શ્રીધરસુત	૫૯૨
૧૫	૧૦૩	સુમંગલ	માગધસુત	૯૬૫

ઉદયમાં	યુગ પ્રધાનની સંખ્યા	પહેલા યુગ પ્રધાન થશે.	છેલ્લા યુગ પ્રધાન થશે.	વર્ષ ચાલશે
૧૬	૧૦૭	જયદેવ	અમરસુત	૭૧૦
૧૭	૧૦૪	ધર્મસિંહ	રેવતીમિત્ર	૬૫૫
૧૮	૧૧૫	સુરદિન્ન	કીર્તિમિત્ર	૪૯૦
૧૯	૧૩૩	વૈશાખ	સિંહમિત્ર	૩૫૯
૨૦	૧૦૦	કૌડિન્ય	કૂલકમિત્ર	૪૦૮
૨૧	૯૫	માથુર	કલ્યાણમિત્ર	૫૭૦
૨૨	૯૯	વિણુપુરી	દેવમિત્ર	૫૯૦
૨૩	૪૦	શ્રીદત્ત	દુપ્પસહસૂરિ	૪૪૦

છેલ્લા દુપ્પસહસૂરિ યુગ પ્રધાન પછી પાંચમો આરો પૂરો થતાં જૈનધર્મ નષ્ટ થશે. છઠ્ઠો આરો બેસશે. એ આરો એકવીશ હજાર વર્ષનો પૂરો થતાં પહેલો આરો છઠ્ઠા આરા જેવોજ બેસશે. અવસર્પિણીનો છેલ્લો ને ઉત્સર્પિણીનો પહેલો આરો ધર્મ-કર્મ અને વ્યવહાર રહિત સમજવો. એ આરાની અંતમાં સાત દિવસ પર્યંત જુદી જુદી જાતનાં વરસાદ થતાં પૃથ્વીમાં ધાન્ય વગેરે ઉગી નીકળશે. મનુષ્યનાં શરીર આયુ

ધીમે ધીમે વૃદ્ધિ પામશે. એકવીશ હજાર વર્ષનો તે આરો પૂરો થતાં બીજો તેટલાજ પ્રમાણુવાળો આવે છે. એ બીજા આરાની શરૂઆતમાં માણુસનું ઉત્કૃષ્ટ આયુષ્ય ૨૦ વર્ષનું ને બે હાથનું શરીર હોય છે. આ પાંચમાં આરાના અંતમાં પણુ તેટલુંજ જાણી લેવું.

પછી બીજા આરાના અંતમાં સાત હાથનું શરીર અને ૧૩૦ વર્ષનું આયુષ્ય પ્રમાણુ થશે. થોડાં વર્ષ બાકી રહેશે ત્યારે જે જાતિ સ્મરણુ જ્ઞાન પામીને નગર વગેરેની વ્યવસ્થા કરશે તે પહેલો કુલગર કહેવાશે. એમ સાત કુલગર થશે.

ત્રીજા આરાના સાડા ત્રણુ વર્ષ જશે પછી સાતમાં કુલગરને ત્યાં શ્રેણીક મહારાજાનો જીવ પ્રથમ નરકમાંથી નીકળી પદ્મનાભ નામે પહેલા તીર્થંકર થશે.

મહાવીરસ્વામી અને પદ્મનાભ તીર્થંકરને ૮૪૦૦૭ વર્ષને પાંચ માસનું અંતર સમજી લેવું.

અઢીદ્વિપ વિષેની કંઈક બાબત.

અઢીદ્વિપની બહાર મનુષ્યની વસ્તી નથી. તેમજ નદી–દ્રહ–મેઘ–મેઘગર્જારવ-બાદર અગ્નીકાય-તીર્થંકર-બળદેવ· વાસુદેવ–ચક્રી વગેરે સામાન્ય મનુષ્યના જન્મ–મરણ–મુહુર્ત–પ્રહર–દીવસ–ચંદ્ર–સુર્ય–વીજળી એ સર્વે અઢીદ્વિપની બહાર હોય નહીં.

અઢીદ્વીપની મનુષ્યની સંખ્યા ૨૯ આંકડે છે. ૭૯૨૨–૮૧૬૨–૫૧૪૨–૬૪૩૩–૭૫૯૩–૫૪૩૯-૫૦૩૩૬. અઢીદ્વીપની ભુમી ૪૫ લાખ યોજન પ્રમાણે છે. તો તેમાં એટલા મનુષ્ય પૃથ્વી ઉપર વિચરે તે સંભવતું નથી.

૪૫ લાખ યોજનમાં ૨૦ લાખ યોજન સમુદ્ર છે. જ્યાં માણુસ રહી શકતા નથી. હવે ભુમીની ગણુત્રી કરતાં એક મનુષ્યને ભાગે એક હાથ જમીન આવે તેમાં સુવાય, બેસાય ફરાય નહીં. તેમજ પર્વત–નદી દ્રહ વન પ્રમુખ પણુ વસ્તી વિનાની ભૂમી ઘણી છે તો એટલા મનુષ્ય શી રીતે રહી શકે એ શંકા છે. એ કેવલીગમ્ય છે.

આર્યધર્મના સાડીપચીસ દેશના નામ

દેશ	નગરી
૧ મગધદેશ	રાજગૃહી
૨ અંગદેશ	ચંપાપુરી
૩ બંગદેશ	તામ્રલીપ્તી
૪ કાશીદેશ	વાણારસી
૫ કલીંગદેશ	કાંચનપુરી
૬ કોશલદેશ	અયોધ્યા
૭ કુરૂદેશ	હસ્તીનાપુર
૮ કંશાર્ત્તદેશ	શૌર્યપુર
૯ પંચાલદેશ	કાંપીલ્યપુર
૧૦ જંગલદેશ	અહીછત્રાપુરી
૧૧ વિદેહદેશ	મીથીલાપુરી
૧૨ સોરઠ	દ્વારીકા
૧૩ વત્સદેશ	કૌશાંબીપુરી
૧૪ મલયદેશ	ભદ્દીલપુર

૧૫ સંદર્ભદેશ...........નાંદીપુર

૧૬ વરૂણદેશ............પુનરૂછાપુરી

૧૭ મત્સ્યદેશ............વૈરાટનગરી

૧૮ ચેદીદેશ..............સુકતીમતીપુરી

૧૯ દશાર્ણદેશ..........મૃતીકાવતી

૨૦ સીંધુદેશ............વિત્તભયપુર

૨૧ સૌવીરદેશ...........મથુરાપુરી

૨૨ સુરસેનદેશ..........અપાપાપુરી

૨૩ માસ પુરી વર્ત્તદેશ....ભંગીપુરી

૨૪ પુલાણદેશ..........શ્રાવસ્તીપુરી

૨૫ લાટદેશ.............કોટીવર્ષપુર

૨૬ કેનકાર્ધદેશ........શ્વેતંબોપુરી

પચ્ચખાણમાં આવતા શબ્દોના અર્થ.

સૂરેઉગ્ગએ....	...સૂર્યોદયથી બે ઘડી પછી.
નમુક્કાર સહીઅં....	....નવકાર કહીને પારૂં ત્યાંસુધી.
પચ્ચખ્ખાઇ	....પચ્ચખ્ખાણ કરૂં છું.
ચઉવીહંપી આહરં	....ચારે આહારનું.
અસણં....	....ખાવાનું (રાંધેલુ)
પાણં	....પીવાનું.
ખાઇમં.... ...	....ખાદીમ્ (રાંધ્યા વગરનું ખાવુ)
સાઇમં....	....સ્વાદીમ (તંબોલ, પાન-સોપારી-એલચી)
અન્નથ્થણા ભોગેણં	....પચ્ચખ્ખાણને ઉપયોગ ભુલવાથી અંજાણપણે કંઇ મોંમાં નાંખવાથી.
સહસાગારેણં	....અજાણપણે કંઇ મોંમાં પડી જાય.
વોસિરે...	....વોસરાવું છું.
મુઠ્ઠસહિઅં	....નવકાર ગણી મુઠી મોકલી મુકું ત્યાંસુધી.

મહત્તરાગારેણં.... ....મોહોટાની આજ્ઞાથી મોટાલાભને અર્થે પચ્ચખ્ખાણુ પારવાનો વખત ન થયે છતે પારવાથી.

સવ્વસમાહીવત્તીઆગારેણં....સર્વ પ્રકારે શરીરમાં અસમાધી હોવાથી પચ્ચખ્ખાણુ પારવું.

પોરિસિ.... ....પહોર દીવસ સુધી.

સાઢ પોરિસિ........ ....દોઢ પહોર સુધી.

પચ્છન્નકાલેણં ....વખત બરોબર માલમ ન પડવાથી અધુરી પોરિસિએ પારવું તે.

દિસામોહેણં ....દિસિ વિપર્યાસ થવાથી અજાણુતાં વહેલું પારવું તે.

સાહુ વયણેણં ....સાધુના વચનથી.

પુરીમઢ્ઢ ....સૂર્યોદયથી બે પોહોર સુધી.

અવઢ્ઢ ....સૂર્યોદયથી ત્રણુ પોહોર સુધી.

વિગઇ... .. . .જે ખાવાથી કામાદિ ઉત્પન્ન થાય તે દશ છે. (૪—અભક્ષ્ય)—માંસ, મદીર, માખણુ, મધ. (૬—ભક્ષ્ય) દુધ, દહીં, ઘી, તેલ, ગોળ, પકવાન. એ દશમાંથી કોઇપણુ એકનું પચ્ચખ્ખાણુ તે'વિગઇ'પચ્ચખ્ખાણુ. સમસ્ત વિગઈનું પચ્ચખ્ખાણુ તે 'નીવિગઇ'નું પચ્ચખ્ખાણુ કહેવાય.

લેવાલેવેણં.... ....જે વિગઈનું પચ્ચખ્ખાણ સાધુને હોય તેનાથી ખરડાયલો હાથ ગૃહસ્થ લુછીને વહોરાવે તે.

ગીહુથ્થસંસટ્ઠેણં ....વિગઈથી ખરડાયલા વાંસણથી વહોરાવે તે.

આઉટણ પસારેણં ....જમવા બેઠા પછી હાથ પગ પસારવાથી આસન ચળે તો પચ્ચખ્ખાણ ભાંગે નહીં.

ગુરૂ અભુટ્ઠાણેણં .... ગુરૂ આવવાથી ઉભો થાય.

પારીઠ્ઠાવણીઆગારેણં ...નિર્દોષ આહાર સાધુએ વાપર્યા પછી વધે ને પરઠવતાં જીવઆદીની વિરાધના થાય. તે જાણીને ગુરૂની આજ્ઞાથી એકાસણાથી ઉપવાસના પચ્ચખ્ખાણવાળો વધેલો આહાર વાપરે તો પચ્ચખ્ખાણ ભાંગે નહીં.

અભતઠ્ઠં ....ભાત પાણીનો.

પાણુહાર ....પાણીનો આહાર.

ઘર સહીઅં ....ઘેર જઈને નવકાર ગણી પચ્ચખ્ખાણ પારૂં.

પાણુસ્સ લેવેણવા.... ....લેપજળ.

અલેવેણુવા ....ધોવણુજળ.
અથ્થેણુવા ....નિર્મળ ઉષ્ણુ જળ.
બહુલેવેણવા ....ડાહોળું.
સસિથ્થેણુવા ....પીઠનુ ધોવણુ.
અસિથ્થેણુવા ....ફાસુંજળ.
એટલા રાખી બાકીના પાણી.

ચઉદ નિયમ ધારવાની ગાથા

સચીત દવ્વ વિગઈ વાણુહ તંબોલ વથ્થ કુસુમેસુ,
વાહણ સયણ વિલેવણ બંભ દીશી ન્હાણુ ભ-તેસુ.

સચીત..........પાણી ફળ બીજ દાંતણ વગેરે સચીત વસ્તુ.
દવ્વ........ ....ખાવાના પદાર્થ.
વિગઈ...........છ વિગઇ (ઘી તેલ ગોળ દહીં દુધ કડાવિગઇ)
વાણુહ...........પગરખાં.
તંબોળ..........પાન સોપારી.
વથ્થ.............વસ્ત્ર.
કુસુમેસુ..........ફુલ, સુંઘવાના પદાર્થ.
વાહણુ...........ગાડી પ્રમુખ.

સયણુ............સચ્યા, પાટ, પાટલા, પથારી.

વિલેવણુ........ચોપડવાની વસ્તુ, સુગંધી.

બંભ.............મૈથુનની મર્યાદા.

દીસી...........દીશીનું પરીમાણુ.

ન્હાણુ...........નાહવાનો નિયમ.

ભત્તેસુ.........ભાતપાણીનો નિયમ (ખાવા પીવાની વસ્તુ.)

છરી પાળવી (છ–રી) પાળવી તેની સમજ.

૧–એકાહારી (એક વખત ખાવું)

૨–ભૂમી સંથારી (જમીનપર સુવું)

૩–પાદચારી (પગે ચાલવું ગાડીમાં બેસવું નહીં)

૪–સમ્યક્‌ત્વધારી (દેવગુરૂ ધર્મ ઉપર સંપૂર્ણશ્રદ્ધા રાખવી)

૫–અચીત આહારી (તમામ સચીત વસ્તુનો ત્યાગ કરવો)

૬–બ્રહ્મચારી (શીયળ પાળવું)

દુહા સંગ્રહ.

શાસન નાયક સમરીએ, શ્રી મહાવીર ભગવાન;
ચોવીસે જીનરાજને, નિત્ય કરૂં પ્રણામ. ૧

પરમાનંદ પરમ પ્રભુ, પ્રણમું પાસ જીણંદ;
વંદુ વીર આદે સહુ, ચોવીશે જીણચંદ. ૨

ચોવીશે જીનરાય છે, મોક્ષતણા દાતાર;
ભકિત કરે તુમ સેવકો દિનાનાથ દયાળ. ૩

નામ જપતાં જીન તણું, દુરગતિ દૂરે જાય;
ધ્યાન ધરતાં પરમાત્મનું, પરમ મહોદય થાય. ૪

અરિહંત અરિહંત સમરતાં, લાધ્યું મુકિતનું ધામ;
જે નર અરિહંત સમરશે, તેના સરશે કામ. ૫

પરમ પંચ પરમેષ્ટિકો, સમરણ અતિ સુખદાય;
અતી આદરથી કીજીએ, જેથી ભવ દુઃખ જાય. ૬

સુતાં બેસતાં ઉઠતાં, જે સમરે અરિહંત;
દુઃખીઆના દુઃખ કાપશે, લહેશે સુખ અનંત ૭

અશુભ કરમકે હરનકું, મંત્ર બડો નવકાર;
વાણી દ્વાદશ અંગથી, સુધ લહો તત્વસાર. ૮

દર્શનં દેવ દેવસ્યં, દર્શનં પાપ નાસનં;
દર્શનં સ્વર્ગ સોપાનં, દર્શનં મોક્ષ સાધનં. ૯

જ્ઞાન કલસ ભરી આતમા, સમતા રસ ભરપૂર;
શ્રી જીનને નવરાવતાં, કરમ થાય ચકચૂર. ૧૦

સમો સરણ સુરવર રચે, રત્ન સિંહાસન સાર;
બેઠા પ્રભુ તસ ઉપરે, ચોત્રીશ અતિશય ધાર. ૧૧

વાણી ગુણ પાંત્રીસ કરી, વરસે અમૃત ધાર;
તેની સુણી હૃદયે ધરી, પામું ભવજળ પાર. ૧૨

મહાવીર સ્વામી મુકતે ગયા, ગૌતમ કેવળ જ્ઞાન;
વંદન કરીએ શુદ્ધ ભાવથી, વર્તે કોડી કલ્યાણ. ૧૩

જ્ઞાન વડું સંસારમાં, જ્ઞાન પરમ સુખ હેત;
જ્ઞાન વિના જગ જીવડા, ન લહે તત્ત્વ સંકેત. ૧૪

નેમનાથ જ્ઞાની હુવાએ, ભાખે સાર વચનતો;
જીવદયા ગુણ વેલડીએ, કીજે તાસ જતનતો. ૧૫

દાન શીયળ તપ ભાવના, ધર્મના એ ચાર પ્રકાર;
રાગ ધરો નિત્ય એહશું, કરો શકિત અનુસાર. ૧૬

અનુભવ રત્ન ચિંતામણી, અનુભવ હે રસ કુપ;
અનુભવ મારગ મોક્ષનો, અનુભવ સિધ્ધ સ્વરૂપ. ૧૭

પ્રભુ દરિશન સુખ સંપદા, પ્રભુ દરિશન નવનિધ;
પ્રભુ દરિશનથી પામીએ, સકળ પદારથ સિદ્ધ. ૧૮

ભાવે જીનવર પુજીએ, ભાવે દીજે દાન;
ભાવે ભાવના ભાવીએ, ભાવે કેવળ જ્ઞાન. ૧૯

જીવડા જીનવર પૂજીએ, પૂજાના ફળ હોય;
રાજ નમે પ્રજા નમે, આણ ન લોપે કોય. ૨૦

પુલાં કેરાં બાગમે, બેઠે શ્રી જીનરાજ;
જેમ તારા માંહે ચંદ્રમા, તેમ શોભે મહારાજ. ૨૧

પ્રભુ નામકી ઔષધિ, ખરે મન શું ખાય;
રોગ પીડા વ્યાપે નહી, મહાદોષ મીટ જાય. ૨૨

ગુરૂ ગોવિંદ દોનો ખડે, કીસકું લાગું પાય;
બલીહારી ગુરૂ દેવકી, ગોવિંદ દીયા બતાય. ૨૩

અંગુઠે અમૃત વસે, લબ્ધિતણો ભંડાર;
શ્રીગુરૂ ગૌતમ સમરીએ, મન વાંછિત ફલ દાતાર. ૨૪

ગુરૂ ચંદન ગુરૂ આરશી, ગુરૂ ગૌતમ અવતાર;
એહવા ગુરૂ કબ મીલે, ટાળે સર્વ વિકાર. ૨૫

ગુરૂ દીવો ગુરૂ દેવતા, ગુરૂ વિણુ ઘોર અંધાર;
જે ગુરૂ વાણી વેગળા, તે રડવડયા સંસાર. ૨૬

જીવ દયા ગુણુ વેલડી, રોપી રૂષભજીણંદ;
શ્રાવક કુલ મંડપ ચઢી, સીંચી ભરત નરિંદ. ૨૭

બાર આઠ છત્રીશ ગુણુ, પચવીશ સત્તાવીસ;
એકસો આઠ મણુકા ગણો, આરાધો જગદીશ. ૨૮

વકતા તેને જાણીએ, વચન વાપરે ખુબ;
શ્રોતાના મનમાં તરે, જેમ પાણીમાં તુંબ. ૨૯

કુંભે બાંધ્યું જળ રહે, જલવિણુ કુંભ ન હોય;
જ્ઞાને બાંધ્યું મન રહે, ગુરૂ વિના જ્ઞાન ન હોય. ૩૦

જ્ઞાન સમું કોઇ ધન નહીં, સમતા સમુ નહીં સુખ;
જીવિત સમ આશા નહીં, લોભ સમુ નહીં દુઃખ. ૩૨

સાહેબકે દરબારમે, કમી વસ્તુકી નાંહી;
બંદા મોજ ન પાવહી, તો ચુક ચાકરીમાંહી. ૩૩

હરિણાપિ હરેણાપિ, બ્રહ્મણા ત્રિદશૈરપિ;
લલાટે લીખીતા રેખા, ન શકયા પરિમાર્જીતુમ્. ૩૪

જન્મ દુઃખં જરા દુઃખં, મૃત્યુ દુઃખં પુનઃ પુનઃ;
સંસાર સાગરે દુઃખં, તસ્માત્ જાગ્રત જાગ્રત. ૩૫

ઘુતંચ માંસંચ સુરા ચ વેશ્યા,
પાપર્ધિ ચોરી, પરદાર સેવા;
એતાનિ સપ્ત, વ્યસનાની લોકે,
ઘોરાતિઘોરં, નરકં નયન્તિ. ૩૬

આહાર નિંદ્રા ભય મૈથુનંચ,
સમાન મેતત્ પશુભિર્નરાણામ્;
તત્રાપિ ધર્મ મધિકો વિશેષો,
ધર્મેણ હિનો પશુભિઃ સમાનાઃ ૩૭

કાલ કરતો આજ કર, આજ કરતો અબ;
અબ કરતાં ધબ થશે, પછી કરીશ કબ. ૩૮

યેષાં ન વિદ્યા ન તપો ન દાનં,
નચાપિ શીલં ન ગુણો ન ધર્મ;
તે મૃત્યુલોકે ભૂવિ ભાર ભુતા,
મનુષ્ય રૂપા પશવશ્ચરંતિ, ૩૯

પુનરપિ જનનં, પુનરપિ મરણં;
પુનરપિ જનની, જઠરે શયનમ્. ૪૦

ઉદયતિ યદિ ભાનુઃ, પશ્ચિમાયાં દિશાયાં,
પ્રચલતિ યદિ મેરૂ; શીતતાં યાતિ વહ્નિ;
વિકસતિ યદિ પદ્મં પર્વતગ્રે શિલાયાં,
તદપિ ન ચલતીયં, ભાવિની કર્મરેખા. ૪૧

કર્મણોહિ પ્રધાનત્વં, કિંકુર્વન્તિ શુભાગ્રહાઃ ?
વશિષ્ટદત્ત લગ્નોપિ, રામ પ્રવર્જીતો વને. ૪૨

સદા ન લક્ષ્મી સ્થિર રહે, સદા ન સુખનો સંગ;
સદા ન કાયમ સબળતા, સદા ન ચઢતો રંગ. ૪૩

મરના મરના કયા કરે, મરી ન જાણે કોય;
મરના એસા કીજીએ, કે ફીર મરના ન હોય. ૪૪

જ્ઞાન સમો કોઈ ધન નહીં, સમતા સમો નહીં સુખ;
જીવીત સમ આશા નહીં, લોભ સમો નહીં દુઃખ. ૪૫

મા જાણસિ જીવ તુમં, પુત્ત કુલત્તાઇં મુજ સુહ હેઉ;
નિઉણ બંધણં મેઅં, સંસારે સંસરં તાણં.
જણણી જાયઇ જાયા, જાયા માયા પિઆય પુ-તોઅ;
અણવથ્થા સંસારે, કમ્મ વસા સવ્વ જીવાણં. ૪૬

ભાવાર્થ—હે જીવ તું એમ જાણીશ નહીં કે પુત્ર–સ્રી–માતા પીતા ઇત્યાદિ સુખના હેતુ છે. આ સંસારમાં પરિભ્રમણ કરતાં જીવોને માતા પીતાનો સંબંધ, આકરૂં સંસાર બંધનનું કારણ છે. કોઇ સંસાર છોડાવતું નથી. માતા તે સ્રીપણે થાય, સ્રી તે માતાપણે થાય, પીતા તે પુત્રપણે થાય, પુત્ર તે પીતાપણે થાય. એમ સંસારમાં અનિયમીતપણું છે. સર્વ જીવો કર્મને વશ થકા અવતાર લે છે. પણ જીવ સંસારમાં પરવશ થઇ ધર્મને આદરતો નથી.

નસા જાઇ નસા જોણી, નતં ઠાણું નતં કુલં;
ન જાયા ન મુઆ જથ, સવ્વેજીવા અણંતસો. ૪૭

ભાવાર્થ—ચઉરાજ લોકમાં એવી કોઇ જાતી નથી, યોનિ નથી. સ્થાન નથી, કુલ નથી, કે જ્યાં જીવ જનમ્યો નથી કે મુઓ નથી. એ જીવ સર્વ ઠેકાણે અનંતીવાર સંસારમાં ભમ્યો છે.

અન્નો ન કુણઇ અહીંઅં, હિઅંપિ અપ્પા કરેઇ નહુ અન્નો;
અપ્પ કયં સુહ દુઃખં ભુંજસિ તા કીસ દીણ મુહો. ૪૮

ભાવાર્થ—હે જીવ તને બીજો કોઈ અહિત કરતો નથી, અને હીત પણ કરતો નથી, પોતાનો આત્માજ કરે છે. જીવ પોતેજ પોતાને સુખ દુઃખ કરે છે, અને પોતાના કરેલાં કર્મોએ કરી ચાર ગતીના સુખ દુઃખ ભોગવે છે. તો હે જીવ ! દયામણું મુખ શા માટે કરે છે.

ધી ધી ધી સંસારે, દેવો મરિઊણ જં તિરિહોઇ;
મરિઊણ સયરાયા, પરિપચ્ચઇ નરય જાલાએ. ૪૯

ભાવાર્થ—ધીક ધીક ધીક આ સંસારને ધિઃકાર છે. કે જે સંસારમાં દેવો સરખા ઉત્તમ જીવ મરીને તિર્યંચની ગતિમાં જાય છે. ને રાજાનો રાજા ચક્રવર્તિ સરખા પણ નરકની અગ્નિ જવાલામાં પકવાય છે. તો એથી વિશેષ વૈરાગનું ઠેકાણું કયું છે વારૂ ?

અષ્ટકર્મ તે હું નહીં, હું છું આત્મ સ્વભાવ;
આત્મ સ્વભાવે વર્તતાં, થાય કર્મનો અભાવ. ૫૦

અષ્ટ કર્મ અભાવથી, આનંદ થાય અપાર;
અવિગત ચિદ્દઘનરૂપનો, પામે પુરણુ સાર. ૫૧

દુઃખમાં સઉ હરીને ભજે, સુખમાં ભજે ન કોય;
જો સુખમાં હરીને ભજે, તો દુઃખ કહાંસે હોય. ૫૨

સત્ય વચન ઓર દીનતા, પર સ્રી માત સમાન;
ઉનકું જો પ્રભુ ન મિલે તો, તુલસીદાસ જામાન. ૫૩

પરદારા છે પાપણી, સાપણી ઝેરી એહ;
કરે કાપણી આપણી, તાપણી દુઃખની તેહ. ૫૪

મોહ મદીરા પાન કરીને, નહીં કરવાનું કરવું,
ચોરી ચાડી ચુગલી કરીને, પેટ પાપથી ભરવું,
એવા દુઃખથી ડરવું રે, ધ્યાન પ્રભુનું ધરવું. ૫૫

સત્ય ક્ષમા સંતોષ દયાથી, પરહિત કરી દુઃખ હરવું,
સદાચારની સરળ વાટમાં, સમતા સહીત વિચરવું,
એવા ગુણુથી મરવું રે, ફરી ફરી નહીં અવતરવું. ૫૬

સુવરને વિષ્ટા રૂચે, મુકી ઘાસ ને અન્ન;
ત્યમ મુકિત સુખ ત્યાગીને, ભોગ ચહે વિર્ધન. ૫૭

પ્રમાદ તુમે કરો નહીં, નથી કાળની જાણુ;
કયારે આવી લુંટશે, કરશે મુક્તિ હાણુ. ૫૮

માતા પીતા તે જાણુવા, જાણુવા પ્યારા મિત્ર;
વડીલ તેને જાણુવા, શીખવે ધર્મ પવિત્ર. ૫૯

માતા કે પીતા રડે, રડે વહુ કે બાળ;
ચાકર કે શેઠજ રડે, તોએ ન છોડે કાળ. ૬૦

શહેર વન કે પાહાડમાં, નહીં ગુફા કે ઘેર;
સુતો હોય કે જાગતો, નહીં કરે એ (કાળ) મહેર. ૬૧

જાણું કુટુંબ જે માહરૂં, તેનો અહીં સંબંધ;
મુઆ પછી નહીં કોઈનું, ફોકટ કર્મનો બંધ. ૬૨

ઘણા કાળ મેં ભોગવ્યું, ઈન્દ્રી ભોગનું સુખ;
સંતોષ કોઈ કાળે નહીં, જાણું તેથી દુઃખ. ૬૩

બને મસગુલ દુનીઆમે, પ્રભુ દીલમે ન લાતેહો;
સુંદર નર દેહ પાકર, વૃથા બોજા ઉઠાતે હો. ૬૪

હરગીઝ યહ સમય તુમકો, ફીર ફીર ન મીલતે હો;
કરકે તુમ મઝેદારી, મીટીમેં ક્યું મીલતે હો. ૬૫

આશા તો છે જનમની, ઘડી પલકી જાણ,
દીવસ ચારનું ચાંદણું રોજ ઉગે છે ભાણ. ૬૬

સમતા વિણ જે અનુસરે, પ્રાણી પુણ્યના કામ;
છાર ઉપર તે લીપણું, ઝાંખર જેમ ચિત્રામ. ૬૭

સુખ દુઃખ કારણ જીવને, કોઇ અવર ન હોય;
કર્મ આપ જે આચર્યાં, ભોગવીએ સોય. ૬૮

રાગ દ્વેષો યદિ સ્યાતાં, તપસા કિં પ્રયોજનમ્;
તાવેવ યદિ ન સ્યાતાં, તપસા કિં પ્રયોજનમ્. ૬૯

બન્યો રાજા બન્યો યોગી, બન્યો ભિક્ષુક ને ભોગી;
તથાપી રોજનો રોગી, સદા સંયોગી વિયોગી. ૭૦

નિગોદે નર્ક ભૂમિનો, અને તિર્યંચ યોનિનો;
અનુભવ લો નિહાળી જો, પછી સંસાર માપીજો. ૭૧

બધે ઇતીહાસ સરખો છે, જગત તો એક ચરખો છે;
જવાની વાત એ પકકી, મરણ તિથિ નહીં નકકી. ૭૨

નિર્દંતઃ કરટી (હાથી) હયોગત જવ (ઝડપ)
ચંદ્રં વિના શર્વરી (રાત્રી)

નિર્ગંધં કુસુમં. સરોગત જલં.
છાયા વિહીન સ્તરૂઃ

ભોજ્યં નિર્લવણં. સુતોગત ગુણઃ
ચારિત્ર હીનો યતિઃ

નિર્દેવં ભવનં ન રાજતિ તથા.
ધર્મ વિના માનવાઃ ૭૩

ધર્મ ધર્મ સબકો કહે, ધર્મ ન જાણે મર્મ;
ધર્મ મર્મ જાણ્યા પછી, કોઇ ન બાંધે કર્મ. ૭૪

રાજાન: ખેચરેંદ્રાશ્ચ, કેશવાશ્ચ ચક્રવર્ત્તિન:
દેવેંદ્રા વીતરાગાશ્ચ, મુચ્યંતે નૈવકર્મણા. ૭૫

કૂપણે કૂપણને પૂછીઓ, કયું દુ:ખે તેરા વદન;
કે કુછ ખાયા ગાંઠકા, કે કોઇકું દીના. ૭૬

ના કુછ ખાયો ગાંઠકા, ના કોઇકું દીન્ન;
એક નર દેતાં દેખીઓ, તેણે દુ:ખે મેરા વદન. ૭૭

અગ્નિ કેરાં બળ થકી, માખણનું ઘી થાય;
અંત્તર વૃત્તિ ધ્યાનથી, પરમાતમ પ્રગટાય. ૭૮

કોટી વર્ષ ક્રિયા કરી, પામે જે નિજરૂપ;
પલકવારમાં જ્ઞાની એ, પામે સિદ્ધ સ્વરૂપ. ૭૯

જગત પડયું મુખ કાળને, કેડામોર જનાર;
ઘંટીને ગાળે પડયા, દાણા લોટ થનાર. ૮૦

અભિમાને દુ:ખ ઉપજે, અભિમાને જશ જાય;
મિથ્યા અભિમાને કરી, જીવનું જોખમ થાય. ૮૧

અભિમાનીને અંતરે, સ્વપ્ને પણ નહી સુખ;
થાય વૃથા અભિમાનથી, દાવાનળ સમ દુ:ખ. ૮૨

માળા ફેરત હાથમેં, જીભ હીલત મુખમાંહી;
મનુવા ફીરત બજારમેં, યેભી સમરન નાહીં ૮૩

કૃત કર્મ ક્ષયો નાસ્તિ, કલ્પ કોટી શતૈરપિ;
અવશ્યમેવ ભોકતવ્યં, કૃત કર્મ શુભા શુભમ્. ૮૪

મનમાં મરડાઈને, તું મૂરખ શીદ મલકાય છે;
પ્રબળ સત્તા દૈવની, ત્યાં ધાર્યું કોનું થવાનું છે. ૮૫

જયસી કરણી વયસી ભરણી, આજકીયા કલ પાવેગા;
ધોકા દેગા ગયરોકો, તો આપહી ધોકા ખાવેગા. ૮૬

અણુધારી જો ને જીવડા, તુંજ આંખ બંધ થવાની છે;
ઉર્મિ ઉછળતી હૃદયની, વાને ઝપાટે જવાની છે. ૮૭

ઇંદ્ર ચંદ્ર ચક્રીને, ગ્રહની ગતિ આધીન છે;
દૈવની ન્યારી કળા, જ્યાં સકળ પ્રાણી દીન છે. ૮૮

આશા અનોપમ વેલડી, પળવારમાં છુંદાય છે;
જીવનરૂપી નોકા ખરે, સાગર માંહે લુંટાય છે. ૮૯

દશા કરે તે કોઇ ન કરશે, મુરખ કરે અભિમાન;
માનવ મગતરૂં શું કરે, જ્યાં દઈવ દશા બળવાન. ૯૦

કાયા બંગલે જીવ મુસાફર, ઘાટ ભલે ઘડતો;
એક દીન એવો આવશે, નરકે જઇ પડતો. ૯૧

કાયા મનોહર બંગલી, લુંટાશે તારી માનવી;
સંધ્યા સમયના રંગ જેવી, જીંદગી આ જાણવી. ૯૨

આશારૂપી વિષ વેલડી, વિંટાઇ પામર શું કરે;
વેળા વેળાની છાંયડી, પસ્તાવો પાછળ તું કરે. ૯૩

હું કરૂં આ મેં કર્યું, એમ મનમાં મલકાય છે;
પાપના પ્યાલા ભરી, પાપી ખરે પસ્તાય છે.
ચડતો દશાને ચાકડે, મરતો પલકમાં માનવી;
રટતો નહી જીન નામને, તે જીંદગી શું જાણવી. ૯૪

અંગે ભભુતિ ઓપતી, લીધું કમંડળ હાથમાં;
દેવતણા અધિરાજ શંભુ, ભટકે જંગલ ઘાટમાં.
ચડી દશાને ચાકડે, અભિમાન મૂરખ શું કરે;
કફા મરજી દૈવની તો ધાર્યું તારૂં ધુળ મળે. ૯૫

કબીરા કબીરા કયા કરો શોષો આપ શરીર;
પાંચે ઇંદ્રીય વશ કરો, આપહી દાસ કબીર. ૯૬

ધરમ કરે તે જગમાં તરશે, પાપી ઝટ મરશે;
કાળાં ધોળાં કરે જે પ્રાણી, વિણુ મોતે મરશે.

પુણ્ય કરંતા પ્રાણી જગમાં, શીવ સંપત વરશે;
આકીન રાખે એક જગતમાં, ભવસિંધુ તરશે.

ફોકટ ફાંફાં મારે મૂરખ જન, જનમી જગ મરનાર;
સત્ય ટેક ખાતર જે ખમશે, આફત અપરંપાર.
નાહક આકીન છોડે નીચ નર, એક દીન તું ખરશે;
જીનવર નામનું ધ્યાન ધરે તો, ભવ ભાતું ભરશે. ૯૭

કરની રેખા શું જુઓ, જુઓ હૃદયની રેખ;
કર રેખા જુઠી થશે, સત્ય હૃદયની રેખ. ૯૮

કહાં જન્મે કહાં ઉપને, કહાં લડાએ લાડ;
તુળસી ઇણુ શરીરકા, કહાં પડેઆ હાડ. ૯૯

માલા તો મનકી ભલી, ઓર કાષ્ટા ભારા;
જો માલાસે ગરજ સરે તો, કેમ વેચે મણીઆરા. ૧૦૦

બુરા બુરા સબકો કહે, બુરા ન દીસે કોય;
જો ઘટ શોધું આપણો, તો મુજસે બુરા ન કોય. ૧૦૧

માયા મોટો તુંબડો, તારૂ ને તારે;
અજાણુને અણુજને, મુંજવી મુંજવી મારે. ૧૦૨

સતીયાં સત મત છોડીએ, સત છોડે પત જાય;
સતકી બાંધી લક્ષ્મી, ફેર મીલેગી આય. ૧૦૩

જીવડો ગર્ભાવાસમાં, પ્રતિજ્ઞા કરે અપાર;
જનમ્યા પછી ભૂલી ગયો, હા હા મુઢ ગમાર. ૧૦૪

પોથી પડપડ મર ગયે, પંડીત ભયે ન કોય;
અઢાઈ અક્ષર પ્રેમકા, પઢે સો પંડીત હોય. ૧૦૫

રાગ દ્વેષ મળ ગાળવા, ઉપશમ રસ ઝીલો;
આતમ પરિણતિ આદરી, પર પરિણતિ પીલો. ૧૦૬

ચતુરથી છાની નહીં રહે, બુદ્ધિની કોઇવાત;
વૈદ્ય પારખે કર ગ્રહી, જેમ રોગની જાત. ૧૦૭

ધન મેળવતાં દુઃખ છે, સાચવતાં પણ દુઃખ;
જો આવેલું જાય તો, જાય સઘળું સુખ. ૧૦૮

દોલત બેઠી સુમકી, ખરચી કળુ ન જાય;
પાળી પોષી મોટી કર્યે, પર ઘર ચાલી જાય. ૧૦૯

વિવેક વિનાનું માનવી, સમજો પશુ સમાન;
વાનરને પણ છે જુઓ, હાથ પાય મુખ કાન. ૧૧૦

સમકીતવંતા પ્રાણીઆ, કરે કુટુંબ પરીપાળ;
અંતરઘટ ન્યારા રહે, ધાવ ખીલાવે બાળ. ૧૧૧

ચૌદહ ચુકે બારાં ભુલે, છ કાયકા ન જાણે નામ;
નગર ઢંઢેરો ફેરીઓ, શ્રાવક અમારા નામ. ૧૧૨

લક્ષ્મી ચંચળ નાર, એક દીન તે ચાલી જશે;
શાણા સમજે સાર, મનની મનમાં રહી જશે. ૧૧૩

સંત મીલનકું ચાલીએ, તજ માયા અભિમાન;
જ્યું જ્યું આગે પગ પડે, કોટિ યજ્ઞ સમાન. ૧૧૪

જો સંસાર સુખે સુધરે તો, જોગી બને જાચે કુણુ બાણુ;
તિર્થ પિતા માતા તજી કોણ, ચડે ગીરનાર આણુ. ૧૧૫

જો મન શુધ્ધ પઢો ન પઢો, પછી વેદપુરાણ કુરાન કીતાણુ;
પાણીથકી જો શુદ્ધ થયું પટ, શા માટે ઘસીએ લઈ સાબુ. ૧૧૬

જો અધિકારથી જીવી શકે કદી, તો નવ જાત શિવાજી મરી;
જો ધનથી જન જીવી શકે કદી, તો જમશેદ જીવેજ ફરી. ૧૧૭

બહોત ગઇ થોડી રહી, મન આતુર મત હોય;
ધીરજ સબકા મિત્ર હે, કરી કમાઇ મત ખોય. ૧૧૮

આતમ સાખે ધર્મ જ્યાં, ત્યાં જનનું શું કામ;
જન મન રંજન ધર્મનું, મૂલ ન એક બદામ. ૧૧૯

રામ રામ સબકો કહે, ઠગ ઠાકર સોનાર;
તોતા મર્મ જાણે નહીં, કયમ પામે ભવપાર. ૧૨૧

તરૂવર કદી ન ફૂલ ભખે, કદી ન સંચે નીર;
પર ઉપકારકે કારણે, સંતે ધર્યો શરીર. ૧૨૨

નિંદક ધોબી દો જણ, ધોવત હે સબ મેલ;
ધોબી કમાઇ કરતહે, નિંદક ઠેલમ ઠેલ. ૧૨૩

તીલક કરતાં ત્રેપન થયાં, રૂઢ માળાના નાકાં ગયાં,
કથા સૂણીને પુટયા કાન, તોએ ન આવ્યું બ્રહ્મજ્ઞાન. ૧૨૪

ઘર છોડી બાવા બન્યા, મનમાં રાખે કુડ;
દોનું બગાડે બાપડા, પડી મુખમેં ધુડ. ૧૨૫

નારી હરણુ બંધવ મરણુ, એ દુઃખ તો રહયો દૂર;
લંક ન દીધી બિભિષણાં, એ દુઃખ સાલે ભૂર. ૧૨૬

રામ કહે સુગ્રીવને, લંકા કેતી દૂર;
આળસુને અળગી ઘણી, ઉદ્યમવંત હજુર. ૧૨૭

ફિકર સબકું ખા ગઇ, ફિકર સબકા પીર;
ફિકરકી ફાકી કરે, ઉસકા નામ ફકીર. ૧૨૮

હું પુછું તુજ લક્ષ્મી, કૃપણુ ઘરે કેમ જાય;
દાતા શુર ચતુર નર, તે તુજને ન સોહાય. ૧૨૯

કાક બીઠાયો પીંજરે, પઢીઓ ચારે વેદ;
વેદ અર્થ જાણ્યો નહીં, રહયો ઢેડકો ઢેડ. ૧૩૦

વાણી પાણી બે સદા, પવિત્રતા કરનાર;
લલના લાલચ બે સદા, આપદના દાતાર. ૧૩૧

સેજ મળ્યા સો દુધ બરોબર, માંગ લીઆ સો પાણી;
ખેંચ લીઆ સો રકત બરોબર, બોલ્યા ગોરખ વાણી. ૧૩૨

સાધુ તે જે સાધે કાયા, હમકી એક ન રાખે માયા;
લેણા એક ને દેણા દોય, એસા પંથ સાધુકા હોય. ૧૩૩

ઉઠ ક્રોડ રામ રાયમે, પોણા દોઢો રોગ;
નવ લાખ નવકાર ગણુ, વાધે ધર્મ સંજોગ. ૧૩૪

નથી કોથી જનો ડરતાં, અનિષ્ટાચાર આદરતાં;
નથી પરવા કશી કરતાં, પૂરણ ઉર પાપથી ભરતાં. ૧૩૫

આ ચાર દીન કુડ કપટના, કાલે સવારે વહી જશે;
સુખ સંપતિને સાહેબી, હોતી ન હોતી થઇ જશે. ૧૩૬

બાજી રચેલી તરંગની, મનમાં અધુરી રહી જશે;
યમદૂત ગળચી પકડીને, નિશ્ચય નરકમાં લઈ જશે. ૧૩૭

પર નારી કે યારકો, જરા ન હોવે ચેન;
ખાના પીનાં છોડકે, ફીરે પુઠે દીન રેન. ૧૩૮

લાલ સૂરખ તિહાં લોહકી, પૂતળી નારી આકાર;
લિપટાવે જમ સાથ તસ, રોવે જારો જાર. ૧૩૯

પલ પલ છીજે આઉખું, અંજલી જલ જયું એહ;
ચલતે સાથે સંબલો, લેઇ શકે તો લેહ. ૧૪૦

પરિહર હરિ હર દેવ સવી, સેવ સદા અરિહંત;
દોષ રહિત ગુરૂ ગણધરા, સુવિહિત સાધુ મહંત. ૧૪૧

કુમતિ કદાગ્રહ મૂક તું, શ્રુત ચારિત્ર વિચાર;
ભવજળ તારણ પોત સમ, ધર્મ હિયામાં ધાર. ૧૪૨

એક ઘડી આધી ઘડી, આધીમેં ભી આધ;
તુલસી સંગતિ સાધુકી, કટે કોટિ અપરાધ. ૧૪૩

આંધી છોડ આખી કો જાય,
આધી રહે ન આખી પાય. ૧૪૪

ચંદનં શીતલં લોકે, ચંદનાદપિ ચંદ્રમા:;
ચંદન ચંદ્રયોર્મધ્યે, શીતલ: સાધુ સંગમ:. ૧૪૫

વહ કોનસા ઉકદા(કઠણ કામ) હૈ, જો હો નહી સકતા;
હિમત કરે ઇનસાન, તો કયા હો નહીં સકતા. ૧૪૬

અલગ હમ સબસે રહેતે હૈં, મિલાલે તાર તંબુરા;
જરા છેડેસે મિલતે હૈ, મિલાલે જીસકા જી ચાહે. ૧૪૭

જો ઉવસમ્મઇ, તસ્સ અત્થિ આરાહણા;
જો નઉવસમ્મઇ, તસ્સ નત્થિ આરાહણા ૧૪૮

કાષ્ટાદીના જીતા વાસે, યાવંત:પરમાણવ:;
તાવંતિ વર્ષ લક્ષાણિ, તત્કર્ત્તા સ્વર્ગ ભાગ ભવેત્. ૧૪૯

જબ તું આયો જગતમેં, લોક હસે તું રોય;
એસી કરણી અબકરો, તુમ હસેં જગ રોય. ૧૫૦

અન્ન દાનં પરં દાનં, વિદ્યાદાનં તતોઽધિકમ્;
અન્નેન ક્ષણિકા તૃપ્તિઃ યાવજ્જીવમ્ તુ વિદ્યયા. ૧૫૧

સત્ય સંતાડયું નવ રહે, ખરો જુઓ એ ખેલ;
જેમ ઉપર આવી તરે, જળ તળીએથી તેલ. ૧૫૨

નિત્ય પ્રભાતે ઉઠવું, રાખી મન ઉમંગ;
ધરવું ધ્યાન વિતરાગનું, કરવું નિર્મળ અંગ. ૧૫૩

સંપથી સંપત્તિ સાંપડે, સંપથી જાયે ક્લેશ;
જેના ઘરમાં સંપ નહીં, સુખ નહીં લવલેશ. ૧૫૪

ગાંડી માથે બેડલું, મર્કટ કોટે હાર;
જુગારી પાસ નાણું રહે, જતાં કેટલી વાર. ૧૫૫

ઇચ્છે જેવું અવરનું, તેવું આપનું થાય;
નહીં માનો તો કરી જુઓ, જેથી તુર્ત જણાય. ૧૫૬

સંપત્ત ગઈ તે સાંપડે, ગયાં વળે છે વહાણ;
ગત અવસર આવે નહીં, ગયા ન આવે પ્રાણ. ૧૫૭

અવગુણ ઉપર ગુણ કરે, એ સજજન અભ્યાસ;
જો સુખડ સળગાવીએ, આપે સરસ સુવાસ. ૧૫૮

માણસને અભીમાનથી, મળે કદી નહીં માન;
ઉલટું અપમાનજ મળે, નક્કી ઠરે ના દાન. ૧૫૯

શઠની સંગતથી સહે, ભલા જનો દુઃખ ભાર,
માકડના મેળાપથી, ખાય ખાટલો માર. ૧૬૦

નાણું બીન નીતી તણું, નિશ્ચય નહીં રહેનાર,
મુલ્લાં લાવે મુઠીએ, અલ્લા ઉંટ હરનાર. ૧૬૧

તુલસી મીઠી બચનસે, સુખ ઉપજે કછુ ઓર,
વશીકરણ વિદ્યા એહી, તજી દયો વચન કઠોર. ૧૬૨

અગર તણે અનુસાર, પિંડતા પરિમળ કરે,
તે સજ્જન સંસાર, જોતાં જય વિરલા મળે;
મિત્તા એહવા કીજીએ, જેહવા ટંકણખાર,
આપ જળે પર રીઝવે, ભાંગ્યા સાંધે હાડ;
મિત્તા એહવા ન કીજીએ, જે બેઠા સોહે પાસ,
વર શીર બદનામી ચડે, લોક ન દે સાબાશ. ૧૬૩

કીટિકા સંચિતં ધાન્યં, મક્ષિકા સંચિતં મધુ,
કૃપણૈ: સંચિતં વિત્તં, પરૈ રેવોપ ભુજ્યતે. ૧૬૪

સરખી બુદ્ધિ સરવને, પ્રભુએ આપી હોત,
તો પંડીત અને મુરખતણાં, ચિત્ર જગત નહીં જોત. ૧૬૫

ઉપદેશોહિ મૂર્ખાણાં, પ્રકોપાય ન શાંતયે,
પયઃપાનં ભુજંગાનાં, કેવલ વિષ વર્ધનમ્ ૧૬૬

સાજુ હોય શરીર તો, સઘળી વાતે સુખ;
નહીં તો નાણું બહુ છતાં, દીન દીન પ્રત્યે દુઃખ. ૧૬૭

ઉદારનો અને કૃપણનો, સરખો વરો સદાય;
કસર કરે કંજુસ તે, લાખ રીતે લુંટાય. ૧૬૮

પાપ છીપાવે ના છીપે, છીપે તો મોહોટો ભાગ્ય;
દાબી દુબી ના રહે, રૂઈ લપેટી આગ. ૧૬૯

વરં વનં વ્યાઘ્ર, ગજેન્દ્ર સેવિતમ્,
દુર્માલયં પકવ, ફલાંબુ ભોજનમ્;
તૃણાનિ શય્યા, પરિધાન વલકલમ્,
ન બંધુ મદયે, ધનહિન જીવનમ્. ૧૭૦

ભુંડા માણસથી ભાગીએ, ન દઇએ દીલની વાત;
કાંતે છેતરી શર પડે, કાં ઘરમાં આણે ઘાત. ૧૭૧

ગઇ બાત શોચે નહીં, આગમ ચિંતા નાંહી,
વર્ત્તમાન વર્તે સદા, સો જ્ઞાતા જગ માંહી. ૧૭૨

કારણ બીન કારજ નહીં, નિશ્ચે એહ વચન;
હોત રસોઇ જબ મિલે, આગ જલન જલ અન્ન. ૧૭૩

તાબૂત શું જોશો તમો, મન રાખો મજબૂત;
સમજાવ્યો સમજે નહીં, તે પંડે તાબૂત. ૧૭૪
પીપલ પાન ખરંતાં, હસ્તી કુંપળીઆં;
હમ વિતી તુજ વિતસે, ધીરી બાપડીઆં. ૧૭૫

નીચું જોઇ ચાલતાં, ત્રણ ગુણ ભેગા થાય;
કાંટો ટળે દયાપળે, પગ પણ નવી ખરડાય. ૧૭૬

વિદ્યા ધન સુખ સાહેબી, સદ્‌ગુણનો સમુદાય;
નેકીસે સબ આત હે, ઓર બદી સે સમજાય; ૧૭૭

વડા વડાઇ ના કરે, વડા ન બોલે બોલ;
હીરા મુખસે ના કહે, લાખ હમારા મોલ. ૧૭૮

મરૂં પણ માંગું નહીં, અપને સ્વારથ કાજ;
પણ પરમાર્થ માંગતાં, નહીં શર્મ નહીં. લાજ. ૧૭૯

તાનસેન કે તાનમેં, સબી તાન ગુલતાન;
આપ આપકે જાતમેં, સબી જાત મસ્તાન. ૧૮૦

કહેતે હે કરતે નહીં, મુખકે બડે લબાડ;
સાહીબ કે દરબારમેં, ખાશે ખાશડા માર. ૧૮૧

ભોજન બીચ પાણી ભલું, ભોજન અંતે છાસ.
મધ્યાને ભોજન કરે, સર્વ રોગનો નાશ. ૧૮૨

ચાર ઘડી રાત્રી પછી, સુર્ય ઉદય પર્યંત;
બ્રાહ્મ મુહુર્ત તે જાણવું, ભજન ધ્યાન બળવંત ૧૮૩

તુલસી ઇણ સંસારમેં. ભાત ભાત કે લોક;
સબસું હીલ મીલ રહીએ; નદી નાવ સંજોગ. ૧૮૪

કહે નેપોલીઅન દેશને, કરવા આબાદાન;
સરસ રીત તો એજ છે, દો માતાને જ્ઞાન. ૧૮૫

ઓકી દાંતણુ જે કરે, નરણે હરડે ખાય;
દુધે વાળુ જે કરે, તસ ઘેર વૈદ્ય ન જાય. ૧૮૬

માતા વૈરી પિતા શત્રુ, યેન બાલા ન પાઠિતા;
સભા મધ્યે ન શોભંતે, હંસ મધ્યે બકા યથા. ૧૮૭

બુઢાને બાળકી આપી, બાંધે છે મીઢળો મડે;
પીતા પુત્રી તણો પાપી, પસ્તાવામાં પછી પડે. ૧૮૮

બુધ્ધેઃફલં તત્વ વિચારણંચ-દેહસ્ય સારં વ્રત ધારણંચ;
વિત્તસ્યસારં કિલપાત્રદાનં; વાચઃફલંપ્રોતિકરંનરાણામ્ ૧૮૯

ઉપેક્ષ્ય લોષ્ટ ક્ષેપ્તારં, લોષ્ટં દશતિ મણ્ડલઃ;
મૃગારિઃ શરમુત્પ્રેક્ષ્ય, શર ક્ષેપ્તારં મૃચ્છતિ. ૧૯૦

રાજા જોગી અગન જલ, ઉનકી ઉલટી રીત;
બચતે રહીઓ ફરસ રામ, થોડી પાળે પ્રીત. ૧૯૧

વારિ અખીલ બ્રહ્માંડનું સમુદ્ર માંહે જાય;
તેમજ મત પંથો સહુ, ચેતનમાંહે સમાય. ૧૯૨

મંત્ર જંત્ર ને વેલડી, તે તો તુતે તુત્;
વળગે છે વસુધા વિશે, ભોળા જનને ભૂત. ૧૯૩

નિર્લજ જો લજા ધરે, સરે ન સ્વારથ કામ;
જો ગુણિકા શરમાય તો, દેખે નહીં કદી દામ. ૧૯૪

બિના બસીલે ચાકરી, બિના ઢાલકે જવાન;
એ દોનું ફીકા લગે, જ્યું કથે બિન પાન. ૧૯૫

સજ્જન સમો વિચારીએ, અપના કુલકી રીત;
બરા બરીસે કીજીએ, વિવાહ વેર ઓર પ્રિત. ૧૯૬

રાગ વિના રાગોડવું, નિર્ધનીઓ કુટાય;
નબળો સબળાને ગુણકરે, તે આટા લુણમાં જાય. ૧૯૭

નમન નમન મેં ભેદ હે, બહોત નમે નાદાન;
દગલબાજ દુના નમે, જ્યું ચિત્તા ચોર કમાન. ૧૯૮

એક રામ ચડતાં ગયું, રાવણ કેરૂં રાજ;
સોળ રામ શીરપર ચઢે, કહો રહે કેમ લાજ. ૧૯૯

અંધાને અંધો કહે, કડવું લાગે કેણ;
ધીરે ધીરે પુછીએ, ભાઇ શાથી ખોયાં નેણ. ૨૦૦

વણ પરણેલો પરણવા, પરણ્યો તજવા જાય;
લકકડ લાડુ ખાય તે, ન ખાય તે પસ્તાય. ૨૦૧

કવીજન કાવ્ય કરી મરે, ગુણ ચાખે ગાનાર;
સોની ઘાટ ઘડી મરે, રાય સજે સણગાર. ૨૦૨

શઠની સંગતથી સહે, ભલા જનો દુઃખ ભાર;
માકડના મેળાપથી, ખાય ખાટલો માર. ૨૦૩

નેક ન્યાયથી વર્તશો, રૂડા રાજ કુમાર;
તોજ ચલાવી જાણશો આપ તણો અધિકાર. ૨૦૪

અધિકાર મળ્યા પછી, જુલમ કરે અપાર;
સત્તા ગયાથી સર્વદા, "અ" જઈ રહે "ધિકાર." ૨૦૫

જોરાવરના જુલમની, કોણ કરે ફરીયાદ;
વાઘે માર્યું માનવી, તેનો શું ઇનસાફ. ૨૦૬

તુલસી હાય ગરીબકી, કબુ ન ખાલી જાય;
મુઆ ઢોરકે ચામસે, લોહ ભસ્મ હો જાય. ૨૦૭

સૌથી ભુંડી ચાકરી, તેથી ભુંડો ભાર;
તેથી ભુંડું યાચવું, જે સુમ કહેવો દાતાર. ૨૦૮

મુંગાનું સ્વપ્નું કદી, મુખે નહીં કહેવાય;
તેમ અનાદિ રૂપને, લખતાં નહીં લખાય. ૨૦૯

ઉભરો દુધનો જે ચડે, ઉછળી ઉછળી જાય;
પણ તે પાછો બેસતાં, ઓછું મૂળથી થાય. ૨૧૦

અંધો પણ સંભાળીને, ચાલે રસ્તે ચાલ;
લોભે જે અંધો થયો, દેખે શું કંગાલ. ૨૧૧

ગણે ન કોઈ ગરીબને, ધનોતીને સૌ ધાય;
છીંક ખાય જો ધનપતી, ખમા ખમા કહેવાય. ૨૧૨

રાખી ઘરેણું રોકડું, આપે નાણું જેહ;
સો મણ કેરે ગાડલે, સુખે ઉંઘશે તેહ. ૨૧૩

પામર ઉંચકે પાલખી, બેસે ધનનાં બાળ;
હુકમ ચલાવે હામ ધરી, પૈસાથી મહીપાળ. ૨૧૪

સમજે તેનો ધર્મ છે, રાખે તેની લાજ;
સંઘરે તેનું ધન વધે, ઉદ્યોગીને આજ. ૨૧૫

તાબુત ઘેલા તરકડા, વિવાહ ઘેલી નાર;
હોળી ઘેલા હિંદુડા, એ ત્રણે એક અવતાર. ૨૧૬

નામ રહંતા ઠક્કરો, નાણાં નહીં રહંત;
કિર્તિ કેરાં કોટડાં, પાડયાં નહીં પડંત. ૨૧૭

શું રાજા સરદાર શું, મોહોટા મેજીસ્ટ્રેટ;
સઉને વળગ્યું સર્વદા, પાપ રૂપ આ પેટ. ૨૧૮

પરમેશ્વર જો પાધરો, શત્રુથી શું થાય;
પથરો ફેંકે પાપી પણ, ફૂલ થઇ ફેલાય. ૨૧૯

સહસ્ર ડુબકી મેં લહી, મોતી ન આયો હાથ;
સાગરકો કયા દોષ હે, હીન હમારે ભાગ. ૨૨૦

શીર મુંડાયે તીન ગુણ, સીરકી મીટ ગઇ ખાજ;
ખાનેકો રોટી મીલે, લોક કહે મહારાજ. ૨૨૧

કાવ્યો એ કવી હૃદયનાં, જાણો ફોટોગ્રાફ;
જેવી સ્થિતિનો કવી હશે, તે વરતાસે સાફ ૨૨૨

બારે ગાઉએ બોલી બદલે, તરૂવર બદલે શાખા;
જાતે દહાડે કેશ બદલે, (પણ) લખણ ન બદલે શાખા. ૨૨૩

પાશ ન બંધો પારધી, હરણ ન લાગે બાણ;
હું પુછું તુજ પંડીતા, કિણ વિધ છૂટા પ્રાણ. ૨૨૪

જલ થોડા ને સ્નેહ ઘણો, લગા પ્રેમકા બાણ;
તું પી તું પી કરતહીં, ઇણ વિધ છૂટા પ્રાણ. ૨૨૫

જલ ઠેકાણે થલ કરે, થલ ત્યાં જલ તૈયાર;
શકિત ધરાવે અંગમાં, દરિયો કે દરબાર. ૨૨૬

અન્ન દેવ સબસેં બડે, સબ દેવનકા દેવ;
દેવ દેવતા માનવી, કરે અન્નકી સેવ. ૨૨૭

ભગત ચલે વૈકુંઠમેં, બેઠ વિમાના માંહી;
અધવચસે પીછા વલે, વહાં ભાંગ તમાકુ નાંહી. ૨૨૮

થર શૂરા મઠ પંડીઆ, ગામ ગમારા ગોઠ;
ભરી સભામેં બોલતાં, થર થર ધ્રુજે હોઠ. ૨૨૯

કાકા વહાલા કુંભ જલ, ગધા વહાલી રાખ;
બ્રાહ્મણ વહાલા લાડવા, ખોઈ સવા લાખ. ૨૩૦

અક્કલ હે પણ ફ્રોમ નહીં, ફ્રોમ અક્કલસે જાદા;
બારા મણ રોટી તેરા મણ ઘી, કુત્તા લેકે ભાગા. ૨૩૧

જીણુ દીન રાવણ જનમીઓ, દશ મુખ એક શરીર;
માતા મન સંશય પડી, કીણુ મુખ પાવું ખીર. ૨૩૨

ખટ દર્શનના જુદા મતાં, શોધ્યા તેણે ખાધાં ખતાં;
અખો કહે અંધારો કુવો, ઝગડો ટાળી કોઇ ન મુઓ. ૨૩૩

અલ્લા પુછે અલાડીને, એક વાતની અડી;
એરણ હથોડી ને સાણસી, ત્રણમાં પહેલી કોણ ઘડી. ૨૩૪

દુષ્ટ નારી ઠગ મિત્રો, ચાકર સામુ બોલનારો;
સાપ વસે જે ઘરમાં, મોત વિના નહીં આરો. ૨૩૫

સરવે સરખા નર નહીં, સર્વ સરખી નહીં નાર;
કેઇ ભલા કેઇ ભુંડા, એમ ચાલ્યો જાય સંસાર. ૨૩૬

અધિકારી બની અમલનો, જો નહીં ન્યાય કરીશ;
'અ' મુકીને અક્ષરો, સર્વ તને બક્ષીસ. ૨૩૭

એરણની ચોરી કરે, દે સોયકા દાન;
ઉંચો નીચો ઉછળે, કેમ ન આયા વિમાન. ૨૩૮

ઉગમતાં અતિ રાતડો, આથમતાં નહીં પાર;
હોય અવસ્થા ભોગવે, દિન માંહી દિનકાર. ૨૩૯

મણિબંધ સુક્ષ્મ નવી હોવે, નાવે દિપક ગંધ;
નાકાગ્ર દેખે નહીં, રોગી મરણુ સંબંધ ૨૪૦

ઘાસ પૂશ જો ખાતહે, ઉનકું સતાવે કામ;
ખટરસ ભોજન ખાવતાં, લજ્જા રાખે રામ. ૨૪૧

અતિ ભલા નહીં બોલના, અતિ ભલી નહી ચૂપ;
અતિ ભલા નહીં વરષણા, અતિ ભલી નહીં ધૂપ. ૨૪૨

ચંપા તુજમે તીન ગુણ, રૂપ ઘાટ ઓર વાસ;
એક અવગુણ એ સાંભળ્યા, ભમર ન આવે પાસ. ૨૪૩

જાતી સ્મરણ પામશે, અવધિ જ્ઞાન પ્રકાશ;
ઉદય ઉદય પૂજા થશે, મંત્ર દેવ બલ ખાસ. ૨૪૪

નિંદા હમારી જો કરે, મિત્ર હમારા સોય;
બિન સાબુ બિન પાનીસે, મેલ હમારા ધોય, ૨૪૫

મુંડ મુંડાવી ટોપી ઘાલી, એમ ન થઇએ વેરાગીરે;
મમતા ભાંગી તે વેરાગી, બાકી જગના ઢોંગીરે. ૨૪૬

અંગં ગલિતં પલિતં મુડં, દશન વિહીનં જાતં તુંડં;
વૃદ્ધો યાતિ ગૃહીત્વા દંડં, તદપિ ન મુંચત્યાશાપિંડમ્. ૨૪૭

શ્રાવકે રાત્રે સુતી વખતે શું કરણી કરવી જોઈએ

(આ વિધિ પ્રશ્નોત્તર રત્નચિંતામણિમાં પાને ૨૮૪)

(પ્રથમ દેવનું સ્મરણ કરવું)

નમો વીયરાયાણં, સવ્વ ંનૂણં;
તેલુક્કપૂઇઆણં, જહટ્ઠિઅં વત્થુવાઇણં.

(અર્થ)-સર્વ વસ્તુના જાણ, ત્રણ લોકને પૂજનિક અને યથાસ્થિત વસ્તુના પ્રરૂપક એવા વીતરાગ દેવને નમસ્કાર થાઓ.

(પછી ગુરૂનું સ્મરણ કરવું)

ધન્યાસ્તે ગ્રામ નગર જન પદાદયો;
યેષું મદીય ધર્માચાર્યા વિહરંતિ.

(અર્થ)-ધન્ય તે ગ્રામ, નગર, જનપદાદિક કે જેને વિષે મહારા ધર્માચાર્ય વિચરે છે.

(પછી ચાર શરણ કરવા)

ક્ષીણ રાગાદિ દોષૌઘાઃ, સર્વજ્ઞા વિશ્વપૂજીતા;
યથાર્થ વાદિનાર્હંતઃ, શરણ્યા શરણં મમ.

(અર્થ)–ક્ષીણ કર્યા છે રાગાદિ દોષોના સમુહો જેમણે, સર્વ વસ્તુના જાણ, વિશ્વે પૂજેલા, યથાર્થ વાદી, અને શરણ કરવાને યોગ્ય એવા અરિહંત ભગવાનનું મને શરણ થાઓ.

ધ્યાનાગ્નિ દગ્ધ કર્માણિ, સર્વજ્ઞા સર્વદર્શિનઃ;
અનંત સુખ વીર્યે ધાઃ, સિદ્ધાશ્ચ શરણં મમ.

(અર્થ)–ધ્યાનરૂપી અગ્નિયે બાળી નાખ્યાં છે કર્મ જેમણે, સર્વ વસ્તુના જાણનાર, તથા દેખનાર અનંત સુખ, અનંત-વીર્યયુકત, એવા સિદ્ધ ભગવાનનું મને શરણ થાઓ.

(પછી સાધુજીનું શરણ)

જ્ઞાન દર્શન ચારિત્ર, યુતા સ્વપર તારકાઃ;
જગત્પૂજયાઃ સાધવશ્ચ, ભવંતુ શરણં મમ.

(અર્થ)–જ્ઞાન, દર્શન, ચારિત્ર કરી યુકત, પરને અને પોતાને તારનાર, અને ત્રણ જગતને વંદનીક એવા સાધુનું મને શરણ થાઓ.

(પછી ધર્મનું શરણ)

સંસાર દુઃખ સંહર્ત્તા, કર્ત્તા મોક્ષસુખ સ્યચ;
જીન પ્રણીત ધર્મશ્ચ, સદૈવ શરણંમમ.

(અર્થ)–સંસારરૂપી દુઃખનો નાશ કરનારા અને મોક્ષ સુખને આપનારા એવા જીન પ્રણીત ધર્મનું મને શરણ થાઓ.

ચઉરંગો જીણધમ્મો,ન કઓ ચઉરંગસરણમવિ નકયં;
ચઉરંગ ભવચ્છેઓ, ન કઓ હા હારિઓ ધમ્મોત્તિ.

(અર્થ)–દાન, શીલ, તપ અને ભાવરૂપ ચાર અંગવાલો ધર્મ મેં ન કર્યો, ચાર શરણ પણ ન કર્યાં, અને ચાર ગતિરૂપ ભવનો છેદ પણ ન કર્યો, હા ! ઇતિ ખેદે ! હું ધર્મ હારી ગયો !

(પછી દુષ્કૃત્યની ગર્હા યાને નિંદા.)

જંમણ વય કાએહિં, કયકારી અણુમઇહિં આયરિયં;
ધમ્મવિરૂદ્ધમસુદ્ધં, સવ્વં ગરિહામિ તં પાવં

(અર્થ)–મન વચન કાયાના યોગથી જે કોઇ ધર્મ વિરૂદ્ધ અર્થાત પ્રભુની આજ્ઞા વિરૂદ્ધ કૃત્ય કર્યું હોય, કરાવ્યું હોય, તેમજ અનુમોદ્યું હોય તે સર્વ પાપની હું નિંદા કરૂં છું.

(સુકૃત્યનું અનુમોદન કરવું.)

અહવા સવ્વંચિય વીયરાયવયણાનુસારી જંસુકયં;
કાલતએવિ તિવિહં, અણુમોએ સો તયં સવ્વં.

(અર્થ)–અથવા વીતરાગના વચનને અનુસારે ત્રણ કાલમાં જે સર્વ કૃત્ય કર્યું, તે સર્વ મન વચન કાયાએ કરી અનુમોદું છું.

(સર્વ જીવોને ખમાવવા.)

ખામેમિ સવ્વ જીવા, સવ્વે જીવા ખમંતુ મે;
મિત્તિ મે સવ્વ ભૂએસુ, વેરંમઝ્ઝં ન કેણઈ.

(અર્થ)–સર્વ જીવોને હું ખમાવું છું. સર્વ જીવો મ્હારા ઉપર ક્ષમા કરજો. મ્હારે સર્વ જીવોની સાથે મિત્રતા છે. પણ કોઇની સાથે વૈરભાવ નથી. (પછી ગંઠસીનું પચ્ચખ્ખાણ કરે. વ્રત સંક્ષેપ કરી,બારે વ્રત અંગીકાર કરી દેશાવકાશિકનું પચ્ચખ્ખાણ કરે.)

(પાપ સ્થાન વર્જવા)

તહા કોહં ચ માણું ચ, માયા લોહં તહેવ ચ,
પિજ્જં દોસં ચ વજ્જેમિ, અબ્ભખ્ખાણું તહેવ ચ;
અરઇ રઈ પેસૂન્નું, પરપરિવાયં તહેવ ય,
માયા મોસં ચ મિચ્છત્તં, પાવઠાણાણિ વજ્જીમોત્તિ.

(અર્થ)-ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, રાગ, દ્વેષ, અભ્યાખ્યાન, પૈશુન્ય, રતિ અરતિ, પરપરિવાદ, માયા, મૃષાવાદ, અને મિથ્યાત્વશલ્ય એ પાપસ્થાનોને હું વર્જું છું.

જઇ મે હુજ્જ પમાઓ, ઈમસ્સ દેહસ્સ ઇમાઇ રયણીએ,
આહાર મુવહિ દેહં, સવ્વં તિવિહેણ વોસરિયં.

(અર્થ)-જો આ રાત્રીને વિષે મારૂં મરણ થાય તો ચાર પ્રકારનો આહાર, ધન, ધાન્ય, ઘર, રાચરચીલું અને કુટુંબ તેમજ આ દેહ એ સર્વને મન, વચન, કાયાએ કરી વોશિરાવું છું.

(ભાવના ભાવવી)

એગોહં નત્થિ મે કોઇ, નાહમન્નસ્સ કસ્સઈ;
એવં અદીણ મણસો, અપ્પાણ મણુસાસઇ.

એગો મે સાસઓ અપ્પા, નાણુ દંસણુ સંજુઓ;
સેસા મે બાહિરા ભાવા, સવ્વ સંજોગ લખ્ખણા.
સંજોગ મૂલા જીવેણુ, પત્તા દુખ્ખ પરંપરા;
તમ્હા સંજોગ સંબંધં, સવ્વે તિવિહેણુ વોસરિયં.

(અર્થ)–હું એક છું, મારૂં કોઇ નથી, તેમ હું પણુ કોઇનો નથી, એ પ્રકારે આ દીન મનથી આત્માને શીખામણુ આપે.

જ્ઞાન દર્શન યુકત એવો એક મારો આત્મા શાશ્વત છે, બાકીના તન ધન અને કુટુંબ એ સર્વ સંયોગ રૂપ લક્ષણુવાળા છે. સંયોગ રૂપ મૂલથી જીવ દુઃખની પરંપરાને પામ્યો છે. તે કારણુ માટે સર્વ સંયોગ સંબંધને મન વચન કાયાથી વોસિરાવું છું.

એવી રીતે ભાવનાં ભાવી નવકાર મંત્ર સમરતો સુએ. એમ એક નવકારગણી ન પાલે ત્યાં સુધી અભિગ્રહ છે.

આ વિધિ ઘણી સારી છે. મરણુ થાય તો આરાધક થઇ જાય. માંદગીને વખતે તો અવશ્ય કરવા યોગ્ય છે.

સમાધિ વિચાર.

(સસ્તી વાંચન માળાની "મગધરાજ શ્રેણિક"માં આવેલા ૩૮૨ દુહામાંથી લંબાણુના ભયથી માત્ર થોડાકજ અત્રે આપ્યા છે.)

પરમાણુંદ પરમ પ્રભુ, પ્રણુમું પાસજીણુંદ;
વંદુ વીર આદે સહુ, ચઉવીશે જીન ચંદ. ૧

ઇંદ્રભૂતિ આદે નમુ, ગણુધર મુનિ પરિવાર;
જીનવાણી હૈડે ધરી, ગુણુવંત ગુરૂ નમું સાર. ૨

આ સંસાર અસારમાં, ભમતાં કાળ અનંત;
અસમાધે કરી આતમા, કીમહી ન પામ્યો અંત. ૩

ચઉ ગતિમાં ભમતાં થકાં, દુઃખ અનંતાનંત;
ભોગવીયાં એણે જીવડે, તે જાણે ભગવંત. ૪

કોઇ અપૂરવ પુણ્યથી, પામ્યો નર અવતાર;
ઉત્તમ કુળ ઉત્પન્ન થયો, સામગ્રી લહી સાર. ૫

જીનવાણી શ્રવણે સુણી, પ્રણુમી તે શુભ ભાવ;
તિણુથી અશુભ ટળ્યાં ઘણાં, કાંઇક લહી પ્રસ્તાવ. ૬

વિષય કષાય ટળ્યા થકી, હોય સમાધી સાર;
તેણુ કારણુ વિવરી કહું, મરણુ સમાધિ વિચાર; ૭

જે પરિણામ કષાયના, તે ઉપશમ જબ થાય;
તેહ સરૂપ સમાધિનું, એ છે પરમ ઉપાય. ૮

સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ જીવને, તેહનો સહજ સ્વભાવ;
મરણુ સમાધિ વંછે સદા, થિર કરી આતમ ભાવ. ૯

કાળ અનાદિ અભ્યાસથી, પરિણુતિ વિષય કષાય;
તેહની શાંતિ જબ હુએ, તેહ સમાધિ કહાય. ૧૦

અવસર નિકટ મરણુ તણો, જબ જાણે મતિવંત;
તવ વિશેષ સાધન ભણી, ઉલ્લસિત ચિત્ત અત્યંત. ૧૧

સમ્યગ્ દ્રુષ્ટિ સિંહ છે, શત્રુ મોહાદિક આઠ;
અષ્ટ કર્મકી વર્ગણા, તે સેનાનો ઠાઠ. ૧૨

દુઃખ દાયક એ સર્વદા, મરણુ સમય સુવિશેષ;
જોર કરે અતિ જાલમી, શુધ્ધિ ન રહે લવલેશ. ૧૩

કર્મો કે અનુસાર એમ, જાણી સમકિત વંત;
કાયરતા દૂરે કરે, ધીરજ ધરે અતિ સંત. ૧૪

સમ્યગ્દ્રષ્ટિ જીવકું, સદા સરૂપકો ભાસઃ
જડ પુદ્ગલ પરિચયથકી, ન્યારો સદા સુખવાસ, ૧૫

આતમ જ્ઞાનકી મગનતા, તિનમેં હોય લયલીન;
રંજત નહીં પર દ્રવ્યમેં, નિજગુણમેં હોય પીન. ૧૬

વિનાશીક પુદ્ગલ દશા, ખીણ ભંગુર સ્વભાવ;
મેં અવિનાશી અનંત હું, શુદ્ધ દશા થીરભાવ. ૧૭

નિજ સરૂપ જાણે ઇસો, સમકિત દ્રષ્ટિજીવ;
મરણ તણો ભય નહીં મને, સાધ્ય સદા છે શિવ. ૧૮

થિરતા ચિત્તમેં લાયકે, ભાવના ભાવે એમ;
અથિર સંસાર એ કારમા, ઇણસું મુજ નહિ પ્રેમ. ૧૯

એહ શરીર શિથિલ હુઆ, શકિત હુઇ સબ ખીણ;
મરણ નજીક અબ જાણીએ, તેણે નહીં હોના દીન. ૨૦

સાવધાન સબ વાતમેં, હુંઇ કરૂં આતમ કાજ;
કાલ કૃતાંતકું (યમ)જીતકે, વેગે લઉં શિવરાજ. ૨૧

દેખતહી ઉત્પન્ન ભયા, દેખત વિલય તે હોય;
તિણે કારણ એ શરીરકા, મમત ન કરણા કોય. ૨૨

એહ સંસાર અસારમેં, ભમતાં વાર અનંત;
નવ નવ ભવ ધારણ કર્યા, શરીર અનંતા નંત. ૨૩

જન્મ મરણ હોય સાથ છે, છિણછિણ મરણ તે હોય;
મોહ વિકળ એ જીવને, માલમ ના પડે કોય. ૨૪

મેં તો ચેતન દ્રવ્ય હું, ચિદાનંદ સુખરૂપ;
એતો પુદ્‌ગલપિંડ હે, ભરમ જાલ અંધ કુપ. ૨૫

સહણુ પડળ વિદ્ધંસણો, એહ પુદ્‌ગલકો ધર્મ;
થિતીપાકે ખિણુ નવી રહે, જાણે એહિજ મર્મ. ૨૬

અનંત પરમાણુ મિલીકરી, ભયા શરીર પરજાય;
વરણાદિક બહુવિધ મિલ્યા, કાળે વિખરી જાય. ૨૭

પુદ્‌ગલ મોહિત જીવકું, અનુપમ ભાસે એહ;
પણ જે તત્વવેદી હોયે, તિનકું નહીં કુછ નેહ. ૨૮

ઉપની વસ્તુહારમી, ન રહે તે થિર વાસ;
એમ જાણી ઉત્તમ જનો, ધરે ન પુદ્‌ગલ આશ. ૨૯

પુદ્‌ગલ મોહિત જીવકું, અનુપમ ભાસે એહ;
પણ જે તત્વવેદી હોયે, તિનકું નહીં કછું નેહ. ૩૦

ઉપની વસ્તુ હારમી, ન રહે તે થીર વાસ,
એમ જાણી ઉત્તમ જનો, ધરે ન પુદ્‌ગલ આશ. ૩૧

મોહ તજી સમતા ભજી, જાણો વસ્તુ સ્વરૂપ;
પુદ્‌ગલ રાગ ન કીજીએ, નવિ પડિયે ભવ કુપ. ૩૨

વસ્તુ સ્વભાવે નીપજે, કાળે વિણસી જાય;
કરતા ભોકતા કો નહીં, ઉપચારે કહેવાય. ૩૩

તેહ કારણ એ શરીર શું, સંબંધ ન મારે કોય;
મેં ન્યારા એહુથી સદા, એ પણ ન્યારો જોય. ૩૪

એહ જગતમાં પ્રાણીઆ, ભરમે ભૂલ્યા જેહ;
જાણી કાયા આપણી, મમત ધરે અતિ તેહ. ૩૫

જબ થિતિ એહ શરીરકી, કાળ પોંચે હોય ખિણ;
તવ ઝુરે અતિ દુઃખ ધરે, કરે વિલાપ એમ દિન. ૩૬

હા માતા તું કિહાં ગઇ, અમ ઘરની રખવાળ;
હા બેની તું કિહાં ગઈ, રોવત મૂકી બાળ. ૩૭

મોહ વિકલ એમ જીવડા, અજ્ઞાને કરી અંધ;
મમતાવશ ગણી માહરા, કરે કલેશના ધંધ. ૩૮

જ્ઞાનવંત ઉત્તમ જના, ઉનકા એહ વિચાર;
જગમાં કોઈ કીસીકા નહીં, સંજોગિક સહુ ધાર. ૩૯

ભવમાં ભમતાં પ્રાણીઆ, કરે અનેક સંબંધ;
રાગદ્વેષ પરિણુતી થકી, બહુવિધ બાંધે બંધ. ૪૦

વનકે બીચ એક તરૂ વિષે, સંધ્યા સમય જબ હોય;
દશ દિશાથી આવી મળે, પંખી અનેક તે જોય. ૪૧

રાત્રે તિહાં વાસો વસે, સવિ પંખી સમુદાય;
પ્રાતઃકાળ ઉડી ચલે, દશે દિશે તેહુ જાય. ૪૨

ઇણુવિધ એહ સંસારમેં, સવિ કુટુંબ પરિવાર;
સંબંધે સહુ આવી મળે, થિતિ પાકે રહે ન કે વાર. ૪૩

કીસકા બેટા બાપહે, કીસકી માત ને ભ્રાત;
કીસકા પતિ કીસકી પ્રિયા, કીસકી ન્યાત ને જાત. ૪૪

કીસકા મંદિર માળીયા, રાજ્ય ઋધ્ધ પરિવાર;
ક્ષીણ વિનાસી એ સહુ, એમ નિશ્ચે ચિત ધાર. ૪૫

એહ શરીર નહીં માહરૂં, એ તો પુદ્ગલ ખંધ;
હું તો ચેતન દ્રવ્ય છું, ચિદાનંદ સુખકંદ. ૪૬

એહ શરીરકા નાશથી. મુજકું નહીં કાંઇ ખેદ;
હું તો અવિનાશી સદા, અવિચળ અકળ અભેદ. ૪૭

સડો પડો વિદ્ધંસ હો, જલો ગલો હુઓ છાર;
અથવા થિર થઇને રહો, પણ મુજકું નહીં પ્યાર. ૪૮

જ્ઞાન દ્રષ્ટિ પ્રગટ ભઇ, મીટ ગયા મોહ અંધાર;
જ્ઞાન સરૂપી આતમા, ચિદાનંદ સુખકાર. ૪૯

નિજ સરૂપ નિરધારકે, મેં ભયા ઇનમેં લીન;
કાળકા ભય મુજ ચિત નહીં, કયા કર શકે એ દીન; ૫૦

ઇનકા દળ પુદ્ગલ વિશે, મોપર ચલે ન કાંય;
મેં સદા થીર શાસ્વતા, અક્ષય આતમરાય. ૫૧

જ્ઞાન રસાયણ પાયકે, મીટ ગઈ પુદ્‌ગલ આશ;
અચળ અખંડ સુખમેં રમું, પુરણાનંદ પ્રકાશ. ૫૨

જેસે કંચુક ત્યાગથી; વિણસત નાહીં ભુજંગ;
દેહ ત્યાગથી જીવ પણ, તૈસે રહત અભંગ. ૫૩

એહ અવસર એમ જાણકે, મેં ભયા અતિ સાવધાન;
પુદ્‌ગલ મમતા છાંડકે, ધરૂં શુદ્ધ આતમ ધ્યાન. ૫૪

અપની પરિણતિ આદરી, નિર્મળ જ્ઞાન તરંગ;
રમણ કરૂં નિજ રૂપમેં, અબ નહીં પુદ્‌ગલ રંગ. ૫૫

પુદ્‌ગલ પિંડ શરીર એ, મેં હું ચેતન રાય;
મેં અવિનાશી એહ તો, ક્ષીણમેં વિણસી જાય. ૫૬

ઇણકી થિતિ પુરણ ભઈ, રેહેણેકી નહીં આશ;
વરણ રસ ગંધ ફરસ સહુ, ગિલન લગા ચિંહુ પાસ. ૫૭

રાગ દ્વેષ પરિણામથી, કરમ બંધ બહુ હોય;
પરભવ દુઃખદાયક ઘણા, નરકાદિક ગતિ જોય. ૫૮

મેં મેરા એ ભાવથી, ફિર્યો અનંતો કાળ;
જીનવાણી ચિત પરિણમે, છૂટે મોહ જંજાળ. ૫૯

ઇચ્છાથી નવી સંપજે, કલ્પે વિપત ન જાય;
પણ અજ્ઞાની જીવકું, વિકલ્પ અતિશય થાય. ૬૦

પુદ્ગલ રચના કારમી, વિણસંતા નહીં વાર;
એમ જાણી મમતા તજી, સમતા શું મુજ પ્યાર. ૬૧

એહ શરીરકા કારણે, જો હોય ગુણકા નાશ;
એહ કદાપી ના કીજીએ, તુમકું કહું શુભ ભાસ. ૬૨

આત્મા ગુણ રક્ષણ ભણી, દ્રઢતા ધરે અપાર;
દેહાદિક મૂર્છા તજી, સેવે શુધ્ધ વ્યવહાર. ૬૩

સંજમ ગુણ પરિભાવથી, ભાવી ભાવ સંજોગ;
મહા વિદેહ ખેત્રાં વિશે, જન્મ હોવે શુભ જોગ. ૬૪

જીહાં સીમંધર સ્વામીજી, આદે વીશ જીણંદ;
ત્રીભુવન નાયક સોહતા, નિરખું તસ મુખચંદ, ૬૫

કેવલ જ્ઞાન દિવા કરૂ, બહુ કેવળી ભગવાન;
વળી મુનિવર મહા સંજમી, શુદ્ધ ચરણ ગુણવાન. ૬૬

એહવા ઉત્તમ ક્ષેત્રમાં, જો હોય મહારો વાસ;
તો પ્રભુ ચરણ કમળ વિશે, નિશદિન કરૂં નિવાસ. ૬૭

અતિ ભકિત બહુ માનથી, પૂજી પદ અરવિંદ;
શ્રવણ કરૂં જીનવર ગિરા, સાવધાન ગત દ્વંદ. ૬૮

સમવ સરણ સુરવર રચે, રતન સિંહાસન સાર;
બેઠા પ્રભુ તસ ઉપરે, ચોત્રીશ અતિશય ધાર. ૬૯

વાણી ગુણ પાંત્રીશ કરી, વરસે અમૃત ધાર;
તે નિસુણી હૃદયે ધરી, પામું ભવ જલ પાર. ૭૦

નિવિડ કર્મ મહારોગ જે, તિણકું ફેડણ હાર;
પરમ રસાયણ જીનગિરા, પાન કરૂં અતિ પ્યાર. ૭૧

ક્ષાયક સમકિત શુદ્ધતા, કરવાનો પ્રારંભ;
પ્રભુ ચરણ સુપસાયથી, સફળ હોવે સારંભ. ૭૨

રાગ દ્વેષ દોય દોષ એ, અષ્ટ કરમ જડ એહ;
હેતુ એહ સંસારકા, તિનકો કરવો છેહ. ૭૩

ત્રિભુવનમેં સૂરજ પરે, મિથ્યા તિમિર હરંત;
એહવા પ્રભુ કું દેખ કે, રોમ રોમ ઉલસંત; ૭૪

આરોહણ કરી શ્રેણીકું, ઘાતી કરમ કો નાશ;
ઘન ઘાતી છેદી કરી, કેવળ જ્ઞાન પ્રકાશ. ૭૫

એક સમય ત્રણ કાળ કે, સકળ પદારથ જેહ;
જાણે દેખે તત્વથી, સાદી અનંત અછેહ. ૭૬

અવિચળ લક્ષ્મીકો ધણી, એહ શરીર અસાર;
તિનકી મમતા કીમ કરે, જ્ઞાનવંત નિરધાર. ૭૭

સમ્યગ્ દ્રષ્ટિ આત્મા, એણ વિધ કરી વિચાર;
થિરતા નિજ સ્વભાવમેં, પરપરિણુતિ પરિહાર. ૭૮

સમરથ એક મહાબળી, મોહ સુભટ જગ જાણુ;
સવી સંસારી જીવકું, પટકે ચિંહુ ગતિ ખાણુ. ૭૯

દુષ્ટ મોહ ચંડાળકી, પરિણુતિ વિષમ વિરૂપ;
સંજમધર મુનિ શ્રેણિગત, પટકે ભવજળ કૂપ. ૮૦

અવસરલહી અબ મેં ભયા, નિર્ભય સર્વ પ્રકાર;
આતમ સાધન અબ કરૂં, નિઃસંદેહ નિરધાર. ૮૧

એણી વિધ ભાવ વિચારકે, આણુંદમય રહે સોય;
આકુળતા કીણુ વિધ નહીં, નિરાકુલ થિર હોય. ૮૨

આકુળતા ભવ બીજહે, ઇણુથી વધે સંસાર;
જાણી આકુળતા તજે, એ ઉત્તમ આચાર. ૮૩

આકુળતા કોઈ કારણે, કરવી નહીં લગાર;
એ સંસાર દુઃખ કારણો, ઈણુકુ દૂર નિવાર. ૮૪

જબ નિજ જોગ ચલિત હોવે, તબ કરે એહ વિચાર;
એ સંસાર અનિત્ય છે, ઇણુમેં નહીં કછુ સાર. ૮૫

એહ સરૂપ સંસારકો, જાણી ત્રીભુવનનાથ;
રાજ ઋધિ સબ છોડકે, ચલ્યા શિવપુર સાથ. ૮૬

મુજને પંચપરમેષ્ટિ એ, પરમ શરણુ મુજ એહ;
વળી જીનવાણિ શરણુ છે, પરમ અમૃત રસ એહ. ૮૭

જ્ઞાનાદિક આતમગુણા, રત્નત્રયી અભિરામ;
એહ શરણ મુજ અતિ ભલું, જેથી લહું શીવધામ. ૮૮

એહ શરણ ચિત્ત ધારકે, થિર કરવો પરિણામ;
જબ થિરતા હોયે ચિત્તમાં, તબ નિજરૂપ વિસરામ. ૮૯

આત્મરૂપ નિહાળતાં, કરતાં ચિંતન તાસ;
પરમાણંદ પદ પામીએ, સકળ કર્મ હોય નાશ. ૯૦

પરમજ્ઞાન જગ એહ છે, પરમ ધ્યાન પણ એહ;
પરમબ્રહ્મ પરગટ કરે, પરમ જ્યોતિ ગુણ ગેહ. ૯૧

જે સરૂપ અરિહંતકો, સિદ્ધ સરૂપ વળી જેહ;
તેહવો આતમરૂપ છે, તિણમેં નહીં સંદેહ. ૯૨

અબ એહ શરીરકી, આયુબલ થિતિ જેહ;
પુરણ ભઇ અબ નવી રહે, કીણવિધ રાખી તેહ. ૯૩

થિતિ પરમાણે તે રહે, અધિક ન રહે કેણીભાત;
તો તસ મમતા છોડવી, એ સમજણકી બાત. ૯૪

જો અબ એહ શરીરકી, મમતા કરીએ ભાઇ;
પ્રિતિ રાખીએ તેહસું, દુઃખદાયક બહુ થાઇ. ૯૫

ઇંદ્રાદિક સુર મહાબળી, અતિશય શકિતધરંત;
થિતિ પુરણથયે તેહ પણ, ખીણ એક કોઉ ન રહંત. ૯૬

એવહુા પરાક્રમકા ધણી, જબથિતિ પૂરણ હોય;
કાળ પિશાચ જબ સંગ્રહે, રાખી ન શકે કોય. ૯૭

પુદ્ગલ રચના કારમી, વિણસંતાં નહીંવાર;
તે ઉપર મમતા કીસી, ધરમ કરો જગ સાર. ૯૮

જૂઠા એહ સંસાર છે, તિણકું જાણો સાચ;
ભૂલ અનાદી અજ્ઞાનકી, મોહ કરાવે નાચ. ૯૯

સ્વપ્ન સરીખા ભોગ છે, ઋષિ ચપળા ઝબકાર;
ડાભ અણી જળબિંદુ સમ, આયુ અથિર સંસાર. ૧૦૦

રાગ દશાથી જીવકું, નિવિડ કરમ હોય બંધ;
વળી દુર્ગતિમાં જઇ પડે, જીહાં દુઃખના બહુ બંધ ૧૦૧

એહ સરૂપ સંસારકા, પ્રત્યક્ષ તુમ દેખાય;
તેણ કારણ મમતા તજી, ધર્મ કરો ચિત્તલાય. ૧૦૨

પુન્ય સંજોગે પામિયા, નરભવ અતિ સુખકાર;
ધર્મ સામગ્રી સવિમળી, સફલ કરો અવતાર ૧૦૩

ધરમ ધરમ જગ સહુ કરે, પણ તસ ન લહે મરમ;
શુદ્ધ ધરમ સમજ્યા વિના, નવિમીટે તસ ભરમ. ૧૦૪

પરમ પંચ પરમેષ્ટિકો, સમરણ અતિ સુખદાય;
અતિ આદરથી કીજીએ, જેહથી ભવદુઃખ જાય. ૧૦૫

અરિહંત સિધ્ધ પરમાતમા, શુધ્ધ સરૂપી જેહ;
તેહના ધ્યાન પરભાવથી, પ્રગટે નિજ ગુણ રેહ. ૧૦૬

ભવ ભવ મેલી મૂકીયા, ધન કુટુંબ સંજોગ;
વાર અનંતા અનુભવ્યા, સવિ સંજોગ વિજોગ. ૧૦૭

અજ્ઞાની એ આતમા, જીસ જીસ ગતિમેં જાય;
મમતાવશ ત્યાં તેહવો, હુઈ રહી બહુ દુઃખ પાય. ૧૦૮

સહજ સ્વરૂપ જે આપણો, તે છે આપણી પાસ,
નહીં કીસીસું જાચના, નહીં પરકી કીસી આસ. ૧૦૯

જન્મ મરણકા દુઃખ ટળે, જબ નિરખે નિજ રૂપ;
અનુક્રમે અવિચળ પદ લહે, પ્રગટે સિધ્ધ સ્વરૂપ. ૧૧૦

નિજ સરૂપ જાણ્યા વિના, જીવ ભમે સંસાર;
જબ નિજ રૂપ પિછાણીએ, તબ લહે ભવકો પાર ૧૧૧

કાળ જગતમેં સહુ શીરે, ગાફલ રહેણું નાંહી;
કબહીક તુંજકું પણ ગ્રહે, સંશય ઈનમેં નાંહી. ૧૧૨

ફોગટ ખેદ ના કીજીએ, કર્મ બંધ બહુ થાય;
જાણી એમ મમતા તજી, ધર્મ કરો સુખદાય. ૧૧૩

એહ સ્થિતિ સંસારકી, પંખીકા મેલાપ;
ખીણ ખીણમેં ઉડી ચલે, કયા કરના સંતાપ. ૧૧૪

ભવ સાયરમાં બૂડતાં, ના કોઇ રાખણુહાર;
ધર્મ એક પ્રવહણુ સમો, કેવલી ભાખીત સાર. ૧૧૫

દાન શિયલ તપ ભાવના, ધર્મ એ ચાર પ્રકાર;
રાગ ધરો નિત્ય એહ શું, કરો શકિત અનુસાર. ૧૧૬

રાગે રાગ દશા વધે, તેમ વળી વિષય વિકાર;
મમતા મૂર્છા બહુ વધે, એ દુર્ગતિ દાતાર; ૧૧૭

જો ઉત્તમ પુરૂષ તણી, સંગતે લહીએ ધર્મ;
ધરમ આરાધી અનુક્રમે, પામીએ શિવપુર સર્મ. ૧૧૮

આયુ અલ્પ નિજ જાણુકે, સમકિત દ્રષ્ટિવંત;
દાન પુન્ય કરણા જીકે, નિજ હાથે કરે સંત. ૧૧૯

મહાવ્રતધારી મુનિવરા, સમ્યગ જ્ઞાન સંયુક્ત;
ધારક દશવિધ ધર્મના, પંચ સમિતિ ત્રણ ગુપ્ત. ૧૨૦

એહવા ઉત્તમ ગુરૂ તણો, પુન્યથી જોગ જો હોય;
અંતર ખોલી એકાંતમેં, નિશલ્યભાવ હોય સોય. ૧૨૧

અપના મનમેં ચિંતવે, દુષ્ટ કરમ વશ જેહ;
પાપ કરમ જે હોઇ ગયું, બહુ વિધ નિંદે તેહ. ૧૨૨

મિથ્યા દુષ્કૃત ભલી પરેં, દીજે ત્રિકરણ શુદ્ધ;
એણી વિધ પવિત્ર થઇ પછે, કીજેનિર્મળ બુધ. ૧૨૩

અવશ્ય મરણ નિજ મન વિશે, ભાસ ન હુએ જામ;
સર્વ પરિગ્રહ ત્યાગકે, આહાર ચાર તજે તામ. ૧૨૪

જો કહિ નિર્ણય નવી હુવે, મરણતણો મનમાંહે;
તો મરજાદા કીજીએ, અમુક કાલકી ત્યાંહે. ૧૨૫

સર્વ આરંભ પરિગ્રહ, તીનકો કીજે ત્યાગ;
ચારે આહાર પચખિએ, ઇણવિધિ કરે મહા ભાગ. ૧૨૬

શુદ્ધ ઉપયોગમાં વર્તતો, આતમ ગુણ અનુરાગ;
પરમાતમકે ધ્યાનમેં, લીન ઓર સબ ત્યાગ. ૧૨૭

ધ્યાતા ધ્યેયની એકતા, ધ્યાન કરતા હોય;
આતમ હોય પરમાતમા, એમ જાણે તે સોય. ૧૨૮

એહ સમાધિ પ્રભાવથી, ઇંદ્રાદિકકી ઋધ્ધ;
ઊત્તમ પદવિ તે લહે, સર્વ કારજકો સિદ્ધ. ૧૨૯

મહા વિભૂતિ પાયકે, વિચરંતા ભગવાન;
વળી કેવલી મુનિરાજને, વંદે સ્તવે બહુ માન. ૧૩૦

નંદીસર આદે ઘણાં, તીરથ વંદે સાર;
સમકિત નિર્મળ તે કરે, સફળ કરે અવતાર. ૧૩૧

સુર આયુ પૂરણ કરી, તિહાંથી ચવીને તેહ;
મનુષ્યગતિ ઉત્તમ કુલે, જનમ લહે ભવીતેહ. ૧૩૨

રાજ્ય ઋધ્ધિ સુખ ભોગવી, સદ્દગુરૂ પાસે તેહ;
સંજમ ધર્મ અંગીકરી ગુરૂ સેવે ધરીનેહ. ૧૩૩

શુદ્ધ ચરણ પરિણામથી, અતી વિશુધ્ધતા થાય;
શ્રપક શ્રેણી આરોહીને, ઘાતી કરમ ખપાય ૧૩૪

કેવળ જ્ઞાન પ્રગટ ભયો, કેવળ દરશન ભાસ;
એક સમય ત્રણ કાલકી, સરવે વસ્તુ પ્રકાશ. ૧૩૫

મહિમા મરણ સમાધિનો, જાણે અતિ ગુણગેહ;
ભણ કારણ ભવી પ્રાણીયા, ઉદ્યમ કરી તે એહ. ૧૩૬

અંતિમારાધના બાબત

હે જીવ! તારે આખર વખતે શું કરવું જોઇએ.

૧–અતિચાર આલોવવા, વ્રતો ઉચ્ચરવા, જીવોને ખમાવંવા, અને અઢાર પાપસ્થાનક વોસરાવવાં જોઈએ.

૨–ચાર શરણુ ગ્રહણુ કરવાં, દુષ્કૃત (પાપ)ની નિંદા કરવી, સારાં કામોની અનુમોદના કરવી, પંચપરમેષ્ટિને નમસ્કાર કરવા જોઇએ.

૩–છતી શકિતએ જ્ઞાનીઓને વસ્ત્ર, પાત્ર, અન્ન વિગેરે ન આપ્યું હોય કે અવજ્ઞા કરી હોય તે મારૂં દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.

૪-જ્ઞાનની નિંદા કરી હોય, આશાતના કરી હોય, તે મારૂં દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.

૫–સમ્યકત્વ રૂડી પેરે પાળ્યું ન હોય તે મારૂં દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.

૬–જીનેશ્વરની ભક્તિપૂર્વક પૂજા ન કરી હોય, કે અભક્તિથી પૂજા કરી હોય તે મારૂં દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.

૭–દેવદ્રવ્યનો જાણે અજાણે વિનાશ કર્યો હોય, અથવા નાશ થતો જોઇ ઉપેક્ષા કરી હોય તે મારૂં દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.

૮–જીન મંદીરમાં આશાતના કરનારને છતી શક્તિએ રોકયો ન હોય તો તે મારૂં દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.

૯–પંચસમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ સહીત ચારિત્ર ન પાળ્યું હોય તો તે મારૂં દુષ્કૃત મિથ્યા થાઓ.

૧૦–મારાથી એકેંદ્રિય, બેઇંદ્રિય, તેરેન્દ્રિય, ચોરેન્દ્રિય, જીવની વિરાધના થઇ હોય, તેમજ જળચર, થળચર, ખેચર વિગેરે પંચેન્દ્રિય જીવોનો વધ થયો હોય તો તે મારૂં પાપ મિથ્યા થાઓ

૧૧–હું ક્રોધથી–લોભથી—ભયથી—હાસ્ય,કુતુહલથી અસત્ય બોલ્યો હોઉં તેની હું નિંદા કરૂં છું.

૧૨–છળકપટથી કોઇનું નહીં આપેલું એવું થોડું પણ ધન મેં ગ્રહણ કર્યું હોય તેની હું નિંદા કરૂં છું.

૧૩–રાગ સહીત દેવતા, મનુષ્ય, તિર્યંચ સંબંધી મેં મૈથુન સેવ્યું હોય તેની હું નિંદા કરૂં છું.

૧૪-ધન, ધાન્ય વિગેરે પરિગ્રહમાં મેં મમત્વભાવ રાખ્યો હોય તેની હું નિંદા કરૂં છું.

૧૫-રાત્રિભોજનનો ત્યાગ કર્યો ન હોય તેની હું નિંદા કરૂં છું.

૧૬-જીનેશ્વર ભગવાને કહેલો બાર પ્રકારનો તપ છતી શકિતએ ન કર્યો હોય તેની હું નિંદા કરૂં છું.

૧૭-મોક્ષ સમીપ લઇ જવાવાળા સારાં કામોમાં મન વચન અને કાયાથી ઉદ્યમ ન કર્યો હોય તેની હું નિંદા કરૂં છું.

૧૮-હે જીવ ! તારે ક્રોધ મુકી દઇ સર્વ જીવોને ક્ષમા આપવી અને પૂર્વનું વેર દુર કરી સર્વે તારા મિત્રો છે એવું ચિંતવવું જોઇએ.

૧૯-જે અરિહંતો ચોત્રીસ અતિશય યુકત છે, આઠ કર્મથી મુકત છે, જેમને સંસાર રૂપી સમુદ્રમાં ભમવાનું નથી, જેણે ભાવ શત્રુઓનો નાશ કર્યો છે અને ત્રણ જગતને પૂજનીય છે એવા અરિહંતોનું મને શરણુ હોજો.

૨૦-જેઓ આ દુઃખી સંસાર રૂપી સમુદ્ર તરી ગયા છે. ને જેઓ સિદ્ધિપદને પામ્યા છે, જેઓએ ભારે તપશ્ચર્યા કરી કર્મોને જીત્યા છે, ને મોક્ષ સુખ મેળવ્યું છે. જેમને જન્મ, જરા, મરણુનો ભય નથી, કોઇ જાતના કષાયો નથી. ને જેમનો આત્મા શુધ્ધ નિર્મળ છે તેવા સિધ્ધ ભગવાનનું મને શરણુ હોજો.

૨૧-જે મુનિઓ બેતાલીસ દોષ રહિત ગોચરીથી આહાર ગૃહણ કરે છે, જેઓએ પાંચે ઇંદ્રીઓને વશ રાખી છે, કામદેવને જીતી બ્રહ્મચર્યનું પાલણ કરે છે, પાંચ સમિતિ, ત્રણ ગુપ્તિ સહીત, પાંચ મહાવ્રતોનું પાલણ કરે છે. જેમને મિત્ર અને શત્રુ સમાન છે ને મોક્ષના સુખના અનુરાગી છે એવા મુનિઓનું મને શરણ હોજો.

૨૨-તિર્થંકર મહાત્માએ પ્રરૂપેલો, જગતભરના જીવોને હીત-કારી એવાં જૈનધર્મનું મને શરણ હોજો.

૨૩-જેમાં જીવમાત્ર ઉપર દયા કરવાનું વર્ણન હોય એવા અહિંસા ધર્મનું મને શરણ હોજો.

૨૪-જે જીવને કુગતિએ જતો અટકાવે અને આ સંસાર રૂપી ભવાટવીમાં રખડતા જીવોને સ્વર્ગ અને મોક્ષના માર્ગમાં સહાયભૂત થાય તેવા ધર્મનું મને શરણ હોજો.

૨૫-મિથ્યાત્વથી વ્યામોહ પામીને મન, વચન, કે કાયાથી અસત્ય મતનું સેવન કર્યું હોય અથવા જીનધર્મથી ઉલટો અસત્ય માર્ગ પ્રગટ કર્યો હોય તેમજ હું બીજાને પાપનું કારણભૂત થયો હોઉં તો તે સર્વની હું નિંદા કરૂં છું.

૨૬–હળ, હથીઆર, સાંબેલું, ઘંટી વગેરે જેજે જંન્તુઓને દુઃખના આપનાર છે તેનો ઉપયોગ કર્યો હોય અથવા પાપી કુટુંબનું ભરણુ પોષણુ કર્યું હોય તો તે સર્વની હું નિંદા કરૂં છું.

૨૭–જીનભુવન, પ્રતિમા, પુસ્તક વગેરે સાત ક્ષેત્રમાં જે ધન મેં ખરચ્યું હોય તે સુકૃતની હું અનુમોદના કરૂં છું.

૨૮–જ્ઞાન, દર્શન, ચારીત્ર જે સમ્યગ્ રીતે પાળયાં હોય તેની હું અનુમોદના કરૂં છું.

૨૯–અરિહંત, સિદ્ધ, આચાર્ય, ઉપાધ્યાય, સાધુ, સાધર્મિક અને જૈન સિદ્ધાંત વિષે જે મેં બહુમાન કર્યું હોય તે સુકૃતની હું અનુમોદના કરૂં છું.

૩૦–સામાયિક અને છ આવશ્યકમાં મેં જે ઉદ્યમ કર્યો હોય તેની હું અનુમોદના કરૂં છું.

૩૧–આ જગતમાં પૂર્વે કરેલાં પુણ્ય પાપ એજ સુખ દુઃખના કારણો છે, અને પૂર્વે નહિં ભોગવાયલા કર્મો ભોગવવાથીજ છુટકો છે, એવું જાણી શુભભાવ રાખવો.

૩૨–હે જીવ! તેં નરકમાં નારકીના અસહ્ય દુઃખો ભોગવ્યા તે વખતે તારૂં કોઇ સગું હતું નહીં. એવું જાણી શુભ ભાવ રાખવો.

૩૩–હે જીવ ! તેં ઢગલાબંધ આહાર લીધો. ખટરસ ભોજનો લીધાં. છતાં સંતોષ તો મળ્યો નહીં. માટે બને તો ચતુર્વિધ આહારનો ત્યાગ કર.

૩૪–આહાર સુલભ છે પણ વિરતિ દુર્લભ છે અને આહાર લેવામાં એકેંદ્રિય જીવની વિરાધના થાય છે એવું માનીને બને તો ચતુર્વિધ આહારનો ત્યાગ કર.

૩૫–હે જીવ ! રાજ્ય મળવું સુલભ છે, દેવપણું પામવું સુલભ છે; પણ અંત સમયે નવકાર મંત્ર જે ચૌદ પૂરવનો સાર છે તે પામવો દુર્લભ છે માટે નવકાર મંત્રનું મનની અંદર સ્મરણ કર.

૩૬–નવકાર મંત્ર પરભવને વિષે મનોવંછિત સુખ આપે છે અને ભવરૂપી સમુદ્ર તરી જવાય છે તો તે નવકાર મંત્રનું સ્મરણ કર.

૩૭–હે જીવ ! આ પ્રમાણે સકલ પાપ વોસરાવીને નવકાર મંત્રનું તથા પરમેષ્ટિનું આરાધન કરવાથી દેવપણું તેમજ મોક્ષ પણ મળે છે.

૩૮–આ સંવેગ ઉત્પન્ન કરનાર આરાધનાનું સેવન કરશે તે અક્ષય સુખને પામશે.

ક્ષમાપના.

હૃદયના, દ્વેષને છોડી, યુગલકર પ્રેમને જોડી;
અનેરાં ફંદને ત્રોડી, તમોને હું ખમાવું છું—૧

હશે દુભવ્યું કદી દીલમેં, અજાણે જાણતાં વચન;
વદીને દીન આ વદને, તમોને હું ખમાવું છું—૨

ભલા દાતા દયા લાવી, દિયો સૌ દોષની માફી;
હૃદયમાં સુમતી લાવી, તમોને હું ખમાવું છું—૩

ખરેખર યાચના મારી, ક્ષમા હૃદયે વસાવી લ્યો;
પરસ્પર સુમતી લાવી, ખમો સૌને ખમાવી લ્યો—૪

આરાધનાની ગાથાઓ

ચત્તારિ મંગલં–અરિહંતા મંગલં, સિદ્ધા મંગલં;
સાહૂ મંગલં, કેવલિ પન્નત્તો ધમ્મો મંગલં–૧

ચત્તારિ લોગુત્તમા–અરિહંતા લોગુત્તમા, સિદ્ધા લોગુત્તમા;
સાહૂ લોગુત્તમા, કેવલિ પન્નત્તો ધમ્મો લોગુત્તમો–૨

ચત્તારિ સરણં પવજ્જામિ–અરિહંતે સરણં પવજ્જામિ,
સિદ્ધે સરણં પવજ્જામિ, સાહૂ સરણં પવજ્જામિ,
કેવલિ પન્નત્તં ધમ્મં સરણં પવજ્જામિ–૩

અરિહંતો મહદેવો, જાવજ્જીવં સુસાહુણો ગુરૂણો;
જીણ પન્નત્તં તત્તં ઈય સમ્મત્તં મએ ગહિયં–૪

ખમિઅ ખમાવિઅ, મઈ ખમિઅ સવ્વહ જીવનિકાય;
સિદ્ધહ સાખ આલોયણહ, મુજ્જહ વઈર ન ભાવ–૫

સવ્વે જીવા કમ્મવસ, ચઉદહ રાજ ભમંત;
તે મે સવ્વ ખમાવિઆ, મુજ્જવિ તેહ ખમંત–૬

જં જં મણેણ બદ્ધં, જં જં વાએણ ભાસિઅં પાવં;
જં જં કાયેણ કયં, મિચ્છામિ દુક્કડં તસ્સ–૭

પહાડોની ઉંચાઈ

હિમાંદ્રી (હીમાલય)નું એવેરેસ્ટ શીખર....૨૯૦૦૦ ફુટ છે.

અર્બુદ (આબુ) ... .૫૬૫૦ ફુટ છે.

સમેત શીખર ....૪૫૦૦ ફુટ છે.

પાલીતાણા (શેત્રુંજા) ....૧૯૭૭ ફુટ છે.

ગીરનાર ....૩૬૬૬ ફુટ છે.

(ગીરનાર મહાતમ્ય પ્રમાણે)

પહાડોની ઉંચાઈ બેરોમિટર નામના યંત્રથી માપી શકાય છે.

જવેરાતના બાર ગૃહોના નામ.

રવી	... ...માણેક	... ...રૂબી	(Rubi)
સોમ	... ...મોતી	... ...પર્લ	(Pearl)
મંગળ	... ...પરવાળુ	... ...કોરલ	(Coral)
બુધ	... ...પાનુ	... ...એમીરલ્ડ	(Emirald)
ગુરૂ	... ...પોખરાજ	... ...ટોપઝ	(Topaz)
શુક્ર	... ...હીરો	... ...ડાયમન્ડ	(Daimand)
શની	... ...શનીસર	... ...સેફાયર	(Saphire)
રાહુ	... ...ગોમીદક	... ...જેસપર	(Jesper)
કેતુ	... ...લસણીઓ	... ...ક્રીસોલાઇટ	(Crisolite)

કીમતી પત્થરોના નામ

હીરો	ગોમીદક	મોતી	ગૌદંતો	માણેક
શનીસર	પીરોજો	સેલાખુ	પાનુ	લસણીઓ
તરમરી	ઓપલ	પોખરાજ	પરવાળુ	કરકોદક
મરઘંજ	સોનેડા	રૂપાસુખી	તુનેલો	દાનાફરંગ
નરમ	નંગોરી	રેઠડા	સમાધો	કુરંડ
સંગેજરો	ધુરેનજર	વઢેરી	લાલડી	સુલેમાની
ટોપઝ	ધુમ	સંગેઈસબ	પતોની	લાજવંત
મુસા	હસમ	કટલા	ચકમક	જેરમુરાદ
મુસઈ	ગોહરી	પારસમણી	તારામંડળ	સોનામુખી
સંગેઅખસુદ	જાહુદ	સંગેઈસા	રતક	પસમ
સંગસુધરીઆ	હદીદ	બુરૂચ	સંગેમરમર	સંગેપરવા
સંગેજસમ	સુગંધી	અઠડી	પટોળીઉ	જબરજસ્ત

મક્નાતીસ સંગેતીલાવર શાબવરખ ફટક સંગેસતારા

પાઉજર કેરબો સુવાભાજી લીલુ અલેમાની

બીલારો ચેલાસાઇ અકીક સંગેમકસુદ સંગેગુદડી

સંગેઅબરી વીરોજ

ઉપરના સીતોતેર નામો મળ્યા છે બીજા સાત નામો મળી શકયા નથી.

✻ સમાપ્ત ✻

